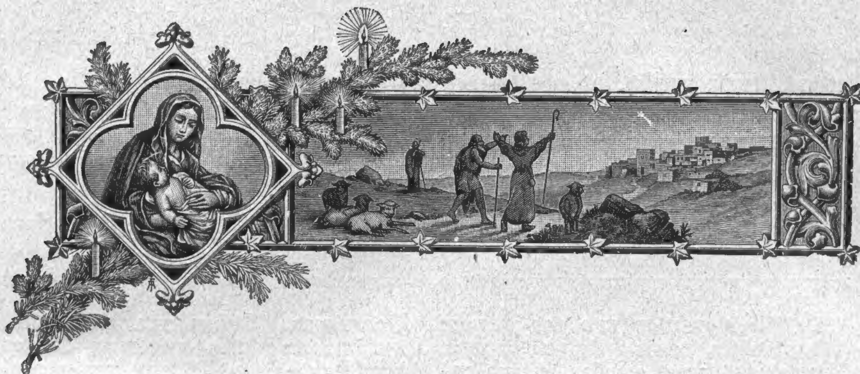

DANIĖLIO PRANAŠYSTĖ.

ĮVADA.

1. Daniėlis minimas jau Ezekiėlio knygoje kaip lygus šventumu Noei ir Jobui ir kaip vienas išmintingiausių vyrų (Ez. 14, 14. 20; 28, 3); bet daugiausia žinių apie jį duoda Daniėlio pranašysčių knyga. Jo vardas reiškia: Dievas mano teisėjas, t. y. gynėjas. Daniėlis buvo gimęs kilmingoje Jūdo giminės šeimoje. Kai Nebukadnecaras trečiais žydų karaliaus Joakimo metais (606 ar 605 m. pirm Kr.) buvo pradėjęs savo kariškus žygius prieš Aigipto Paraoną Nechao, jis po kovos prie Karkamio (Jer. 46, 2) paėmė Jeruzalę, liepė išgabenti į Babėlę dalį Dievo bažnyčios indų ir išvesdino taip pat kaipo įkaitus nemaža aukštesnės kilmės jaunikaičių. Tarp išvestųjų buvo ir Daniėlis. Nors jis buvo dar visai jaunas, tačiau jau buvo išmokęs taip labai branginti savo tikėjimą ir Dievo įstatymą, kad ne tik pats tą tikėjimą išlaikė per visą savo gyvenimą, gyvendamas pagonių tarpe ir susidurdamas dėl to tikėjimo su visokiomis sunkenybėmis, bet dar įstengė palaikyti ištikimybę Dievo įstatymui ir kituose, kurie buvo atsiradę tokiose pat kaip jis apystovose. Išmokintas prie karaliaus rūmų visokių kaldėjiečių mokslų, radęs malonės pas vyresniuosius, Dievo padedamas, Daniėlis paties Nebukadnecaro, kai jam išaiškino jo sapną, kurio nėvienas kitas negalėjo išaiškinti, buvo labai išaukštintas ir gavo vieną žymiausių ir garbingiausių vietų prie karaliaus rūmų, kurioje jis pasiliko iki to karaliaus mirties. Ar buvo Daniėlis paliktas tose garbingose pareigose ir vėlesnių karalių, Evidmerodacho (561—559), Neriglisoro (559—555), Labosardacho (555 m.) ir Nabonido (555—538), nėra žinoma; bet kai Daniėlis išaiškino Nabonido sūnui Baltasarui slaptingus žodžius apie

Babėlės karalystės žuvimą, jis vėl buvo išaukštintas; buvo labai gerbiamas Darijaus Medo, nors turėjo smarkiausių priešų, kurie visais būdais stengėsi jį pražudyti. Susilaukė Danielis labai gilios senatvės, nes jis dar buvo gyvas 534 m. t. y. trejiems metams praslinkus po to, kai Babėlė buvo Kiro paimta; todėl jis buvo susilaukęs ir Babėlės vergijos pabaigos, nors ja dėl savo senatvės nebepasinaudojo.

2. Danielio vardu vadinamoje pranašysčių knygoje pasakojama, kokių uždavinių teko atlikti tam šventam vyrui Babėlėje, ir yra aprašyti didingi regėjimai, kuriuos Dievas jam apreiškė apie teokratinės karalystės ateitį.

Pirmoji, istorinė knygos dalis (1, 1—6, 28) prasideda 1) pasakojimu, kaip Danielis ir trys jo draugai buvo nugabenti Babėlėn ir čia išauklėti karaliaus rūmuose (1, 1—21). 2) Toliau pasakojama, kaip Danielis išaiškino Nebukadnecarui jo sapną apie milžinišką stovylą (2, 1—49), 3) kaip trys Danielio draugai buvo įmesti į ugnies krosnį ir stebuklingai išgelbėti (3, 1—97), 4) kaip Danielis vėl išaiškino Nabukadnecaro sapną apie didžiausią medį (3, 98—4, 34), 5) kaip jis Baltasaro puotoje išaiškino slaptingus žodžius (5, 1—31) ir kaip pagaliau priešų apskųstas Danielis buvo įmestas liūtų duobėn ir iš jos išgelbėtas (5, 1—28). Antroji knygos dalis (7, 1—12, 13) susideda iš keturių didelių Danielio regėjimų. Pirmame regėjime Danieliui parodomos keturių žvėrių pavidalu keturios pasaulio karalystės, jų tarpusaviai santykiai ir jų santykiai su Mesijo karalyste (7, 1—28). Antrame regėjime parodomas graikų viešpatavimo iškilimas ir paskutinio karaliaus bedieviškumas (8, 1—27). Trečiame regėjime, Danieliui išpažinus tautos nuodėmes ir maldaujant išgelbėjimc, Gabriėlis skelbia, kad iki Mesijo atėjimui dar likę septynios dešimtys metų savaičių (9, 1—27). Ketvirtame regėjime Danieliui duodama pamokinimų apie įvykius nuo Kiro laikų iki pasaulio pabaigai (10, 1—12, 13). — Knyga baigiama dviem priedais, kurių pirmame pasakojama, kaip Danielis išgelbėjo nuo mirties nekaltai apskųstą Susaną (13, 1—64), antrame gi, kaip Danieliui pavyko sunaikinti Babiloniečių stabą Bėlį ir nugalabyti didelį slibiną, pagaliau kaip Danielis įmestas į liūtų duobę buvo iš jos išgelbėtas (13, 65—14, 42).

3. Kad Danielis buvo tikrai istorinis asmuo, abejoti negalima. Jį mini tuo pačiu laiku gyvenęs pranašas Ezekielis; mini jį kaip gerai savo klausytojams ir skaitytojams žinomą asmenį, jau pagarsėjusį savo dievobaimingumu ir nepaprasta išmintimi, todėl ir neduoda apie jį jokių paaiškinimų, kaip neaiškina, kas buvo visiems žinomi Jobas ir Noė. Kito panašaus visiems žinomo tuo vardu vadinamo asmens senesniais laikais veltui ieškotumėm; tai ir Ezekielio klausytojai išgirdę Danielio vardą turėjo tuojau prisiminti tą vyrą, apie kurio gyvenimą ir darbus kalba Danielio knyga. — Apie jo pranašautus dalykus kalba pats Išganytojas (Mt. 24, 15 ir k.). Juozapas Flavijus sako, kad Danielio pranašysčių knyga buvusi rodoma Aleksandrui D. Jeruzalėje. Tačiau racionalistinė kritika, neneigdama paties Danielio buvimo,

stengiasi įrodyti, kad Daniėlio vardu vadinama knyga turėjo būti parašyta nežinomo tik Daniėlio vardu prisidengusio autoriaus, gyvenusio Antioko Epifano laikais, kad padrąsintų savo viengenčius jų sunkiose kovose prieš Antioką (175—164 m.). Pirmas, kurs panašią nuomonę yra išreiškęs apie Daniėlio knygos atsiradimą, buvo neoplatonikas Porfyrijus (3 šimtm. po Kr.); jo argumentai kartojami dabartinių racionalistų. Svarbiausias argumentas jiems yra tas, kad knygoje pasakojami stebuklingi įvykiai ir yra aiškių pranašysčių apie būsimus laikus; stebuklus ir pranašystes racionalistai laiko negalimais dalykais. Be abejo, žmogus pats savo jėgomis negali padaryti stebuklo, negali teisingai pranašauti. Bet visi krikščionys žino, kad stebuklų būna ir būna tikrų pranašysčių, nes tiki, kad yra Dievas, kurs jų duoda. Tas pats Dievas per Daniėlį darė stebuklų ir skelbė ateitį, kad prirengtų savo tautai nelaisvės pabaigą, kurs stebuklais buvo ją išvedęs iš Aigipto vergijos.

Pažvelgę arčiau į knygą matome, kad pats Daniėlis sakosi buvęs jos autoriumi, kad rašęs Dievo įsakymu (vz. Dan. 7, 1. 2; 8, 1.2. 26; 10, 2; 12, 4). Tie jo paliudymai liečia pirmoje eilėje pranašystes ir čia jie buvo ypač reikalingi, nes pranašystė be nurodymo, keno ji skelbiama, negali turėti tinkamos reikšmės. Todėl savo vardus yra pasisakę visi tikri pranašai. Su pranašystėmis artimą ryšį turi ir kitos Daniėlio knygos dalys ir nors nėra aiškiai pasakyta, kad jas rašęs taip pat Daniėlis, bet visa senovės tradicija, taip pat kalba ir rašymo būdas rodo, kad kaip pranašysčių, taip istorinių knygos dalių buvo tas pat autorius.

Pirmosios Makabiejų knygos autorius, kurs dalimi pasakoja apie tuos pačius dalykus, apie kuriuos pranašavo Daniėlis ir kuriam buvo žinomas graik. Aleksandriečių Daniėlio knygos vertimas, turėjo, be abejo, žinoti ir apie senesnį už vertimą tos knygos originalinį tekstą. Daniėlio knygos priėmimas į labai senais laikais susidariusį žydų kanoną nedviprasmiai patvirtina, kad ji buvo laikoma tikru Daniėlio veikalu.

Pagaliau, jei Daniėlio knyga būtų buvusi parašyta po kaldėjiečių karalystės sugriovimo, ar net 2 šimtm. pirm Kr., jos autorius nebebūtų turėjęs tų visai tikslių žinių apie kaldėjiečių įpročius, istoriją, religiją, kurių tiek daug yra Daniėlio knygoje ir kurių tikrumą patvirtina senovės kaldėjiečių iškasenų tyrinėjimai mūsų laikais. Pats dviejų kalbų ebrajiškos ir aramajiškos vartojimas toje pačioje knygoje duoda suprasti, kad jos autorius turėjo būti žydas, gyvenęs Kaldėjoje, neužmiršęs savo gimtosios kalbos, bet mokėjęs ir kaldėjiečių kalbą; iš Daniėlio gi istorijos kaip tik ir žinome, kad jis draug su kitais jaunais žydais buvo išmokintas kaldėjiečių kalbos ir visokių jų mokslų. Antrame šimtm. pirm Kristaus net ir Palestinos žydai jau nebekalbėjo ebrajiškai ir nebevartojo tos kalbos raštuose; visų buvo priimta aramajiškoji kalba.

4. Daniėlis, turėdamas eiti sau pavestas viešas pareigas Babėlės valstybėje, negalėjo mokinti savo pamokslais ištrėmime bu-

vusių žydų, kaip kad darė Ezekiėlis; bet visas jo gyvenimas buvo jiems tikras pamokslas. Negalėjo tremtiniai nematyti, kaip Daniėlis ir jo draugai ištikimai laikėsi savo tikėjimo, nežiūrėdami jiems gręsiančių pavojų, žinojo kaip Dievas dėl tos ištikimybės stebuklais gelbėjo juos ir iš ugnies ir iš liūtų nasrų, žinojo, kokią stebuklingą išmintį Dievas buvo suteikęs Daniėliui, kurs ją rodė ir savo viengenčiams, gindamas neteisingai apskųstos Susanos nekaltumą ir taip išgelbėdamas ją nuo mirties. Didingi Dievo suteikti Daniėliui pranašiniai regėjimai rodyte rodė tremtiniams, kad Dievas neapleidžia savo tautos ir atsimena jai duotus pažadus. Bet pranašo Daniėlio ištikimybė tikrajam Dievui turėjo didžiausios reikšmės ir tiems pagonims, kurių tarpe jam tekò gyventi. Matydami to Dievo vardu daromus stebuklus, jo teikiamą pagalbą, jie turėjo pamatyti, kad žydų Dievas, nors jo išrinktoji tauta buvo nugalėta ir laikinai neteko savo tėvynės, nebuvo draug su ja nugalėtas, kad jis yra nenugalimas, kad jis yra visagalis visų Viešpats. Tą tiesą suprato Babėlės valdovai ir viešai ją skelbė; nors jie ir netapo tikrojo Dievo išpažinėjais, bet tikrojo Dievo pažinimo kelias pagonių tarpe per Daniėlį buvo žymiai palengvintas.

5. Šių dienų žydai turi savo kanone ne visą Daniėlio knygą, bet tik tas jos dalis, kurios išliko rašytos ebrajų ir aramajų kalbomis; todėl tame kanone nėra Azarijo maldos ir trijų Daniėlio prietelių giesmės (3, 24—90), Susanos istorijos (13, 1—64) ir pasakojimo apie sunaikinimą Bėlio ir slibino (13, 65—14, 42). Nors šitų knygos dalių yra išlikęs tik graikiškas vertimas, tačiau ir jos turėjo būti pradžioje parašytos ebrajiškai ar aramajiškai, nes Aleksandriečiai (LXX) vertėjai ir Teodotijonas naudojosi orginaliniu jų tekstu. Iš Teodotijono vertimo išvertė jas į lotynų kalbą šv. Jieronimas draug su kitomis dalimis, kurias vertė iš ebrajų ir aramajų kalbos. Aleksandriečių vertimas žymiai skiriasi smulkmenomis nuo visų kitų tekstų ir jau nuo seniausių laikų Bažnyčioje nebevartojamas (Jier.).

6. Kadangi kai kurios Daniėlio pranašystės rodėsi pilnai įvykusios Makabiejų laikais, tai tuo metu turėjo, be abejo, pasireikšti daugiau susidomėjimo visa knyga. To susidomėjimo pasėka galėjo būti įvairios pastabos, kuriomis norėta paaiškinti knygos tekstas ar tai originalinis ar graik. jo vertimas, galėjo būti bent kiek kitaip sutvarkytas visos knygos turinys; čia tai ir reikėtų ieškoti priežasties, kodėl dabar tarp įvairių esamų Daniėlio knygos tekstų yra didesnių skirtumų, kaip tarp bet kurios kitos Sen. Test. knygos tekstų.

PROPHETIA DANIELIS. DANIĖLIO PRANAŠYSTĖ.

1) Daniėlio istorija. 1. Daniėlio ir trijų jo draugų išauklėjimas Babėlės karaliaus rūmuose.

Caput I. 1 Anno tertio regni
Ioakim regis Iuda, venit Nabu-
chodonosor rex Babylonis in Ie-
rusalem, et obsedit eam; 2 et tra-
didit Dominus in manu eius Io-
akim regem Iuda, et partem va-
sorum domus Dei: et asportavit
ea in terram Sennaar in domum
dei sui, et vasa intulit in domum
thesauri dei sui.

1 perskyrimas. 1 Trečiais Jū-
do karaliaus Joakimo karaliavimo
metais Babilono karalius Nabu-
kodonosoras ėjo prieš Jeruzalę ir
apgulė ją. 2 Viešpats padavė į jo
ranką Jūdo karalių Joakimą ir
Viešpaties namų indų dalį; jis iš-
gabeno juos į Senaaro žemę į
savo dievo namus ir įnešė indus
į savo dievo iždinės namus.

1, 1-21. Pirmoji, istorinė Daniėlio knygos dalis (1, 1-6, 28) prasideda pasakojimu, kaip Daniėlis ir trys jo draugai, atvesti į Babėlę draug su kitais žydų jaunikaičiais, čia buvo išauklėti karaliaus rūmuose, pasilikdami ištikimi savo religijai.

(1, 1) *Trečiais...* Jūdo karalystei patekus aigiptiečių įtakon, jos karaliumi buvo Aigipto Paraono Nechao paskirtas karaliaus Jozijo sūnus Eljakimas ir pramintas vardu Joakimas. Ketvirtais Joakimo metais Nebukadnecaras (babilon.: Nabu-kudurri-ucur) atvyko su kariuomene prie Karkamio ir čia sumušė aigiptiečių kariuomenę. Paskui jis prisiartino prie Jeruzalės ir privertė Joakimą pasiduoti. Jis jau buvo beeinąs toliau į patį Aigiptą, kai gavo žinią apie savo tėvo Nabopalasaro mirtį. Tuomet jis atidavė belaisvius žydus, penikijiečius, syrijiečius ir aigiptiečius savo padėjėjams nuvesti į Babėlę. Nors Jeremijas 46, 2 rašo, kad mūšys prie Karkamio įvykęs ketvirtais Joakimo metais, bet Daniėlis, kurs gyveno Babėlėje, tikriausiai žinojo, kad Nebukadnecaras išsirengė karan jau trečiaisiais metais, todėl jis juos čia ir mini ir sako, kad karui tais metais prasidėjus buvusi apgulta taip pat Jeruzalė. Apie šitą žygį vz. 4 Kar. 24, 1; 2 Kron. 36, 6; Jer. 35, 1-11. Nebukadnecaras vadinamas Babėlės karaliumi arba dėlto kad, kaip daugelis mano, jis dar prie gyvos savo tėvo galvos buvo paskelbtas karaliumi, arba rašytojas jau čia vadina jį taip, kaip jis visų buvo vėliau vadinamas. — Kai kurie tačiau aiškintojai gal visai teisingai mano, kad treti Joakimo metai čia atsiradę dėl perrašinėtojų klaidos vietoje: trečiame Jūdo karaliaus Joakino karaliavimo mėnesyje. Plg. 2 Kron. 36, 9. 10 — (2) *Padavė...* Karalius buvo priverstas pasiduoti Nebukadnecarui, bet tai dar nereiškia, kad ir jis buvo draug su kitais išves-

3 Et ait rex Asphenez praeposito eunuchorum ut introduceret de filiis Israel, et de semine regio et tyrannorum, 4 pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, et eruditos omni sapientia, cautos scientia, et doctos disciplina, et qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras, et linguam Chaldaeorum. 5 Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, et de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis, postea starent in conspectu regis. 6 Fuerunt ergo inter eos de filiis Iuda, Daniel, Ananias, Misael, et Azarias. 7 Et imposuit eis praepositus eunuchorum, nomina: Danieli, Baltassar: Ananiae, Sidrach: Misaeli, Misach: et Azariae, Abdenago.

3 Po to karalius liepė kamarponių viršininkui Aspenezui atvesti iš Izraėlio sūnų karališkos ir galiūnų giminės 4 vaikinus, be jokios kliaudos, gražius išvaizda, išmokintus visokios išminties, guvaus proto ir pilnus išmanymo, kurie tiktų būti karaliaus rūmuose, kad juos mokintų kaldėjiečių raštų ir kalbos. 5 Karalius paskyrė jiems kiekvienai dienai maisto iš savo valgių ir vyno, kurio jis pats gėrė, kad trejus metus auklėti paskui tiktų būti karaliaus akivaizdoje. 6 Taigi jų tarpe buvo iš Jūdo sūnų: Daniėlis, Ananijas, Misaėlis ir Azarijas. 7 Kamarponių viršininkas praminė juos kitais vardais: Daniėlį Baltasaru, Ananiją Sidraku, Misaėlį Misaku ir Azariją Abdenagu.

---

tas nelaisvėn. Nutarimas išvesti galėjo būti padarytas, bet paskui pakeistas. Plg. 4 Kar. 24, 1; 2 Kron. 31, 6. — *Senaaro:* Babėlės. Vz. Prad. 10, 10. — *Savo dievo:* rasi Marduko.

(3) *Aspenezui.* LXX: Abiesdri. — — *Iš Izraėlio sūnų...* Vieni jaunikaičiai turėjo būti šiaip jau Izraėlio tautos vaikai, kiti karališkos giminės, gimę iš antraeilių karalių pačių, kiti vėl kunigaikščių vaikai. — Kad kilmingi svetimšaliai jaunikaičiai buvo auklėjami karaliaus rūmuose ir kad jiems buvo pavedamos įvairios pareigos, žinoma, taip pat iš Senakeribo dokumentų.— *Kaldėjiečių raštų ir...* Kad žydų jaunikaičiai būtų galėję stoti į Kaldėjos išminčių eiles, jie turėjo išmokti kaldėjiečių rašto ir kalbos. Plg. Iz. 39, 7. Reikia tačiau žinoti, kad kaldėjiečių (ebr. kašdim, babilon. kašdu, asyrišk. kaldu) kalba buvo ne ta pati, kuria Daniėlis parašė savo knygos dalį ir kuri teisingai vadinasi aramajiška, bet kyliaraščių ir senovinė akadiečių (sumeriečių) kalba, būtent tos tautos, kuri gyveno tame krašte pirm semitų. Kaldėjiečiai tikra to žodžio prasme skyrėsi nuo babiloniečių: kaldėjiečių tauta gyveno pietinėje Babilonijoje ir iš čia vadovaujant Nabopolasarui išplėtė savo viešpatavimą ant visos Babilonijos. Pietinė Babilonija, senos sumeriečių kultūros lopšys, tikriausiai aprūpindavo visą Babiloniją kunigais ir gal dėlto, kai kaldėjiečiai ir babiloniečiai visai susimaišė, kaldėjiečiais vėlesniais laikais buvo paprastai vadinami tik išminčiai, magai. — (5) *Trejus metus...* Anot Ksenofono, jaunikaičiai pradėdavo savo tarnybą prie Persų karalių, turėdami 17 metų amžiaus. — (7) *Praminė juos...* Valdovai, karaliai pakeisdavo nugalėtųjų vardus. Taip Nechao pakeitė Eljakimo vardą Joakimu, Nebukadnecaras, paskyręs karaliumi Mataniją, praminė jį Sedekiju (4 Kar. 23, 34; 24, 17). Svetimšalių jaunikaičių vardų pakeitimu norėta užtrinti jų kilmė ir visai sulyginti juos su vietiniais gyventojais. — *Baltasaru.* Babilon. gal: Belit-šar ucur, Belit (Bel), gink karalių. — *Abdenagu.* Gal: Abdenebo, Nebo tarnas. Kiti vardai visai neaiškūs, gal iškraipyti.

[8] Proposuit autem Daniel in
corde suo ne pollueretur de men-
sa regis, neque de vino potus
eius: et rogavit eunuchorum prae-
positum ne contaminaretur. [9] De-
dit autem Deus Danieli gra-
tiam et misericordiam in con-
spectu principis eunuchorum. [10] Et
ait princeps eunuchorum ad Da-
nielem: Timeo ego dominum
meum regem, qui constituit vo-
bis cibum et potum: qui si vide-
rit vultus vestros macilentiores
prae ceteris adolescentibus coae-
vis vestris, condemnabitis caput
meum regi. [11] Et dixit Daniel ad
Malasar, quem constituerat prin-
ceps eunuchorum super Danie-
lem, Ananiam, Misaelem, et Aza-
riam: [12] Tenta nos obsecro ser-
vos tuos diebus decem, et den-
tur nobis legumina ad vescen-
dum, et aqua ad bibendum: [13] et
contemplare vultus nostros, et
vultus puerorum, qui vescuntur
cibo regio: et sicut videris, fa-
cies cum servis tuis. [14] Qui, au-
dito sermone huiuscemodi, ten-
tavit eos diebus decem. [15] Post
dies autem decem apparuerunt
vultus eorum meliores, et corpu-
lentiores prae omnibus pueris,
qui vescebantur cibo regio. [16] Por-
ro Malasar tollebat cibaria, et

[8] Bet Danielis nusistatė savo
širdyje nesusitepti karaliaus val-
giais, nė jo geriamu vynu ir pra-
šė kamarponių viršininką pada-
ryti taip, kad galėtų nesusitepti.
[9] Dievas davė Danieliui rasti ma-
lonės ir gailestingumo vyriausiojo
kamarponio akivaizdoje. [10] Tačiau
vyriausias kamarponis sakė Da-
nieliui: Aš bijau savo valdovo
karaliaus, kurs paskyrė jums mai-
sto ir gėralo; jei jis matys jūsų
veidus liesesnius, kaip kitų jūsų
amžiaus jaunikaičių, jūs įduosite
mano galvą karaliui. [11] Tuomet
Danielis tarė Malasarui, kurį vy-
riausias kamarponis buvo pasky-
ręs viršininku Danieliui, Anani-
jui, Misaeliui ir Azarijui: [12] Mė-
gink, meldžiamasis, mus, tavo
tarnus, per dešimtį dienų; tebūna
mums duodama daržovių valgyti
ir vandens atsigerti; [13] paskui žiūrėk
į mūsų veidus ir veidus vaikinų, ku-
rie valgo karališkųjų valgių, ir kaip
matysi, taip padarysi su savo
tarnais. [14] Jis, išgirdęs šitokiuos
žodžius, mėgino juos dešimtį
dienų. [15] Po dešimties gi dienų
jų veidai pasirodė geresni ir pil-
nesni už visų jaunikaičių, kurie
valgė karališkąjį valgį. [16] Tai Ma-
lasaras atsiimdavo jiems skirtus

(8) *Kad galėtų nesusitepti:* prašė duoti leidimą vengti visokio žydų įstatyme numatyto susitepimo. Įstatymu buvo uždrausta valgyti kai kurie dalykai kaipo sutepti, galima buvo kai kada susitepti indais (plg. Gal. 2, 12), galima buvo turėti baimės, kad tarp kita ko duos valgyti stabams paaukotos mėsos. Bet jei žydas ir kiti tokiuos valgius valgė, kurių įstatymas nedraudė, jei jis tai darė, būdamas pagonių draugijoje, jis galėjo būti įtariamas, būk nevengiąs uždrausto maisto, ir tai būtų buvę kitiems papiktinimas. — (9) *Davė Danieliui:* kaip kitados Juozapui Aigipte (Teod.). — **(10)** *Jei jis matys...* Ebr. t.: kam gi jis turėtų rasti jūsų veidą liesesnį kaip kitų jūsų amžiaus vaikinų. — **(11)** *Malasarui.* Tai pareigos pavadinimas; gal užvaizdas. LXX: Abiesdri, kaip ir 3 e. Tas naujas asmuo čia nelabai tinka į kontekstą; todėl kai kurie aiškintojai mano, kad pirmame tekste jo nė nebuvę: tuomet Danielis tarė Aspenezui (ar Abiezdriui), kurs buvo paskirtas vyresniuoju Danieliui ir tt. — **(12)** *Dešimtį dienų.* Tiek laiko buvo visai gana, kad pasireikštų daržovių valgių veikimas. — *Vandens*

vinum potus eorum: dabatque
eis legumina.
17 Pueris autem his dedit Deus
scientiam, et disciplinam in omni
libro, et sapientia: Danieli autem
intelligentiam omnium visionum
et somniorum. 18 Completis ita-
que diebus, post quos dixerat
rex ut introducerentur: introdu-
xit eos praepositus eunuchorum
in conspectu Nabuchodonosor.
19 Cumque eis locutus fuisset rex,
non sunt inventi tales de univer-
sis, ut Daniel, Ananias, Misael,
et Azarias: et steterunt in con-
spectu Regis. 20 Et omne verbum
sapientiae et intellectus, quod
sciscitatus est ab eis Rex, inve-
nit in eis decuplum super cunc-
tos ariolos, et magos, qui erant
in universo regno eius.

21 Fuit autem Daniel usque
ad annum primum Cyri regis.

valgius ir vyną ir duodavo jiems
daržovių.
17 Dievas davė šitiems jauni-
kaičiams visokio rašto ir išmin-
ties žinojimo ir išmanymo, Da-
niėliui gi dovaną suprasti visus
regėjimus ir sapnus. 18 Taigi tam
laikui, po kurio karalius buvo
įsakęs juos atvesti, praslinkus,
kamarponių vyresnysis atvedė
juos Nabukodonosoro akivaizdon.
19 Ir kai karalius su jais pasikal-
bėjo, nebuvo rasta visų kitų tar-
pe tokių kaip Daniėlis, Ananijas
Misaėlis ir Azarijas; taip jie pa-
siliko karaliaus akivaizdoje. 20 Vi-
sokių išminties ir išmanymo da-
lykų, apie kuriuos karalius juos
klausinėjo, jis rado juose dešimti
kartų daugiau kaip pas visus žy-
nius ir išminčius, buvusius jo
karalystėje.
21 Taip Daniėlis gyveno iki
pirmų karaliaus Kyro metų.

2. Pirmas Nabukodonosoro sapnas ir jo išaiškinimas.

Caput. II. 1 In anno secundo regni Nabuchodonosor vidit Nabuchodonosor somnium, et conterritus est spiritus eius, et som-

2 perskyrimas. 1 Antrais Nabukodonosoro karaliavimo metais karalius Nabukodonosoras matė sapną, dėl kurio jo dvasia

---

atsigerti. Įstatymas nedraudė gerti vyno; Daniėlis tačiau norėjo dar pridėti prie įstatymo reikalavimų šventą susilaikymą.

(17) *Išmanymo:* visokių raštų ir knygų, į kurias buvo surašyta kaldėjiečų išmintis. — *Dovaną suprasti...* Tas sugebėjimas babiloniečių buvo ypač branginamas. Regėjimų paminėjimas jau šitoje vietoje nurodo, kad istorinė Daniėlio knygos dalis ir pranašinė yra glaudžiai surištos ir sudaro vieną to paties autoriaus veikalą. Regėjimai yra dvasioms akims rodomi simboliai. Sapnų yra ir tokių, kuriuos siunčia Dievas. Plg. Prad. 40, 5; 41, 1... Sk. 12, 6; Joel. 2, 28. — (19) *Pasikalbėjo:* klausimais ištyrė, koks buvo jų išmokslinimas. — (20) *Išminties ir...:* ir išminties ir praktiško jos pritaikymo. Jaunikaičų ištikimybė Dievo įstatymui buvo gražus Dievo išpažininimas karaliaus rūmų tarnų akyse.

(21) *Taip Daniėlis...:* būdamas patarėju Nebukadnecaro, o gal ir jo įpėdinių, Daniėlis susilaukė Kiro laikų; čia nesakoma, kad Daniėlis būtų ir miręs jau pirmais Kiro metais. Plg. 6, 28.

2, 1-49. Nebukadnecarui pareikalavus iš žynių atspėti ir išaiškinti jo sapną ir jiems negalint to padaryti, išleidžiamas karaliaus nutarimas išžudyti visus žynius (1-13). Daniėlis melsdamos gauna iš Dievo apreiški-

nium eius fugit ab eo. [2] Praecepit autem rex, ut convocarentur arioli, et magi, et malefici, et Chaldaei: ut indicarent regi somnia sua: qui cum venissent, steterunt coram rege. [3] Et dixit ad eos rex: Vidi somnium: et mente confusus ignoro quid viderim. [4] Responderuntque Chaldaei regi Syriace: Rex in sempiternum vive: dic somnium servis tuis, et interpretationem eius indicabimus. [5] Et respondens rex ait Chaldaeis: Sermo recessit a me: nisi indicaveritis mihi somnium, et coniecturam eius, peribitis vos, et domus vestrae publicabuntur. [6] Si autem somnium, et coniecturam eius narraveritis, praemia, et dona et honorem multum accipietis a me: somnium igitur, et interpretationem eius indicate mihi. [7] Respon-

nusigando, ir jo sapnas pabėgo nuo jo. [2] Tuomet karalius liepė sušaukti žynius, išminčius, žavėtojus ir kaldėjiečius, kad pasakytų karaliui jo sapną. Kai jie atėjo ir stojo karaliaus akivaizdon, [3] karalius jiems tarė: Aš mačiau sapną, bet mano dvasiai sumišus, aš nebežinau, ką mačiau. [4] Kaldėjiečiai atsakė karaliui syriškai: Būk gyvas, karaliau, per amžius. Pasakyk savo tarnams sapną, ir mes pasakysime, ką jis reiškia. [5] Tuomet karalius atsakydamas tarė kaldėjiečiams: Mano nutarimas padarytas: jei man nepasakysite sapno ir ką jis reiškia, pražūsite jūs, ir jūsų namai bus atimti. [6] O jei pasakysite sapną ir ką jis reiškia, gausite iš manęs atlyginimo, dovanų ir daug pagarbos; taigi pasakykite man sapną ir jo išai-

---

mą, primena karaliui jo sapną (14-35) ir jį išaiškina apie būsimas karalystes iki Mesijo karalystei (36-45). Nabukodonosoras išaukština Danielį ir duoda jam dovanų (46-49).

(2, 1) *Antrais:* gal dvyliktais. Kadangi jaunikaičiams auklėti buvo paskirti treji metai (1, 5. 18), tai Danielis antrais Nabukodonosoro metais dar nebuvo baigęs savo mokslų. Antri metai galėjo atsirasti tekste netyčia išleidus vieną raidę. — Kai kurie tačiau aiškintojai nukelia visą įvykį į žymiai vėlesnį laiką, manydami, kad Nebukadnecaru čia pavadintas karalius Nabonidas (558-538), nes atrastuose Nabonido laikų raštuose neretai minimi žymūs sapnai ir išminčių sukvietimai. — *Matė sapną.* Kaip kitados paraonui buvo apreikšta ateitis ne dėl jo paties nuopelnų, taip pat ne Nebukadnecaro nuopelnas, kad jam buvo duotas sapne regėjimas; Dievas norėjo Danielio paskelbtu sapno išaiškinimu parodyti savo visagalybę ir suteikti paguodos tiems, kurie buvo jam pasilikę ištikimi nelaisvėje. — *Dėl kurio jo...* Ebr. t.: dėl ko jo dvasia nustojo ramybės, ir jo miegas atstojo nuo jo. — (2) *Karalius liepė...* Babiloniečiai laikė sapnus svarbiais dalykais, dievų apreiškimais; jiems aiškinti buvo tam tikrų žmonių, kurie valstybėje turėjo didelės reikšmės; todėl karalius liepia sušaukti žynius, išminčius ir tt.; kuo jie vieni nuo kitų skyrėsi, nėra žinoma; „kaldėjiečiai" gal jau buvo bendras visų jų pavadinimas. Pašauktųjų tarpe nebuvo Danielio, nors karaliaus nutarimas turėjo ir jį paliesti (vz. 13 e.). — (3) *Mano dvasiai...* Ebr. t.: ir mano dvasia pasidarė nerami suprasti sapną. — Iš šitų žodžių nebuvo visai aišku, ar karalius nori sužinoti iš kitų pati sapną ar tik jo išaiškinimą. Išminčiai pasiryžę duoti tik išaiškinimą. — (4) *Syriškai.* Ebr. t.: aramajiškai; bet šitas žodis tekstui nepriklauso; juo tik primenama skaitytojams, kad kas toliau parašyta (iki 7 persk. imtinai), tai autorius rašė nebe ebraiškai, bet aramiškai. Babiloniečių kalba tuo laiku skyrėsi nuo aramajiškosios.—*Būk gyvas...* Plg. Bar. 1,11. — (5) *Mano nutarimas...:* šiame dalyke aš aiškiai pasakiau savo žodį. — *Pražūsite...* Aram.: jūs būsite sukapoti, ir jūsų namai bus pa-

derunt secundo, atque dixerunt:
Rex somnium dicat servis suis,
et interpretationem illius indica-
bimus. 8 Respondit rex, et ait:
Certe novi quod tempus redimi-
tis, scientes quod recesserit a me
sermo. 9 Si ergo somnium non
indicaveritis mihi, una est de vo-
bis sententia, quod interpretatio-
nem quoque fallacem, et decep-
tione plenam composueritis, ut
loquamini mihi donec tempus
pertranseat. Somnium itaque di-
cite mihi, ut sciam quod inter-
pretationem quoque eius veram
loquamini. 10 Respondentes ergo
Chaldaei coram rege, dixerunt:
Non est homo super terram, qui
sermonem tuum, rex, possit im-
plere: sed neque regum quisquam
magnus et potens verbum huius-
cemodi sciscitatur ab omni ario-
lo, et mago, et Chaldaeo. 11 Ser-
mo enim, quem tu quaeris, rex,
gravis est: nec reperietur quis-
quam, qui indicet illum in con-
spectu regis: exceptis diis, quo-
rum non est cum hominibus con-
versatio.

12 Quo audito, rex in furore,
et in ira magna praecepit ut pe-
rirent omnes sapientes Babylonis:
13 Et egressa sententia, sapientes

škinimą. 7 Jie atsakė antrą kartą ir
tarė: Tepasako karalius savo tar-
nams sapną, o mes pasakysime
jo išaiškinimą. 8 Karalius atsakė
ir tarė: Aš gerai matau, kad jūs
norite laimėti laiko, nes žinote,
kad mano nutarimas padarytas.
9 Taigi, jei nepasakysite man sap-
no, aš būsiu apie jus tik to nu-
sistatymo, kad jūs sudėsite taip
pat netikrą ir apgaulės pilną aiški-
nimą, kad man kalbėtumėte, iki
praeis laikas. Taigi pasakykite
man sapną, kad aš žinočiau, jog
jūs pasakysite taip pat tikrą jo
aiškinimą. 10 Tuomet kaldėjiečiai
atsakydami karaliaus akivaizdoje
tarė: Nėra žemėje žmogaus, kurs
galėtų tavo, karaliau, žodžius
įvykinti; taip pat nė vienas didis
ir galingas karalius nesiklausė
apie tokį dalyką nė vieno žynio,
išminčiaus ir kaldėjiečio. 11 Nes
dalykas, kurio tu, karaliau, reika-
lauji, yra sunkus, ir neatsiras nė
vienas, kurs galėtų jį pasakyti ka-
raliaus akivaizdoje, išskyrus die-
vus, bet jie nesikalba su žmonė-
mis.

12 Tai išgirdęs karalius įtužęs
ir didžioje rūstybėje liepė nužu-
dyti visus Babilono išmintinguo-
sius. 13 Išleidus nutarimą, išmin-

---

versti mėšlo (griuvėsių) krūva. Plg. 4 Kar. 10, 27; Ezdro 6, 11. — (9) *Jūs sudėsite...* Jei jie savo gudrumu negali atspėti, koks buvo sapnas, tai ir jo aiškinimas gali būti vien apgaulė, dėl kurios išminčiai gali tarp savęs susitarti. — *Iki praeis laikas:* iki aš kitų reikalų sutrukdytas nebesirūpinsiu tuo, ko iš jūsų pareikalavau. — Ar karalius buvo tikrai užmiršęs sapno turinį? Iš Vulg. teksto gali taip rodytis. Origin. tekste tokio aiškumo nėra. Galėjo karalius atsiminti, kad jis sapne matė dalykų, kurie jį labai nustebino, bet jis buvo užmiršęs, kokie tie dalykai buvo, kaip iš tikrųjų gana dažnai pasitaiko; neretai praėjus ilgesniam laikui vėl prisimena visos sapno smulkmenos, tai ir karalius, kai išgirdo iš Danielio savo sapno turinį, pigiai galėjo suprasti, jog tai buvo tikrai jo sapnuotas sapnas. — (11) *Kurio tu, karaliau...* Aram. t.: kurio karalius reikalauja. — *Jie nesikalba...* Aram.: jų buveinė yra ne prie kūno, t. y. ne pas marius žmones. Jau čia nurodoma, kad Danielis išaiškins sapną tik su Dievo pagalba.

(13) *Turėjo būti užmušti.* Anot aram.: jau buvo rengiamasi užmušti. — Išminčiams rasi dar buvo paskirta

interficiebantur: quaerebanturque
Daniel, et socii eius, ut perirent.
14 Tunc Daniel requisivit de
lege, atque sententia ab Arioch
principe militiae regis, qui egres-
sus fuerat ad interficiendos sa-
pientes Babylonis. 15 Et interro-
gavit eum qui a rege potestatem
acceperat, quam ob causam tam
crudelis sententia a facie regis
esset egressa. Cum ergo rem in-
dicasset Arioch Danieli, 16 Daniel
ingressus rogavit regem ut tem-
pus daret sibi ad solutionem in-
dicandam regi.
17 Et ingressus est domum su-
am, Ananiaeque et Misaeli, et
Azariae sociis suis indicavit ne-
gotium: 18 ut quaererent miseri-
cordiam a facie Dei caeli super
sacramento isto, et non perirent
Daniel, et socii eius cum ceteris
sapientibus Babylonis. 19 Tunc
Danieli mysterium per visionem
nocte revelatum est: et benedi-
xit Daniel Deum caeli, 20 et lo-
cutus ait: Sit nomen Domini be-
nedictum a saeculo et usque in
saeculum: quia sapientia et for-
titudo eius sunt. 21 Et ipse mutat
tempora, et aetates: transfert reg-
na, atque constituit: dat sapien-
tiam sapientibus, et scientiam in-
telligentibus disciplinam: 22 Ipse
revelat profunda, et abscondita,

tingieji turėjo būti užmušti; buvo
ieškoma taip pat Danielio ir jo
draugų, kad ir jie būtų nužudyti.
14 Tuomet Danielis pasiteiravo
apie įstatymą ir apie nuta-
rimą pas karaliaus kariuomenės
vadą Arioką, kurs buvo išėjęs
užmušti Babilono išmintingųjų.
15 Jį, kurs buvo gavęs iš kara-
liaus įsakymą, jis pasiklausė, ko-
dėl buvo karaliaus išleistas toks
nuožmus nutarimas. Taigi kai
Ariokas išdėstė dalyką Danie-
liui, 16 Danielis įėjęs prašė kara-
lių duoti jam laiko, kad jis galėtų
pasakyti karaliui išaiškinimą.
17 Įėjęs į savo namus jis pa-
sakė tą dalyką savo draugams
Ananijui, Misaeliui ir Azarijui,
18 kad jie maldautų dangaus Die-
vą pasigailėjimo dėl šios paslap-
ties ir kad nežūtų Danielis ir jo
draugai su kitais Babilono išmin-
tingaisiais. 19 Tuomet naktį pa-
slaptis buvo apreikšta Danieliui
regėjime. Danielis pagarbino dan-
gaus Dievą 20 ir kalbėdamas tarė:
Tebūnie pašlovintas Viešpaties
vardas nuo amžių ir per amžius;
nes jo yra išmintis ir stiprybė.
21 Jis pakeičia laikus ir amžius,
jis griauna karalystes ir pastato, jis
duoda išmintingiesiems išminties
ir žinojimo išmanantiems. 22 Jis
apreiškia, kas gilu ir paslėpta, ir ži-
no, kas yra tamsybėse; ir šviesa yra

---

laiko, kuriame jie turėjo duoti kara-
liui galutiną atsakymą, nes ir Danie-
lis (16 e.) prašė duoti jam laiko, ir
karalius sutiko.
(14) *Pasiteiravo...* Aram.: tuomet
Danielis kalbėjo protingai ir su iš-
manymu Ariokui, karaliaus sargybos
viršininkui. — (16) *Kad jis galėtų...*
Danielis tvirtai tiki, kad Dievas,
kurs jį laikė ypatingoje savo globoje,
padės jam ir šiame reikale. Danielis
išgauna iš karaliaus visų pirma suti-
kimą palaukti atsakymo.

(18) *Kad jie maldautų...* Danie-
lis visa daro, kad būtų vertas Die-
vo globos; išsidera laiko ne tam, kad
pats mėgintų atspėti sapną, bet kad
maldautų Viešpatį, kurs žino visas
paslaptis. Jis meldžiasi drauge su
kitais, kad neatrodytų, jog jis pasi-
tiki tik savo nuopelnais, ir kad tie,
kurių gyvybė randasi tokiame pat
kaip jo pavojuje, dalyvautų ir mal-
doje (Jier.). — (19) *Buvo apreik-
šta...:* rasi ne sapne, bet dar tebesi-
meldžiant. — (21) *Karalystes.* Aram.:

et novit in tenebris constituta:
et lux cum eo est. [23] Tibi Deus
patrum nostrorum confiteor, teque
laudo: quia sapientiam, et
fortitudinem dedisti mihi: et nunc
ostendisti mihi quae rogavimus
te, quia sermonem regis aperuisti
nobis.

[24] Post haec Daniel ingressus
ad Arioch, quem constituerat rex
ut perderet sapientes Babylonis,
sic ei locutus est: Sapientes Babylonis
ne perdas: introduc me
in conspectu regis, et solutionem
regi narrabo. [25] Tunc Arioch festinus
introduxit Danielem ad regem,
et dixit ei: Inveni hominem
de filiis transmigrationis Iuda,
qui solutionem regi annunciet.
[26] Respondit rex, et dixit Danieli,
cuius nomen erat Baltassar:
Putasne vere potes mihi indicare
somnium, quod vidi, et interpretationem
eius? [27] Et respondens
Daniel coram rege, ait: Mysterium,
quod rex interrogat, sapientes,
magi, arioli, et aruspices nequeunt
indicare regi: [28] Sed est Deus
in caelo revelans mysteria, qui
indicavit tibi rex Nabuchodonosor,
quae ventura sunt in novissimis
temporibus.

su juo. [23] Tau, mūsų tėvų Dieve,
dėkoju ir tave giriu, nes man tu
davei išminties ir stiprybės; ir
dabar tu man parodei, ko prašėme
tave, nes tu mums atidengei
karaliaus paslaptį.

[24] Po to Danielis, nuėjęs pas
Arioką, kuriam karalius buvo pavedęs
nužudyti Babilono išmintinguosius,
taip jam kalbėjo: Babilono
išmintingųjų nežudyk; vesk
mane karaliaus akivaizdon, ir aš
duosiu karaliui išaiškinimą. [25] Tuomet
Ariokas skubiai atvedė Danielį
pas karalių ir jam tarė: Radau
Jūdo tremtinių sūnų tarpe
žmogų, kurs nori duoti karaliui
išaiškinimą. [26] Karalius atsiliepė
ir tarė Danieliui, kurs buvo vardu
Baltasaras: Ar tu iš tikrųjų
manai, kad gali pasakyti man
sapną, kurį aš mačiau, ir jo išaškinimą?
[27] Atsakydamas Danielis
karaliaus akivaizdoje tarė:
Paslaptis, kurios karalius klausia,
išmintingieji, burtininkai, žyniai
ir žavėtojai negali pasakyti
karaliui. [28] Bet yra danguje Dievas,
kurs apreiškia paslaptis; jis parodė
tau, karaliau Nabukodonosore,
kas įvyks paskutiniais laikais.

---

karalius. — (22) Plg. 1 Kor. 4, 5; Jono 1, 9; 8, 12; 1 Jono 1, 5.

(24) Po to. Aram.: dėlto, t. y. kadangi Danieliui buvo apreikštas karaliaus sapnas. — *Nežudyk.* Dėl Danielio ir kiti išminčiai bus išgelbėti nuo mirties. Taip Dievas paaukštins savo tarną ir parodys visiems savo visagalybę. Danielis kreipiasi į Arioką, nes nori visų pirma jį sulaikyti nuo įsakyto išminčių išžudymo; kad jį geriau įtikintų, prašo vesti save pas karalių. Ariokas, kurs rasi nė nežinojo, kad Danielis buvo gavęs iš karaliaus laiko sapnui išaiškinti, dabar naudojasi proga, kad pasigirtų, jog ir jis ieškojęs, kas sapną išaiškintų, apie Danielį gi atsiliepia su tam tikru paniekinimu. Karalius, kurs Danielį pažino, iš karto nė labai tiki, kad jis galėtų padaryti tai, ko neapsiėmė seni prityrę išminčiai. — (27) *Negali pasakyti...* Danielis jau pirmais savo žodžiais nori sužadinti karaliuje pagarbą tikrajam Dievui ir jam parodyti, kokie bejėgiai yra išminčiai ir jų dievai. — (28) *Danguje Dievas.* Išminčiai jam netarnauja, jiems jis neapreiškia savo žinojimo. — *Paskutiniais laikais:* ateityje, ypač gi Mesijo laikais.

Somnium tuum, et visiones
capitis tui in cubili tuo huiuscemodi sunt: [29] Tu rex cogitare
coepisti in strato tuo, quid esset
futurum post haec: et qui revelat mysteria, ostendit tibi quae
ventura sunt. [30] Mihi quoque non
in sapientia, quae est in me plus
quam in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est: sed
ut interpretatio regi manifesta fieret, et cogitationes mentis tuae
scires. [31] Tu rex videbas, et ecce
quasi statua una grandis: statua
illa magna, et statura sublimis
stabat contra te, et intuitus eius
erat terribilis. [32] Huius statuae
caput ex auro optimo erat, pectus autem et brachia de argento,
porro venter, et femora ex aere.
[33] tibiae autem ferreae, pedum
quaedam pars erat ferrea, quaedam autem fictilis. [34] Videbas ita,
donec abscissus est lapis de
monte sine manibus: et percussit statuam in pedibus eius ferreis, et fictilibus, et comminuit
eos. [35] Tunc contrita sunt pariter
ferrum, testa, aes, argentum, et
aurum, et redacta quasi in favillam aestivae areae, quae rapta
sunt vento: nullusque locus inventus est eis: lapis autem, qui
percusserat statuam, factus est
mons magnus, et implevit universam terram.

Tavo sapnas ir tavo galvos
regėjimai tavo guolyje buvo tokie: [29] Tu, karaliau, pradėjai galvoti savo patale, kas bus po šių
laikų, ir tas, kurs apreiškia paslaptis, parodė tau, kas turi įvykti.
[30] Ir man ta paslaptis apreikšta
ne išmintimi, lyg kad jos būtų
manyje daugiau kaip visuose gyvuosiuose, bet kad pasidarytų
žinomas karaliui išaiškinimas ir
kad tu sužinotumei savo širdies
mintis. [31] Tu, karaliau, regėjai:
ir štai čia buvo lyg kad viena
didelė stovyla; ta stovyla, didelė
ir labai aukšta, stovėjo ties tavim
ir buvo baisi pasižiūrėti. [32] Tos
stovylos galva buvo iš geriausio
aukso, krūtinė ir pečiai iš sidabro, pilvas ir strėnos iš skaistvario, [33] blauzdos geležinės, kojos dalimi geležinės, kita gi dalimi molinės. [34] Tu taip ją matei,
iki atplyšo nuo kalno akmuo be
žmogaus rankų pagalbos, ištiko
stovylą į jos geležines ir molines kojas ir sutrupino jas. [35] Tuomet buvo sutrinta draug geležis,
molis, skaistvaris, sidabras ir
auksas ir pavirto tarsi vasaros
klojimo pelais; jie buvo pagauti
vėjo ir neliko jų nė pėdsakos; iš
akmens gi, kurs buvo ištikęs stovylą, pasidarė didelis kalnas ir
pripildė visą žemę.

---

(29) *Kas bus po...* Karalius pirm užmingant tikriausiai galvojo apie ateitį (Efr. ; Jier. Auksab.), ar Babėlės karalystė tvirtai laikysis, ar ji tarps. — *Parodė tau...* Kaip Dievas, patenkindamas karaliaus norą žinoti, ką atneš ateitis, davė jam regėjimą sapne, taip sapno užmiršimas turi duoti progos Dievui apsireikšti ir pagerbti savo ištikimą tarną. — (30) *Ne išmintimi...* Taip Danielis pateisina kitus, kad jie negalėjo pasakyti sapno, ir sulaiko jų pavydą; jis pagerbia taip pat karalių, sakydamas, kad dėl jojo Dievas apreiškęs jam paslaptį. — (31) *Buvo baisi pasižiūrėti:* ji karalių nustebino ir išgąsdino. — (33) *Kojos dalimi...* t. y. iš molio sumaišyto su geležimi. — (34) *Nuo kalno.* To žodžio nėra čia aram. t., bet toliau 45 e. kalnas minimas; taigi jis čia teisingai vertėjo įdėtas aiškumo dėliai. — (35) *Pavirto pelais.* Taip išreiškiamas vi-

[36] Hoc est somnium. Interpretationem quoque eius dicemus coram te, rex. [37] Tu rex regum es: et Deus caeli, regnum, et fortitudinem, et imperium, et gloriam dedit tibi: [38] et omnia, in quibus habitant filii hominum, et bestiae agri: volucres quoque caeli dedit in manu tua, et sub ditione tua universa constituit: tu es ergo caput aureum. [39] Et post te consurget regnum aliud minus te argenteum: et regnum tertium aliud aereum, quod imperabit universae terrae. [40] Et regnum quartum erit velut ferrum: quomodo ferrum comminuit, et domat omnia, sic comminuet, et conteret omnia haec. [41] Porro quia vidisti pedum, et digitorum partem testae figuli, et partem ferream: regnum divisum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, secundum quod vidisti ferrum mistum testae ex luto. [42] Et digitos pedum ex parte ferreos, et ex parte fictiles: ex parte regnum erit so-

[36] Toks buvo sapnas; mes pasakysime tavo, karaliau, akivaizdoje ir jo išaiškinimą. [37] Tu esi karalių karalius, ir dangaus Dievas davė tau karalystę ir stiprybę, viešpatavimą ir garbę, [38] taip pat visa, kame tik gyvena žmonių vaikai ir lauko žvėrys; dar gi ir dangaus paukščius jis davė tau į rankas ir pastatė visus po tavo valdžia; tai gi tu esi auksinė galva. [39] Po tavęs iškils kita karalystė, mažesnė už tave, sidabrinė, paskui trečia skaistvarinė karalystė, kuri viešpataus visai žemei. [40] Ketvirtoji karalystė bus lyg geležis; kaip geležis trupina ir pavergia visa, taip šita sutrupins ir sutriuškins anas visas. [41] Bet kad tu matei kojų ir pirštų dalį iš puodžiaus molio ir dalį geležinę, tai ta karalystė bus pasidalinus; jos pagrindas tačiau bus iš geležies, sulig tuo, kad matei geležį sumaišytą su puodžiaus moliu. [42] O kad pirštai buvo dalimi geležiniai ir dalimi

---

siškas sunaikinimas. Klojimo pelų vaizdas Sen. Test. sutinkamas gana dažnai. Vz. Iz. 41, 15. 16; Mik. 4, 13; Ps. 102, 15 ir k.

(36) *Mes pasakysime.* Gal Danielis nori čia kalbėti taip pat savo draugų vardu, kurie meldėsi kartu su juo prašydami šviesos iš dangaus. — *Tavo, karaliau...* Aram. t.: karaliaus akivaizdoje. — **(37)** *Karalių karalius.* Taip save vadindavo Persijos ir Babilonijos karaliai. Plg. 1 Ezdr. 7, 12; Ez. 26, 7. — *Dangaus Dievas...* Nors Nebukadnecaras labai galingas karalius ir teisingai galėjo būti regėjime įvaizdintas auksine galva, tačiau ir jis viską yra gavęs iš Dievo, todėl visai nuo jo priklauso. — **(38)** *Dangaus paukščius davė...* Žmonių valdovas laikomas valdovu viso, kas žmogaus dėliai sutverta ir gali būti žmogui naudinga. — *Tu esi auksinė...* Plg. Jer. 51, 7, kame Babilonas lygi-namas su auksine taure. Auksas yra vaizdas karalystės grožio, stiprumo, turtingumo. — **(39)** *Kita karalystė:* medų-persų, kuri buvo mažiau garbinga ir galinga, negu pirmoji, taip kaip sidabras mažesnės yra vertės negu auksas. — *Trečia skaistvarinė.* Trečioji bus skaistvarinė karalystė, kuri bus žymi savo karingumu ir ginklais ir išplės savo viešpatavimą visur. Tai graikų-makedoniečių ir iš jų kilusios karalystės. — **(40)** *Ketvirtoji...* Tai romėnų valstybė, kuri visas kitas sunaikino ir kurios laikais prasidėjo Mesijo karalystė; šitos bus pažeminta ir sunaikinta kiekviena jai priešinga pasaulinė galybė. — **(41)** *Bet kad tu matei...* Aram. t.: ir kad kojos ir pirštai, kuriuos tu matei, buvo dalimi iš puodžiaus molio ir dalimi iš geležies, (tai reiškia): tai nebus karalystė, kuri laikytųsi iš vieno; berods bus joje ir geležies stiprumo su-

lidum, et ex parte contritum.
[43] Quod autem vidisti ferrum mis-
tum testae ex luto, commisce-
buntur quidem humano semine,
sed non adhaerebunt sibi, sicut
ferrum misceri non potest testae.
[44] In diebus autem regnorum il-
lorum suscitabit Deus caeli reg-
num, quod in aeternum non dis-
sipabitur, et regnum eius alteri
populo non tradetur: comminuet
autem, et consumet universa reg-
na haec: et ipsum stabit in ae-
ternum. [45] Secundum quod vidisti,
quod de monte abscissus est la-
pis sine manibus, et comminuit
testam, et ferrum, et aes, et ar-
gentum, et aurum, Deus magnus
ostendit regi quae ventura sunt
postea. et verum est somnium,
et fidelis interpretatio eius.

[46] Tunc rex Nabuchodonosor
cecidit in faciem suam, et Danie-
lem adoravit, et hostias, et incen-
sum praecepit ut sacrificarent ei.

moliniai, tai karalystė bus dalimi
stipri ir dalimi trupi. [43] Kad tu
matei geležį sumaišytą su mo-
liu, tai jos tiesa susimaišys žmo-
nių sėklos pagalba, bet nesusi
lies, kaip geležis negali susijungti
su moliu. [44] Anų gi karalysčių
dienose Dievas pažadins kara-
lystę, kuri neiširs per amžius, ir
jos viešpatavimas nebus atiduo-
tas kitai tautai. Ji sutrupins ir
sunaikins visas šitas karalystes,
pati gi stovės per amžius, [45] kaip
kad tu matei, jog nuo kalno at-
plyšo akmuo be žmogaus rankos
pagalbos ir sutrupino molį, ge-
ležį, skaistvarį, sidabrą ir auksą.
Taip didysis Dievas parodė ka-
raliui, kas turi paskui įvykti. Sap-
nas yra tikras ir jo išaiškinimas
tikėtinas.

[46] Tuomet karalius Nabuko-
donosoras parpuolė ant savo vei-
do, pagarbino Danielį ir liepė au-
koti jam aukas ir smilkalus. [47] At-

---

lig tuo, kad tu juk matei, kaip geležis buvo sumaišyta su moliu. — Dvejopa medžiaga tai pasidalinimo ženklas; kad jų kiekviena labai nevienoda, tai nurodo, kad karalystės atsparumas įvairiose dalyse bus nevienodas. Mėginimas tas skirtingas medžiagas sumaišyti (43 e.) reiškia tuščias pastangas sujungti į vienybę įvairiausius karalystės elementus. — (43) *Žmonių sėklos pagalba:* susigiminiavimų, politinėmis moterystėmis. — (44) *Karalysčių.* Aram. t.: karalių. — *Visas šitas karalystes:* visų pirma keturias aukščiau paminėtas, kurios yra visos Dievui priešingos žmonių galybės atvaizdas. Jos bus nugalėtos ir sunaikintos, tiek kiek jos yra priešingos Dievo karalystės esmei. Kadangi anot visų pranašysčių Dievo karalystė yra dvasinė, kuri remiasi tikru šventumu, tai karalystėse sunaikinama tik tai, kas priešinasi Dievui. —Kad atplyšęs nuo kalno akmuo pavirsta didžiausiu kalnu, kurio visa žemė pasidaro pilna, tai yra vaizdas Dievo karalystės, kurios pradžia nežymi ir kuri pasidaro galingiausia. Dievo valia ir galia pažadinta ji yra savyje stipra ir nenugalima. — Dauguma tačiau aiškintojų atskilusiame akmenyje mato patį Jėzų Kristų, kurs juk yra savo karalystės, savo Bažnyčios galva, kurioje ir per kurią jis visuomet veikia. Be to Kristus neretai vadinamas kampiniu akmenimi ir pats save taip vadina. Taip aiškina Iren., Euzeb., Atanaz., Kyrilas Jeruzal., Epif., Tertul., Kipr., Aug., Jieron. — (45) *Dievas parodė...* Sapno aiškinimą baigdamas Danielis pakartoja, kad tas aiškinimas ne jo nuopelnas, bet Dievo suteiktas, kad jis visai tikras, ir todėl karalius turi dėkoti ir duoti garbę Dievui.

(46) *Tuomet...* Danieliui primenant sapną ir jį aiškinant, karalius pats prisiminė jo turinį, todėl jis pripažįsta, kad per Danielį turėjo kalbėti galingiausia Dievybė ir pagerbia jį kaip aukštesnę už visus žmo-

47 Loquens ergo rex, ait Danieli:
Vere Deus vester Deus deorum
est, et Dominus regum, et reve-
lans mysteria: quoniam tu po-
tuisti aperire hoc sacramentum.
48 Tunc rex Danielem in sublime
extulit, et munera multa, et mag-
na dedit ei: et constituit eum prin-
cipem super omnes provincias
Babylonis: et praefectum magis-
tratuum super cunctos sapientes
Babylonis.
49 Daniel autem postulavit a
rege: et constituit super opera
provinciae Babylonis, Sidrach,
Misach, et Abdenago: Ipse au-
tem Daniel erat in foribus regis.

siliepdamas gi karalius tarė Da-
niėliui: Iš tikrųjų jūsų Dievas yra
dievų Dievas ir karalių Viešpats,
kurs apreiškia paslaptis, nes tu
įstengei atidengti šitą paslaptį.
48 Tuomet karalius labai išaukšti-
no Daniėlį, davė jam daug ir di-
delių dovanų ir paskyrė jį kuni-
gaikščiu visiems Babilono kraš-
tams ir vyriausiu viršininku vi-
siems Babilono išmintingiesiems.
49 Prašant Daniėliui karalius
atidavė Babilono krašto valdymą
Sidrakui, Misakui ir Abdenagui;
pats gi Daniėlis pasiliko prie ka-
raliaus rūmų.

3. Trys Daniėlio draugai ugnies krosnyje.

Caput III. 1 Nabuchodonosor
rex fecit statuam auream altitu-
dine cubitorum sexaginta, latitu-
dine cubitorum sex, et statuit
eam in campo Dura provinciae
Babylonis. 2 Itaque Nabuchodono-
sor rex misit ad congregandos sa-

3 perskyrimas. 1 Karalius
Nabukodonosoras padirbino auk-
sinę stovylą šešiomis dešimtimis
mastų aukštą, šešiais mastais pla-
čią ir pastatė ją Duros lygumoje
Babilono krašte. 2 Po to kara-
lius Nabukodonosoras siuntė su-

---

nes, Dievybei artimą esybę. Karaliaus nusilenkimas, smilkalų deginimas buvo tikro pagarbinimo ženklai. Daniėlis, kaip galima suprasti iš 47 e., to garbinimo nepriėmė sau ir vėl paaiškino karaliui, kas iš tikrųjų reikia garbinti. — (47) *Jūsų Dievas...* Šituo išpažinimu karalius matomai sutinka, kad tikras garbinimas turi būti duodamas Daniėlio Dievui, patį gi Daniėlį jis tuojau pagerbia dovanomis. — (48) *Visiems Babilono...* Aram. t.: visai Babilono provincijai.

3, 1-97. Karaliaus pastatytą stovylą, kurią garbina visi sušaukti karalystės didžiūnai, atsisako pagarbinti Daniėlio draugai (1-12), taip drasiai pasipriešindami karaliaus reikalavimui ir todėl įmetami į ugnimi žėrinčią krosnį (13-23). Krosnies liepsnoje Azarijas karštos maldos žodžiais išpažįsta Viešpatį (24-45); angelo gi ginami nuo liepsnos karščio (46-50) visi trys įmestieji šlovina Dievą (51-90). Nustebęs karalius liepia jiems išeiti iš krosnies ir pats išpažįstą Izraėlio Dievo galybę (91-97).

(3, 1) *Padirbino auksinę stovylą:* stovylą padarytą iš medžio ar kitokios medžiagos, bet viršuje aptrauktą plona auksine skarda. Kuriais metais stovyla buvo pastatyta, nežinia; tačiau reikia manyti, kad po Jeruzalės sugriovimo (plg. 3, 38). Gal stovylos pastatymu karalius norėjo išreikšti dėkingumą savo globėjams dievams ir palikti garbingą savo viešpatavimo paminklą. Stovyla tikriausiai buvo pastatyta ant labai aukštos papėdės, kuri buvo šešiais mastais plati ir draug su stovyla buvo 60 mastų aukšta. — *Duros.* Tai buvo plati lyguma į pietus nuo Babėlės miesto. — (2) *Vietininkų, aukštų...* Ką tiksliai reiškia ši-

trapas, magistratus, et iudices, et tyrannos, et praefectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuae, quam erexerat Nabuchodonosor rex.
[3] Tunc congregati sunt satrapae, magistratus, et iudices, duces, et tyranni, et optimates, qui erant in potestatibus constituti, et universi principes regionum ut convenirent ad dedicationem statuae, quam erexerat Nabuchodonosor rex. stabant autem in conspectu statuae, quam posuerat Nabuchodonosor rex: [4] et praeco clamabat valenter: Vobis dicitur populis, tribubus, et linguis: [5] In hora, qua audieritis sonitum tubae, et fistulae, et citharae, sambucae, et psalterii, et symphoniae, et universi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex.
[6] Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. [7] Post haec igitur statim ut audierunt omnes populi sonitum tubae, fistulae, et citharae, sambucae, et psalterii, symphoniae, et omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, et linguae adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex.

rinkti vietininkų, aukštų valdininkų; teisėjų, vadų, iždo užvaizdų, viršininkų ir visų šalių kunigaikščių, kad jie susieitų pašventinimui stovylos, kurią karalius Nabukodonosoras buvo pastatydinęs. [3] Tuomet susirinko vietininkai, aukšti valdininkai, teisėjai, vadai, iždo užvaizdai, valdžios turėjusieji didžiūnai ir visų šalių kunigaikščiai dalyvauti pašventinime karaliaus Nabukodonosoro pastatytosios stovylos. Jie sustojo ties stovyla, kurią karalius Nabukodonosoras buvo pastatydinęs, [4] o šauklys garsiai šaukė: Jums, tautoms, giminėms ir kalboms sakoma: [5] Tą valandą, kurią išgirsite trimito, vamzdžio, kanklių, smuiko, arpos, dūdos ir visokios rūšies muzikos garsą, parpuolę pagarbinkite auksinę stovylą, kurią pastatydino karalius Nabukodonosoras. [6] Jei kas neparpuls ir nepagarbins, tą pačią valandą bus įmestas į ugnimi žėrinčią krosnį. [7] Taigi po to tuojau, kaip tik visi žmonės išgirdo trimito, vamzdžio, kanklių, smuiko, arpos, dūdos ir visokios rūšies muzikos garsą, visos tautos, giminės ir kalbos parpuolė ir pagarbino auksinę karaliaus Nabukodonosoro pastatydintą stovylą.

---

tie pavadinimai ir čia įvardijamos pareigos, dar pilnai neištirta; matomai karalius norėjo sukviesti į statulos pašventinimą visus žymiausius savo karalystės atstovus ir statulos pagarbinimu tampriau surišti juos su savo asmenimi. — (4) *Tautoms, giminėms ir...* Su didžiūnais buvo atvykusios ir šiaip jau žmonių minios. — (5) *Trimito:* rago. — *Kanklių.* Asyr. kanklės buvo trikampis su ištemptomis ant jo stygomis, iš kurių buvo gaunamas garsas užgaunant jas pirštais ar lazdele. — *Smuiko.* Aram. *šabka'* keturių stygų instrumentas aukštiems tonams gauti. — *Arpos.* Aram. *pesantherim,* mažoji arpa, ar į arpą panašus 20 stygų instrumentas. — *Dūdos.* Aram. *sumponyah,* odinis maišas su dviem dūdom. — (6) *Jei kas neparpuls...* Karalius reikalauja, kad taip pat nugalėtieji kunigaikščiai ir tautos pagarbintų jo dievą, kurį jis laiko tų tautų ir jų dievų nugalėtoju. Kas nepaklausytų, tiems grasoma neretai vartojama pas babiloniečius ugnies bausme.

(8) *Tuojau tuo pačiu...* Kaldėjiečiai tikriausiai su pavydu žiūrėjo į žydų išaukštinimą ir pavedimą jiems,

[8] Statimque in ipso tempore
accedentes viri Chaldaei accusaverunt
Iudaeos: [9] dixeruntque Nabuchodonosor
regi: Rex in aeternum, vive: [10] tu rex posuisti decretum,
ut omnis homo, qui audierit sonitum tubae, fistulae, et
citharae, sambucae, et psalterii,
et symphoniae, et universi generis
musicorum, prosternat se, et
adoret statuam auream: [11] si quis
autem non procidens adoraverit,
mittatur in fornacem ignis ardentis.
[12] Sunt ergo viri Iudaei, quos
constituisti super opera regionis
Babylonis, Sidrach, Misach, et
Abdenago: viri isti contempserunt,
rex, decretum tuum: deos
tuos non colunt, et statuam auream,
quam erexisti, non adorant.
[13] Tunc Nabuchodonosor in
furore, et in ira praecepit ut adducerentur
Sidrach, Misach, et
Abdenago: qui confestim adducti
sunt in conspectu regis. [14] Pronunciansque
Nabuchodonoror rex,
ait eis: Verene Sidrach, Misach,
et Abdenago deos meos non colitis,
et statuam auream, quam
constitui, non adoratis? [15] Nunc
ergo si estis parati, quacumque
hora audieritis sonitum tubae,
fistulae, citharae, sambucae, et
psalterii, et symphoniae, omnisque
generis musicorum, prosternite
vos, et adorate statuam, quam

[8] Tuojau tuo pačiu metu kaldėjiečiai
priėję įskundė žydus [9] ir
sakė karaliui Nabukodonosorui:
Karaliau, būk gyvas per amžius.
[10] Tu, karaliau, išleidai nutarimą,
kad kiekvienas žmogus, kurs išgirs
trimito, vamzdžio, kanklių,
smuiko, arpos, dūdos ir visokios
rūšies muzikos garsą, parpultų ir
pagarbintų auksinę stovylą; [11] jeigu
gi kas neparpuls ir nepagarbins,
kad būtų įmestas į ugnimi
žėrinčią krosnį. [12] Taigi yra žydų,
kuriuos tu paskyrei Babilono šalies
darbų užvaizdais, Sidrakas,
Misakas ir Abdenagas; šitie vyrai
paniekino tavo, karaliau, nutarimą;
jie negerbia tavo dievų ir
negarbina tavo pastatytos auksinės
stovylos. [13] Tuomet Nabukodonosoras
užsidegęs ir perpykęs
liepė atvesti Sidraką, Misaką
ir Abdenagą, kurie ir buvo tuojau
atvesti karaliaus akivaizdon.
[14] Atsiliepdamas karalius Nabukodonosoras
jiems tarė: Ar tiesa,
Sidrakai, Misakai ir Abdenagai,
kad jūs negerbiate mano dievų
ir negarbinate mano pastatytosios
auksinės statulos? [15] Taigi
dabar, jei esate pasiryžę, tą valandą,
kurią išgirsite trimito, vamzdžio,
kanklių, smuiko, arpos, dūdos
ir visokios rūšies muzikos
garsą, parpulkite ir pagarbinkite
statulą, kurią aš padariau; o jei

žymių pareigų valstybėje; jie laukė tik progos, kad galėtų apskųsti juos karaliui ir dabar tokia pasitaikiusia proga naudojasi. — *Įskundė...* Aram... t.: ėdė žydų kąsnius. Ėsti svetimus kąsnius rytiečių kalbose reiškia: melu, šmeižtu nukreipti nuo ko nors kunigaikščio ar didžiūno malonę. Išsireiškimas turėjo pagrinde kunigaikščių įprotį siųsti dovanų, ypač savo stalo valgių tiems, kuriuos jie brangino. Kas prie kunigaikščio stalo apkalbinėjimais ar šmeižtais sulaikydavo jį nuo valgių siuntimo kitiems, tas pats buvo vadinamas ėdančiu svetimus kąsnius. — (12) *Yra žydų...* Danielio nebuvo pakviestųjų tarpe, nes jis nebuvo prisiėmęs pareigų Babėlės šalyje; pasilikdamas prie karaliaus rūmų jis nesukėlė prieš save tokio pavydo kaip jo draugai, kurie vieni dabar skelbiami maištininkais prieš karalių ir jo dievus. — *Dievų.* Tikriau: dievo, t. y. pastatytos stovylos. — (14) *Dievų.* Geriau: dievo. — (15) *Koks yra Dievas...* Gąsdinda-

feci: quod si non adoraveritis,
eadem hora mittemini in forna-
cem ignis ardentis: et quis est
Deus, qui eripiet vos de manu
mea? 16 Respondentes Sidrach,
Misach, et Abdenago, dixerunt
regi Nabuchodonosor: Non opor-
tet nos de hac re respondere
tibi. 17 Ecce enim Deus noster,
quem colimus, potest eripere nos
de camino ignis ardentis, et de
manibus tuis, o rex, liberare.
18 Quod si noluerit, notum sit
tibi, rex, quia deos tuos non co-
limus, et statuam auream, quam
erexisti, non adoramus.
19 Tunc Nabuchodonosor re-
pletus est furore: et aspectus fa-
ciei illius immutatus est super
Sidrach, Misach, et Abdenago,
et praecepit ut succenderetur for-
nax septuplum quam succendi
consueverat. 20 Et viris fortissi-
mis de exercitu suo iussit ut
ligatis pedibus Sidrach, Misach,
et Abdenago mitterent eos in
fornacem ignis ardentis. 21 Et con-
festim viri illi vincti cum braccis
suis, et tiaris, et calceamentis, et
vestibus missi sunt in medium
fornacis ignis ardentis. 22 nam
iussio regis urgebat: fornax au-
tem succensa erat nimis. Porro
viros illos, qui miserant Sidrach,

nepagarbinsite, tą pačią valandą
būsite įmesti į ugnimi žėrinčią
krosnį; ir koks yra Dievas, kurs
jus išgelbėtų iš mano rankos?
16 Atsakydami Sidrakas, Misakas
ir Abdenagas tarė karaliui Nabu-
kodonosorui: Mums netenka at-
sakinėti tau dėl to dalyko. 17 Nes
štai mūsų Dievas, kurį garbina-
me, gali išgelbėti mus iš ugnimi
žėrinčios krosnies ir iš tavo ran-
kų, o karaliau. 18 O jei jis ir ne-
norėtų, žinok, karaliau, kad tavo
dievų mes negerbiame ir tavo
pastatytosios auksinės statulos
negarbiname.
19 Tuomet Nabukodonosoras
be galo įtužo, ir jo veido išvaiz-
da persimainė prieš Sidraką, Mi-
saką ir Abdenagą. Jis liepė pa-
kūrenti krosnį septynis kartus
daugiau, kaip paprastai buvo kūre-
nama, 20 o stipriausiems savo ka-
riuomenės vyrams liepė surišus
kojas įmesti Sidraką, Misaką ir Ab-
denagą į ugnimi žėrinčią krosnį.
21 Tuojau tie vyrai surišti su sa-
vo kelinėmis, su nuometais, au-
tuvais ir kitais drabužiais buvo
įmesti į ugnimi žėrinčios kros-
nies vidurį; 22 nes karaliaus įsa-
kymas buvo skubus, krosnis gi
buvo labai prikūrenta, taip kad
tuos vyrus, kurie įmetė Sidraką,

---

mas įskųstuosius karalius piktžodžiau-
ja Dievui ir laiko jį silpnesniu už
save. — (16) *Mums netenka...* Jauni-
kaičiai pasitiki Dievu, kurio valiai
jie pasiduoda; jie nesididžiuoja, bet
ir nenusimena.

(19) *Be galo įtužo...* Karalius
duodamas jiems progos atitaisyti,
kaip jis manė, jų klaidą ir bent da-
bar pagarbinti stovylą, tarėsi sutei-
kiąs jiems malonę; jų atsisakymas
sukelia didžiausią karaliaus pyktį. —
Septynis kartus: dedant daug daugiau
malkų. — (20) *Įmesti.* Krosnis buvo
viršuje atvira. Aukos buvo užneštos
ant viršaus ir numestos į krosnies
vidų. Apačioje buvo durys, pro ku-
rias aplink stovėjusieji galėjo matyti
sudeginimą. Prie tų durų buvo pri-
ėjęs karalius (93 eil.). — (21) *Kelinė-
mis.* Aram. ž. *sarbal* gal reiškia
kurpes, anot kitų apatinius drabužius.
Taigi kaip šito apdaro taip ir kitų
pavadinimai nevisai tikri. Minimi
drabužiai, nes jie labai greit užsidega.

**To, kas toliau...* Tai šv. Jiero-
nymo pastaba. Dabartiniame origina-
liniame tekste po 23 e. eina žodžiai,
kuriuos skaitome graikiškuose verti-
muose ir Vulgatoje tik 91 eil. Ta-

Misach, et Abdenago, interfecit
flamma ignis. [23] Viri autem hi tres,
id est, Sidrach, Misach, et Abdenago,
ceciderunt in medio camino
ignis ardentis, colligati.

Quae sequuntur in Hebraeis voluminibus non reperi.

[24] Et ambulabant in medio
flammae laudantes Deum, et benedicentes
Domino.

[25] Stans autem Azarias oravit
sic, aperiensque os suum in medio
ignis, ait: [26] Benedictus es Domine
Deus patrum nostrorum, et laudabile,
et gloriosum nomen tuum in
saecula: [27] quia iustus es in omnibus,
quae fecisti nobis, et universa
opera tua vera, et viae tuae
rectae, et omnia iudicia tua vera.
[28] Iudicia enim vera fecisti iuxta
omnia, quae induxisti super nos,
et super civitatem sanctam patrum
nostrorum Ierusalem: quia
in veritate, et in iudicio induxisti
omnia haec propter peccata nostra.
[29] Peccavimus enim, et inique
egimus recedentes a te: et deliquimus
in omnibus: [30] et prae-

Misaką ir Abdenagą, ugnies liepsna
užmušė. [23] Bet šitie trys vyrai, tai
yra Sidrakas, Misakas ir Abdenagas
nukrito surišti į ugnimi žėrinčios
krosnies vidurį.

To, kas toliau, neradau ebraiškuose rankraščiuose.

[24] Jie vaikščiojo viduryje liepsnos,
girdami Dievą ir šlovindami
Viešpatį.

[25] Atsistojęs gi Azarijas taip
meldėsi ir atverdamas savo burną
viduryje ugnies tarė: [26] Būk
pašlovintas, Viešpatie, mūsų tėvų
Dieve, girtinas ir garbingas tavo
vardas per amžius; [27] nes tu teisus
visame, ką mums padarei, ir
visi tavo darbai tikri, tavo keliai
teisūs ir visi tavo teismai tikri.
[28] Nes tavo teismai, kuriuos padarei,
buvo teisingi visame, ką
atvedei ant mūsų ir ant šventojo
mūsų tėvų miesto Jeruzalės, nes
teisingu teismu tu atvedei visa
tai dėl mūsų nuodėmių. [29] Nes
mes nusidėjome ir elgėmės neteisingai,
atstodami nuo tavęs, ir
nusikaltome visame; [30] mes ne-

čiau visi teksto tyrinėtojai pripažįsta, kad dabart. orig. tekstas čia sugadintas ir jame jaučiama spraga. Kadangi pas Teodotijoną ir LXX vertime trijų jaunikaičių giesmė yra, tai ji turėjo būti kitados ir origin. tekste, iš kurio Teodotijonas ją išsivertė. Šv. Jieronymas padarė giesmės vertimą remdamos Teodotijonu.

(24) *Girdami Dievą...* Pirmas dalykas, kurį jaunikaičiai pasijutę išgelbėtais daro, tai malda Viešpačiui ir dėkingumo išreiškimas. Toliau jie prisimena savo tautą, kurią kaldėjiečiai buvo apkaltinę karaliaus akyse. Jaunikaičių maldoje daug žodžių paimta iš Penkiaknygio ir Psalmių. Kaip toliau iš 52 e. paaiškėja, jaunikaičiams giesmės žodžiai jau buvo žinomi ir tik buvo jų pritaikinti ypatingu būdu jų padėčiai. — (26) *Mūsų tėvų.* Situo žodžiu prisimenama didžios geradarystės, kurias Dievas yra teikęs tautai per daugelį amžių. Dievo ištikimybė ir meilė apsaugos ją nuo žuvimo. — *Vardas:* visa, ką Dievas yra apie save apreiškęs, ir visas jo kilnumas. — (27) *Teisus visame...* Ypatingas pamaldumo įrodymas yra girti Dievą ir skelbti jo garbę net ir tuo metu, kai visiems grėsia bendra nelaimė. Dėl karaliaus užsirūstinimo galima buvo laukti tautai naujų vargų; todėl Azarijas meldžiasi, kad Dievas juos atitolintų, ir nuolankiai išpažįsta, kaip tauta buvo nusikaltus Dievui ir užsipelnius visa, ką Dievas jai siuntė. Plg. Atk. 32, 4; Ps. 118, 137. 151; 144, 17; Oz. 14, 10. — (29) Plg. Bar. 2, 5. 8. — (30) Plg. Atk. 4, 40.

cepta tua non audivimus, nec
observavimus, nec fecimus sicut
praeceperas nobis ut bene nobis
esset. [31] omnia ergo, quae indu-
xisti super nos, et universa, quae
fecisti nobis, in vero iudicio fe-
cisti: [32] et tradidisti nos in ma-
nibus inimicorum nostrorum ini-
quorum, et pessimorum, praeva-
ricatorumque et regi iniusto, et
pessimo ultra omnem terram. [33] Et
nunc non possumus aperire os:
confusio, et opprobrium facti su-
mus servis tuis, et his, qui co-
lunt te. [34] Ne, quaesumus, tradas
nos in perpetuum propter nomen
tuum, et ne dissipes testamentum
tuum. [35] neque auferas miseri-
cordiam tuam a nobis propter
Abraham dilectum tuum, et Isa-
ac servum tuum, et Israel sanc-
tum tuum: [36] quibus locutus es pol-
licens quod multiplicares semen
eorum sicut stellas caeli, et si-
cut arenam, quae est in littore
maris: [37] quia Domine imminuti
sumus plus quam omnes gentes,
sumusque humiles in universa
terra hodie propter peccata nos-
tra. [38] Et non est in tempore hoc
princeps, et dux, et propheta,
neque holocaustum, neque sa-
crificium, neque oblatio, neque

klausėme tavo įsakymų ir jų ne-
laikėme, nedarėme, kaip buvai
mums įsakęs, kad būtų mums
gera. [31] Todėl visa, ką atvedei ant
mūsų, ir visa, ką mums padarei,
padarei teisingu teismu [32] ir pa-
davei mus į rankas nedorų ir
pikčiausių mūsų nepriętelių, nu-
sikaltėlių, neteisingiausiam ir blo-
giausiam visoje žemėje karaliui.
[33] Ir dabar mes negalime atverti
burnos; mes pavirtome sugėdini-
mo ir paniekos dalyku tavo tar-
nams ir tiems, kurie tave garbi-
na. [34] Tačiau mes tave maldauja-
me, dėl savo vardo neišsižadėk
mūsų amžinai ir nepanaikink sa-
vo sandoros. [35] Neatitrauk nuo
mūsų savo gailestingumo dėl
savo mylimojo Abraomo, savo
tarno Izaoko ir savo šventojo Iz-
raėlio, [36] kuriems tu esi kalbėjęs,
žadėdamas padauginti jų ainiją
kaip dangaus žvaigždes ir kaip
smiltis jūros krante. [37] Nes, Vieš-
patie, mes sumažėjome labiau kaip
visos tautos ir esame šiandien
nužeminti visoje žemėje dėl mū-
sų nuodėmių. [38] Šituo metu mes
neturime kun gaikščio, vado, ar
pranašo, nei deginamosios, nei
pjau amosios, nei duoninės, nei
smilkalų aukos, nei vietos pirmo-

— (32) *Blogiausiam... karaliui.* Nebukadnecaras buvo sugriovęs Jeruzalę, užmušęs žydų kunigaikščius, apakinęs karalių Sedekiją, daugelį išvedęs nelaisvėn ir dabar tam savo dievui, kuriuo vardu jis padarė jiems visa pikta ir kurį jis dabar garbina kaipo nugalėtoją, jis reikalauja iš žydų pagarbos, grąsydamas mirtimi. — (33) *Mes negalime...* Baimė ir gėda neleidžia žydams belaisviams atsiliepti; baimė pavergėjų, gėda Dievo akivaizdoje, kuriam jie jaučiasi nusikaltę. — *Mes pavirtome...* LXX ir Italėje: panieka ir gėda teko tavo tarnams. — Azarijas kalba ne apie save ir savo draugus, bet apie tauta nelaisvėje. Plg. taip pat Jer. 23, 40; 24. 9, 18; 42, 18; 44, 8. — (34) *Sandoros.* Ta sandora duoda žydams pasitikėjimo. Dievo vardas, jo garbė reikalauja, kad tauta nežūtų, nes ji juk yra Jahvės tauta. — (35) *Abraomo...:* su kuriais sandora buvo padaryta. — (38) *Mes neturime...* Jeruzalės ir jos bažnyčios sugriovimas buvo didžiausia visam tautos gyvenimui nelaimė. Plg. Raud. 2, 9. Nuolatinės aukos pasiliovimą panašiai aprašo Jer. 41, 5 ir Bar. 1, 10. Nebesant aukų nebėra kaip permaldauti Dievą ir nugręžti jo rūstybę

incensum, neque locus primitia-
rum coram te, [39] ut possimus in-
venire misericordiam tuam: sed
in animo contrito, et spiritu hu-
militatis suscipiamur. [40] Sicut in
holocausto arietum, et taurorum,
et sicut in milibus agnorum
pinguium: sic fiat sacrificium nos-
trum in conspectu tuo hodie, ut
placeat tibi: quoniam non est con-
fusio confidentibus in te. [41] Et
nunc sequimur te in toto corde,
et timemus te, et quaerimus faciem
tuam. [42] Ne confundas nos: sed
fac nobiscum iuxta mansuetudi-
nem tuam, et secundum multi-
tudinem misesicordiae tuae. [43] Et
erue nos in mirabilibus tuis, et da
gloriam nomini tuo Demine: [44] et
confundantur omnes, qui osten-
dunt servis tuis mala, confun-
dantur in omni potentia tua, et ro-
bur eorum conteratur: [45] et sciant
quia tu es Dominus Deus solus,
et gloriosus super orbem terra-
rum.

[46] Et non cessabant qui mise-
rant eos ministri regis succendere
fornacem, naphtha, et stupa, et
pice, et malleolis, [47] et effundeba-
tur flamma super fornacem cubitis
quadraginta novem: [48] et erupit, et

nėms aukoti tavo akivaizdoje,
[39] kad galėtumėm rasti pas tave
pasigailėjimo. Kad gi mes būtu-
mėm priimti su sugraudenta šir-
dimi ir su nuolankia dvasia!
[40] Kaip aukojant avinus ir jaučius,
taip pat tūkstančius riebių avi-
nėlių, taip tebūna šiandien mūsų
auka tavo akivaizdoje, kad tau
įtiktų; nes nėra sugėdinimo tiems,
kurie pasitiki tavimi. [41] Dabar mes
einame paskui tave visa širdimi,
bijome tavęs ir ieškome tavo vei-
do. [42] Nesugėdink mūsų, bet pa-
sielk su mumis, žiūrėdamas sa-
vo romumo ir savo gailestingu-
mo daugybės. [43] Išgelbėk mus
savo stebuklais ir suteik garbės
savo vardui, o Viešpatie! [44] Tebū-
na sugėdinti visi, kurie rodo ta-
vo tarnams pikta, tebūna jie vi-
sos tavo galybės sugėdinti ir te-
būna sutrinta jų stiprybė. [45] Te-
gul jie žino, kad tu esi Viešpats,
vienas Dievas ir garbingas vi-
same žemės skritulyje.

[46] Karaliaus tarnai, kurie bu-
vo juos įmetę, nesiliovė kūrenę
krosnį žibalu, pakulomis, derva
ir žagarų kūleliais, [47] taip kad liep-
sna kilo viršum krosnies ketu-
riasdešimt devyniais mastais [48] ir

---

nuo tautos. — (39) *Kad gi mes...* Ka-
dangi tavo įstatymas neleidžia da-
ryti visur paprastas aukas, tai mes
norime atnašauti tau sugraudentą
dvasią ir nuolankią širdį. Kad gi
tai būtų tau labiau priimtina kaip
visos aukos, nes tu juk tuos, kurie
tavimi pasitiki, paprastai gelbi nuo
visokios paniekos (Teodor.). — (41)
Dabar...: nelaimės pamokinti ir įspė-
ti mes norime vykinti tavo valią
ir taip įsigyti tavo malonę. — (43)
Savo vardui: tautos, kuri tavo var-
du vadinama, pavergėjams parody-
damas savo dieviškąją galią ir pasi-
rodydamas esąs pasaulio Viešpats
ir vienatinis valdovas.

(47) *Liepsna kilo...* Karalius bu-
vo įsakęs prikurenti krosnį septynis
kartus daugiau kaip paprastai (19 e.)
ir čia pat skubiai reikėjo vykinti
kitas įsakymas mesti tuojau jauni-
kaičius į krosnį (21. 22 e.). Todėl
ir jau įmetę jaunikaičius į krosnį,
tarnai vis dar ją kureno, iki liepsna
pasiekė 49 mastų aukštį. Taip ug-
nies karštis buvo padidintas septy-
nis kartus. Išsireiškimai: 7 kartus
ir 49 mastai čia, be abejo, patarliniai
labai dideliam karščiui ir labai aukš-
tai iškylančiai liepsnai aprašyti. —
Šita pasakojimo dalis artimai rišasi
su 19-23 e. ir aprašo, ką darė tarnai,
kai Azarijas meldėsi krosnyje. —

incendit quos reperit iuxta forna-
cem de Chaldeis. 49 Angelus autem
Domini descendit cum Azaria, et
sociis eius in fornacem: et excussit
flammam ignis de fornace, 50 et fe-
cit medium fornacis quasi ven-
tum roris flantem, et non tetigit eos
omnino ignis, neque contristavit,
nec quidquam molestiae intulit.

51 Tunc hi tres quasi ex uno
ore laudabant, et glorificabant, et
benedicebant Deum in fornace,
dicentes:

52 Benedictus es Domine Deus
patrum nostrorum: et laudabi-
lis, et gloriosus, et superexal-
tatus in saecula. et benedictum
nomen gloriae tuae sanctum:
et laudabile, et superexaltatum
in omnibus saeculis.
53 Benedictus es in templo san-
cto gloriae tuae: et superlau-
dabilis, et supergloriosus in
saecula.
54 Benedictus es in throno reg-
ni tui: et superlaudabilis, et su-
perexaltatus in saecula.
55 Benedictus es, qui intueris abys-
sos, et sedes super cherubim:
et laudabilis, et superexaltatus
in saecula.
56 Benedictus es in firmamento
caeli: et laudabilis et gloriosus
in saecula.

išsiveržus sudegino kaldėjiečius,
kuriuos pasiekė prie krosnies.
49 Viešpaties gi angelas nužen-
gė į krosnį draug su Azariju ir
jo draugais ir išstūmė ugnies
liepsną iš krosnies. 50 Jis padarė
viduje krosnies taip, lyg kad bū-
tų pūtęs rasos vėjas, ir ugnis jų
visai nelietė, nepažeidė ir nepada-
rė jiems jokio nemalonumo.
51 Tuomet šitie trys lyg viena
burna krosnyje gyrė, garbino
ir šlovino Dievą, sakydami:

52 Pašlovintas esi, Viešpatie, mū-
sų tėvų Dieve, girtinas, gar-
bingas ir labai aukštinamas per
amžius; pašlovintas tavo šven-
tos garbės vardas, girtinas ir la-
bai aukštinamas per visus am-
žius.
53 Pašlovintas esi šventoje savo
garbės bažnyčioje, labai girtinas
ir labai garbingas per amžius.
54 Pašlovintas esi savo karaly-
stės soste, labai girtinas ir la-
bai aukštinamas per amžius.
55 Pašlovintas esi, kurs žiūri į
gelmes ir sėdi ant kerubų, gir-
tinas ir labai aukštinamas per
amžius.
56 Pašlovintas esi dangaus skliau-
sme, girtinas ir garbingas per
amžius.

---

(48) *Sudegino...* Jau 22 e. yra pasakyta, kad liepsna užmušusi krosnį kūrenusius tarnus; bet tenai trumpinant pasakojimą sutraukta vienon vieton tai, kas įvyko ne vienu laiku. Tarnai buvo prikurenę krosnį kaip paprastai ir gavo įsakymą prikurenti ją septynis kartus daugiau. Pradėję tą naują kurenimą gauna įsakymą tuojau įmesti jaunikaičius; tą įsakymą jie įvykina ir kurena toliau krosnį, mesdami į ją naujos degamos medžiagos, iki liepsna taip smarkiai pakyla, kad juos pačius sudegina. Taigi tarnai buvo ne du kartu sudeginti, bet vieną. Teodotijono vertime 22 e. visai nėra kalbos apie tarnų užmušimą. — (49) *Nužengė.* Tikriau: buvo nužengęs.

(51) *Tuomet:* matydami savo tarpe angelą, taip kaip paskui pamatė jį ir karalius.

(52) *Pašlovintas...* Plg. 52-56 e. šlovinamas Dievas, kurs apreiškia savo garbingumą ir didenybę savo tautoje ir viso pasaulio valdyme. — (53) *Bažnyčioje.* Bažnyčia čia minima taip, lyg kad ji tebebūtų, dėlto

57 Benedicite omnia opera Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

58 Benedicite angeli Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

59 Benedicite caeli Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

60 Benedicite aquae omnes, quae super caelos sunt, Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

61 Benedicite omnes virtutes Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

62 Benedicite sol, et luna Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

63 Benedicite stellae caeli Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

64 Benedicite omnis imber, et ros Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

65 Benedicite omnes spiritus Dei Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

66 Benedicite ignis, et aestus Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

67 Benedicite frigus, et aestus Domino: laudate et superexaltate eum in seacula.

68 Benedicite rores, et pruina Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

57 Visi Viešpaties padarai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

58 Viešpaties angelai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

59 Dangūs, šlovinkite Viešpatį girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

60 Visi vandenys viršum dangaus, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

61 Visos Viešpaties galybės, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

62 Saule ir mėnuli, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

63 Dangaus žvaigždės, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

64 Visi lietūs ir rasa, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

65 Visi Dievo vėjai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

66 Ugnie ir kaitra, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

67 Šalti ir karšti, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

68 Rasa ir šerkšna, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

---

kad pati giesmė turėjo būti senų laikų ir jaunikaičiam buvo žinoma iš jaunų dienų (plg. 2 Kron. 29, 30; Ezdro 3, 11).—(57) *Visi Viešpaties padarai...* Visų pirma kviečiami šlovinti Viešpatį visi tvariniai drauge, paskui atskiri: dangus ir kas yra po dangumi, žemė ir ko ji pilna, pagaliau žmonės. Visi šitie tvariniai šlovina Dievą ne balsu, bet veiksmu, nes Sutvėrėjas pažįstamas ir jo garbingumas apsireiškia kiekviename Dievo veikale ir kūrinyje (Jier.). Plg. Iz. 1, 2; 12; Mik. 1, 2; 6, 2; Ps. 148-150. — **(60)** *Vandenys viršum dangaus:* viršum žvaigždžių dangaus. Senovės žydai manė, kad ten esą vandens, taip pat kai kurie šv. tėvai. — **(61)** *Viešpaties galybės: Jahveh ceba'oth,* Viešpaties kariuomenės. Dangaus kariuomenė apima visa, kas aukščiausiame danguje ir žvaigždžių danguje yra pasiryžę tarnauti Dievui. — **(67)** Teodotijono, syrišk. ir Italės

69 Benedicite gelu, et frigus Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
70 Benedicite glacies, et nives Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
71 Benedicite noctes, et dies Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
72 Benedicite lux, et tenebrae Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
73 Benedicite fulgura, et nubes Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
74 Benedicat terra Dominum: laudet, et superexaltet eum in saecula.
75 Benedicite montes, et colles Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
76 Benedicite universa germinantia in terra Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
77 Benedicite fontes Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
78 Benedicite maria, et flumina Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
79 Benedicite cete, et omnia, quae moventur in aquis, Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
80 Benedicite omnes volucres caeli Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
81 Benedicite omnes bestiae, et pecora Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.
82 Benedicite filii hominum Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

69 Speige ir šalti, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
70 Lede ir sniege, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
71 Naktys ir dienos, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
72 Šviesa ir tamsybe, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
73 Žaibai ir debesys, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
74 Tešlovina Viešpatį žemė, tegul giria jį ir labai aukština per amžius.
75 Kalnai ir kauburiai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
76 Visi žemės augalai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
77 Šaltiniai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
78 Jūros ir upės, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
79 Bangžuvys ir visa, kas juda vandenyse, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
80 Visi dangaus paukščiai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
81 Visi žvėrys ir gyvuliai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.
82 Žmonių vaikai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

---

vertime 67 ir 68 eil. visai nėra. Tenai iš eilios einą šios Vulg. eil.: 66. 71. 72. 69. 70. 73. Tuo būdu ten nėra tų pačių dalykų pakartojimo. — (71) *Naktys ir dienos.* Naktis paminėta pirm dienos, nes pas žydus para prasidėdavo naktimi. — (82) *Žmonių vaikai.* Pagaliau kviečiami šlovinti Vieš-

83 Benedicat Israel Dominum: laudet et superxaltet eum in saecula.

84 Benedicite sacerdotes Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

85 Benedicite servi Domini Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

86 Benedicite spiritus, et animae iustorum Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

87 Benedicite sancti, et humiles corde Domino: laudate et superexaltate eum in saecula.

88 Benedicite Anania, Azaria, Misael Domino: laudate et superexaltate eum in saecula. Quia eruit nos de inferno, et salvos fecit de manu mortis, et liberavit nos de medio ardentis flammae, et de medio ignis eruit nos.

89 Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in saeculum misericordia eius.

90 Benedicite omnes religiosi Domino Deo deorum: laudate et confitemini ei, quia in omnia saecula misericordia eius.

Hucusque in Hebraeo non habetur: et quae pusuimus, de Theodotionis editione translata sunt.

91 Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, et surrexit propere, et ait optimatibus suis: Nonne tres

83 Tešlovina Viešpatį, Izraėlis, tegul giria ir aukština jį per amžius.

84 Viešpaties kunigai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

85 Viešpaties tarnai, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

86 Teisiųjų dvasios ir sielos, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

87 Šventieji ir nuolankios širdies, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius.

88 Ananijau, Azarijau, Misaėli, šlovinkite Viešpatį, girkite ir labai aukštinkite jį per amžius, nes jis atėmė mus iš mirusiųjų buveinės ir išgelbėjo iš mirties valdžios; jis išvadavo mus iš degančios liepsnos vidurio ir ištraukė iš ugnies vidaus.

89 Dėkokite Viešpačiui, nes jis geras, nes jo gailestingumas amžinas.

90 Visi dievobaimingieji, šlovinkite Viešpatį, dievų Dievą; girkite jį ir dėkokite jam, nes jo gailestingumas per amžių amžius.

*) *Čia baigiasi žodžiai, kurių nėra ebrajiškame tekste; jie paimti ir išversti iš Teodotijono leidinio.*

91 Tuomet karalius Nabukodonosoras nustebo; jis skubiai atsikėlė ir tarė savo didžiū-

patį žmonės bendrai, toliau išrinktoji tauta ir jos skyriai. — (85) *Tarnai:* lėvitai ir kiti bažnyčios tarnai. — (86) *Dvasios ir sielos:* Πνεύματα καὶ ψυχαί, aukštesnės žmogaus sielos pajėgos: protas ir valia, ir žemesnės jos pajėgos: jausmai, geismai. Vz. 1 Tes. 5, 23; Mk. 12, 30; Žyd. 4, 12. — (87) *Šventieji ir...:* kurių šlovinimas ypatingu būdu Dievui patinka, kurie garbina Dievą visai pasiduodami jo valiai (Iz. 66, 2) ir gali tikrai laukti iš Dievo paguodos. (Iz. 61, 2. 3; Mt, 5, 5). — (88) *Iš mirusiųjų...* Ten jie jau būtų dabar buvę, jei Dievas nebūtų jiems padėjęs. — (89) Plg. Ps. 105, 1; 106, 1; 117, 1; 135, 1... 1 Kron. 16, 34. 41; 2 Kron. 7, 3. 6; 20, 21. — (90) *Jo gailestingumas.* Juos išgelbėjo Dievo gailestingumas, ne jų pačių nuopelnai.

(91) *Skubiai atsikėlė...* Anot LXX ir Teodotijono tekstas karalius buvo

*) *Čia baigiasi...* Šv. Jieronimo pastaba.

viros misimus in medium ignis
compeditos? Qui respondentes
regi, dixerunt: Vere rex. 92 Re-
spondit, et ait: Ecce ego video
quattuor viros solutos, et ambu-
lantes in medio ignis, et nihil
corruptionis in eis est, et species
quarti similis filio Dei.
93 Tunc accessit Nabuchodo-
nosor ad ostium fornacis ignis
ardentis, et ait: Sidrach, Misach,
et Abdenago servi Dei excelsi,
egredimini, et venite. Statimque
egressi sunt Sidrach, Misach, et
Abdenago de medio ignis. 94 Et
congregati satrapae, et magistra-
tus, et iudices, et potentes regis
contemplabantur viros illos, quo-
niam nihil potestatis habuisset
ignis in corporibus eorum, et ca-
pillus capitis eorum non esset
adustus, et sarabala eorum non
fuissent immutata, et odor ignis
non transisset per eos.
95 Et erumpens Nabuchodo-
nosor, ait: Benedictus Deus eo-
rum, Sidrach videlicet, Misach,
et Abdenago, qui misit angelum
suum, et eruit servos suos, qui
crediderunt in eum: et verbum
regis immutaverunt, et tradiderunt
corpora sua ne servirent, et ne
adorarent omnem deum, excepto
Deo suo. 96 A me ergo positum
est hoc decretum, ut omnis po-
pulus, tribus, et lingua, quaecum-

nams: Argi ne tris vyrus įmetė-
me surištus į ugnies vidurį? Jie
atsakydami karaliui tarė: Taip, tik-
rai, o karaliau! 92 Jis atsiliepė ir
tarė: Štai aš matau keturis vyrus
palaidus; jie vaikščioja ugnies vi-
dury e ir nėra nėkiek pažeisti, o
ketvirtojo išvaizda panaši į Dievo
sūnų.
93 Tuomet Nabukodonosoras
priėjo prie ugnimi žėrinčios kro-
snies angos ir tarė: Sidrache, Mi-
sache ir Abdenage, aukščiausiojo
Dievo tarnai, išeikite ir ateikite
čia. Ir tuojau Sidrachas, Misachas
ir Abdenagas išėjo iš ugnies vi-
durio. 94 Susirinkę vietininkai, auk-
šti valdininkai, teisėjai ir karaliaus
galiūnai žiūrėjo į tuos vyrus, kad
ugnis neturėjo jokios galios jų kū-
nams, kad jų galvos plaukai ne-
buvo apsvilę, kad ir kelnės ne-
buvo paliestos ir kad nėjo iš jų
joks ugnies kvapas.
95 Tuomet Nabukodonosoras
nebesusilaikydamas tarė: Pašlo-
vintas tebūnie jų Dievas, būtent:
Sidracho, Misacho ir Abdenago,
kurs siuntė savo angelą ir išgel-
bėjo savo tarnus, kurie juo pasi-
tikėjo. Jie peržengė karaliaus įsa-
kymą ir atidavė savo kūnus, kad
netarnautų nė vienam dievui ir jų
negarbintų, išskyrus savo Dievą.
96 Mano tat leidžiamas šis nutari-
mas, kad kiekviena tauta, giminė

---

išgirdęs jaunikaičius krosnyje giedant. Skubus atsikėlimas buvo didelio nustebimo ženklas. — *Savo didžiūnams:* visų pirma savo artimesniesiems savo tarnams, kurie draug su kitais karaliaus sukviestais valdininkais (94 e.) žiūrėjo į įvykusį stebuklą. — *Argi ne tris...* Kadangi karalius mato krosnyje keturis žmones, tai jis dėl visa ko klausia, ar tikrai tik trys buvo įmesti į krosnį. — (92) *Į Dievo sūnų:* nes tai buvo tikras Dievo angelas (plg. Iz. 63, 9).

(93) *Aukščiausiojo Dievo...* Pasilikdamas pagonis karalius šituo pasakymu toli gražu nepripažįsta žydų Dievo vienatiniu tikru Dievu, bet įvykusio stebuklo įtakoje jis skelbia tą Dievą esant aukštesnį ir galingesnį už visus kitus.

(95) *Jie peržengė...* Karalius giria jaunikaičius, kad jie pasiliko ištikimi savo tėvų Dievui net statydami į pavojų savo gyvybę.

3, 98—4, 34. Nabukodonosoras kitą savo sapną apie didelį medį, ku-

que locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, et Abdenago, dispereat, et domus eius vastetur: neque enim est alius Deus, qui possit ita salvare.
97 Tunc rex promovit Sidrach, Misach, et Abdenago in provincia Babylonis.

ir kalba, kas tik piktžodžiuos Sidracho Misacho ir Abdenago Dievui, pražūtų ir kad tokio namai būtų sunaikinti; nes nėra kito Dievo, kurs galėtų taip išgelbėti.
97 Po to karalius vėl pakėlė Sidrachą, Misachą ir Abdenagą vyresniaisiais Babilono krašte.

4. Kitas Nabukodonosoro sapnas apie didelį medį ir to sapno išaiškinimas.

98 NABUCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, et linguis, qui habitant in universa terra, pax vobis multiplicetur. —
99 Signa, et mirabilia fecit apud me Deus excelsus. Placuit ergo mihi praedicare
100 signa eius, quia magna sunt: et mirabilia eius, quia fortia: et regnum eius regnum sempiternum, et potestas eius in generationem et generationem.

Caput 4.
1 Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, et florens in palatio meo:
2 somnium vidi, quod perterruit me: et cogitationes meae in strato meo, et visiones capitis mei conturbaverunt me.

3 Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, et ut solutionem som-

98 Karalius NABUKODONOSORAS visoms tautoms, giminėms ir kalboms, kurios gyvena visoje žemėje. Tebūna jums daug ramybės.
99 Aukščiausias Dievas padarė manyje ženklų ir stebuklų. Taigi man patiko paskelbti
100 jo ženklus, nes jie dideli, ir jo stebuklus, nes galingi. Jo karalystė yra amžina karalystė, ir jo viešpatavimas pasilieka per kartų kartas.

4 perskyrimas.
1 Aš, Nabukodonosoras, ramiai gyvenau savo namuose ir laimingai savo rūmuose.
2 Aš regėjau sapną, kurs išgąsdino mane, ir mano mintys mano guolyje ir mano galvos regėjimai įvarė man baimės.

3 Mano buvo išleistas įsakymas atvesti mano akivaizdon visus Babilono išmintinguosius, kad jie man pasakytų, ką tas sap-

---

rio negali išaiškinti Babilono išminčiai, pasakoja Danieliui (3, 98—4, 15) ir iš jo gauna to sapno išaiškinimą apie paties karaliaus beprotystę (4, 16-25); karalius iš tikrųjų nustoja proto, todėl su juo elgiamasi kaip su gyvuliu, iki jis vėl atgauna protą ir duoda garbę Aukščiausiajam (4, 26-34).

(98) *Karalius...* Tai karaliaus dekreto antraštė. Visas karaliaus raštas gal buvo parašytas bent padedant Danieliui, todėl apie tikrąjį Dievą atsiliepiama taip, kaip apie jį kalbėdavo tikintieji žydai. — (100) *Plg.* žem. 4, 3; 7, 14.

(4, 2) *Regėjimai.* Karalius mini regėjimus, nes sapne jis matė daug dalykų, kurie nevisi vienaip veikė jo jausmus.

(3) *Visus... išmintinguosius.* Nebukadnecaras garbino, kaip galima

nii indicarent mihi. 4 Tunc ingre-
diebantur arioli, magi, Chaldaei,
et aruspices, et somnlum narravi
in conspectu eorum: et solutio-
nem eius non indicaverunt mihi:
5 donec collega ingressus est in
conspectu meo Daniel, cui no-
men Baltassar secundum nomen
Dei mei, qui habet spiritum de-
orum sanctorum in semetipso:
et somnium coram ipso locutus
sum. 6 Baltassar princeps ariolo-
rum, quoniam ego scio quod
spiritum sanctorum deorum ha-
beas in te, et omne sacramentum
non est impossibile tibi: visiones
somniorum meorum, quas vidi,
et solutionem earum narra.
7 Visio capitis mei in cubili
meo: Videbam, et ecce arbor in
medio terrae, et altitudo eius ni-
mia. 8 Magna arbor, et fortis: et
proceritas eius contingens cae-
lum: aspectus illius erat usque
ad terminos universae terrae.
9 Folia eius pulcherrima, et fruc-
tus eius nimius: et esca univer-
sorum in ea. subter eam habita-
bant animalia, et bestiae, et in
ramis eius conversabantur volu-
cres caeli: et ex ea vescebatur
omnis caro. 10 Videbam in visio-
ne capitis mei super stratum me-

nas reiškia. 4 Tuomet atėjo žy-
niai, išminčiai, kaldėjiečiai ir žen-
klų aiškintojai, ir aš papasako-
jau jų akyse sapną; bet jie neda-
vė man jo išaiškinimo, 5 iki paga-
liau atėjo mano akivaizdon jų
vienas, Danielis, kurs nuo ma-
no dievo vardo vadinasi Baltasa-
ru ir kurs turi savyje šventųjų
dievų dvasią; jam aš pasakiau
sapną: 6 Baltasare, vyriausias žy-
niau, kadangi aš žinau, jog tu turi
savyje šventųjų dievų dvasią, ir jo-
ki paslaptis nėra tau neatidengia-
ma, išgirsk mano sapnų maty-
tus regėjimus ir pasakyk jų iš-
aiškinimą.

7 Mano galvos regėjimas
mano guolyje buvo toks: Aš žiū-
rėjau, ir štai viduryje žemės sto-
vėjo medis, kurio aukštis bu-
vo begalinis. 8 Medis buvo di-
delis ir stiprus, jo viršūnė sie-
kė dangų, ir jis buvo matomas
iki visos žemės pakraščių. 9 Jo
lapai buvo gražiausi, ir jo vai-
siai labai gausingi; jame buvo
maisto visiems; po juo gyve-
no gyvuliai ir žvėrys, jo šakose
laikėsi dangaus paukščiai, ir iš
jo mito visi gyvūnai. 10 Aš savo
guolyje mačiau mano galvos re-

---

suprasti iš jo raštų, ypač Marduką, Nabu, Ilu ir kitus savo dievaičius, todėl sapnui aiškinti jis kreipiasi į tų dievaičių tarnus ir kunigus ir iš jų laukia sau šviesos. Dėl 2 perskyr. papasakoto įvykio jis anaiptol nebuvo išsižadėjęs savo dievaičių ir savo pagoniškų prietarų — (5) *Danielis.* Kadangi Danielis nepriklausė prie dievaičių tarnų, tai jis nėjo draug su jais aiškinti karaliaus sapno; jis atvyksta tik tuomet, kai paaiškėja, jog visi kiti negali duoti karaliui tinkamo išaiškinimo. — *Baltasaru.* Danielis buvo žydiškas vardas; karalius, rašydamas visoms tautoms, priduria ir babilonišką Danielio vardą. — *Šventųjų dievų...* Karalius atsimena pirmojo sapno išaiškinimą, tačiau Danielio galią įvertina savaip ir stato jį į eilę tų, kurie yra geruose santykiuose su gerais dievais; pagaliau jo paties išminčiai (auk. 2, 11) buvo paaiškinę, kad sapnus gali atspėti tik dievai ir tie, kam jie praneša.

(7) *Medis, kurio...* Asyrijos paminkluose neretai sutinkamas medis, dviejų simbolinių gyvūnų sergimas. Gražiausias kėdras pas Ezekielį (31, 3...) yra Asuro garbingumo vaizdas. — (9) *Po jo:* ūksmėje (aram. t.) — (10) *Budėtojas.* Aram. t.: vienas iš tų, kurie budi ir yra šventi. — Karalius tikriausiai sapne

um, et ecce vigil, et sanctus de
caelo descendit. 11 Clamavit for-
titer, et sic ait: Succidite arborem,
et praecidite ramos eius: excuti-
te folia eius, et dispergite fructus
eius: fugiant bestiae, quae subter
eam sunt, et volucres de ramis
eius. 12 Verumtamen germen ra-
dicum eius in terra sinite, et al-
ligetur vinculo ferreo et aereo in
herbis, quae foris sunt, et rore
caeli tingatur, et cum feris pars
eius in herba terrae. 13 Cor eius
ab humano commutetur, et cor
ferae detur ei: et septem tempo-
ra mutentur super eum. 14 In sen-
tentia vigilum decretum est, et
sermo sanctorum, et petitio: do-
nec cognoscant viventes quo-
niam dominatur Excelsus in re-
gno hominum; et cuicumque vo-
luerit, dabit illud, et humillimum
hominem constituet super eum.
15 Hoc somnium vidi ego Nabu-
chodonosor rex: tu ergo Baltas-
sar interpretationem narra festi-
nus: quia omnes sapientes regni
mei non queunt solutionem
edicere mihi: tu autem potes,
quia spiritus deorum sanctorum
in te est.

gėjime, ir štai vienas budėtojas
ir šventasis nužengė iš dangaus.
11 Jis garsiai šaukė ir taip kalbė-
jo: Nukirskite medį ir nukapo-
kite jo šakas, nubraukite jo lapus
ir išbarstykite jo vaisius; tebėga
šalin žvėrys, kurie yra po juo, ir
paukščiai nuo jo šakų. 12 Tačiau
palikite žemėse jo kamėną su
šaknimis; tebūna jis surištas ge-
ležinėmis ir varinėmis grandinė
mis lauko žolėje, tebūna dan-
gaus rasos vilgomas ir su žvė-
rimis jo dalia žemės žolėje.
13 Tebūna atimta iš jo žmo-
gaus širdis ir tebūna jam duota
žvėries širdis, ir ant jo turi pra-
eiti septyni laikai. 14 Taip nutarta
budėtojų sprendimu, ir tai yra
šventųjų žodis ir reikalavimas, iki
gyvieji pažins, jog Aukščiausias
viešpatauja žmonių karalystei, kam
nori, ją duoda ir pakelia į ją že-
miausią žmogų. 15 Tą sapną ma-
čiau aš, karalius Nabukodonoso-
ras, tu gi, Baltasare, skubiai pa-
skelbk išaiškinimą, nes visi mano
karalystės išmintingieji negali pa-
sakyti man, ką jis reiškia; tu gi
gali, nes šventų dievų dvasia yra
tavyje.

---

patyrė, kas buvo tas iš dangaus nužengiąs angelas. Kokios buvo šio angelio pareigos, paaiškėja iš 10, 12-21. — (12) *Surištas geležinėmis...* 12-14 eil. nuo vaizdo pereinama stačiai ant dalyko, kurį paliekamas medžio kamėnas turi įvaizdinti; tuo pačiu jau sapne buvo nurodyta, kad medis turi reikšti žmogų. Išėjęs iš proto karalius rasi iš tikrųjų buvo surištas grandinėmis (Jier.), nors paskui nebuvo jose laikomas visą ligos metą. — (13) *Tebūna atimta...* Žmogiški jausmai ir norai turi būti pakeisti jame žvėriškais. — *Septyni laikai.* Ką čia reiškia „laikai", tiksliau nenurodoma. Skaitmuo septyni buvo šventas žydams, taip pat ir babiloniečiams; juo apibūdinami Dievo veiksmai. Nemaža aiškintojų supranta septynis laikus apie septynerius metus, tačiau neduoda įtikinančių įrodymų; todėl reikia čia pritarti tiems, kurie sako, kad karaliaus beprotystės laikas pažymėtas simboliniu skaitmenimi, kaipo ypatingu Dievo nutarimu siųstoji pilna bausmė. — (14) *Nutarta...* Angelai patys laikomi autoriais sprendimo apie medį, nes jie dalyvauja Aukščiausiojo Teisėjo sprendime (plg. 21 e.; 7, 9. 10; 3 Kar. 22, 19 ir k.). — *Iki gyvieji pažins...* Pats karalius savo patyrimu turi sužinoti, jog Dievas priešinasi puikiesiems, nuolankiesiems gi suteikia malonės (21. 22 e. Plg. 1 Kar. 2, 8; 16, 11...). — (15) *Sku-*

[16] Tunc Daniel, cuius nomen
Baltassar, coepit intra semetipsum
tacitus cogitare quasi una hora:
et cogitationes eius conturbabant
eum. Respondens autem rex ait:
Baltassar, somnium et interpreta-
tio eius non conturbent te. Res-
pondit Baltassar, et dixit: Domine
mi, somnium his, qui te oderunt,
et interpretatio eius hostibus tuis
sit. [17] Arborem, quam vidisti su-
blimem, atque robustam, cuius
altitudo pertingit ad caelum, et
aspectus illius in omnem terram:
[18] et rami eius pulcherrimi, et
fructus eius nimius, et esca om-
nium in ea, subter eam habitan-
tes bestiae agri, et in ramis eius
commorantes aves caeli: [19] Tu es
rex, qui magnificatus es, et in-
valuisti: et magnitudo tua crevit,
et pervenit usque ad caelum, et
potestas tua in terminos univer-
sae terrae. [20] Quod autem vidit
rex vigilem, et sanctum descen-
dere de caelo, et dicere: Succi-
dite arborem, et dissipate illam,
attamen germen radicum eius in
terra dimittite, et vinciatur ferro
et aere in herbis foris et rore caeli
conspergatur, et cum feris sit pabu-
lum eius, donec septem tempo-
ra mutentur super eum: [21] Haec
est interpretatio sententiae Altisi-
mi, quae pervenit super domi-
num meum regem: [22] Eiicient te
ab hominibus, et cum bestiis fe-
risque erit habitatio tua, et foe-

[16] Tuomet Danielis, kurs yra
vardu Baltasaras, pradėjo pats sau
vienas galvoti tylomis, apie valan-
dą laiko, ir jo mintys kėlė jame
neramumo. Atsiliepdamas gi kara-
lius tarė: Baltasare, sapnas ir jo
išaiškinimas tenekelia tavyje nera-
mumo. Baltasaras atsakė ir tarė:
Mano valdove, sapnas tebūna
tiems, kurie tavęs nekenčia, ir jo
išaiškinimas tavo nepriešeliams.
[17] Medis, kurį matei aukštą ir stip-
rų, kurio viršūnė siekia dangų ir
kurs buvo matomas visoje žemėje,
[18] kurio šakos gražiausios ir
vaisiai labai gausingi, kuriame
yra maisto visiems, po kuriuo
gyvena lauko žvėrys ir kurio
šakose pasilieka dangaus pauk-
ščiai, [19] esi tu, karaliau, kurs
pasidarei didis ir galingas, nes
tavo didybė augo ir pasiekė
dangų, o tavo valdžia visos
žemės pakraščius. [20] Kad gi ka-
ralius matė budėtoją ir šven-
tąjį nužengiantį iš dangaus ir
sakantį: Nukirskite medį ir su-
naikinkite jį, tačiau jo kamėną
su šaknimis palikite žemėse, ir
tebūna jis surištas geležimi ir va-
riu lauko žolėje, ir vilgomas dan-
gaus rasos, ir tebūna jo maistas
draug su žvėrimis, iki praeis ant
jo septyni laikai, [21] tai toks yra
išaiškinimas Aukščiausiojo spren-
dimo, kurs yra išėjęs mano val-
dovui karaliui: [22] Tave išmes iš
žmonių tarpo, ir tavo buveinė bus

---

biai. To žodžio nėra nei aram. tekste, nei pas Teodotioną.

(16) *Po to Danielis...* Aram. t.: po to Danielis vadinamas Baltasaru buvo trumpą laiką pastyręs iš pasibaisėjimo, ir jo mintys gąsdino jį. — Tą jo sumišimą suprato be žodžių net karalius. — (17) *Medis, kuri...* Danielis pakartoja sapną, norėdamas parodyti karaliui, kad jis gerai suprato tą sapną ir kad jis duodą išaiškinimą visai atsakantį tam sapnui. — (18) *Lauko žvėrys ir...* Lauko žvėrys ir paukščiai reiškia įvairias tauteles, kurios gyveno Babėlės karaliaus globoje. — (21) *Tai toks yra...* Aram. t.: tai reiškia, o karaliau, ir toks yra Aukščiausiojo nutarimas. — (22) *Tu ėsi šieną...* Anot aram. t.: šieną kaip galvijams

num ut bos comedes, et rore
caeli infunderis: septem quoque
tempora mutabuntur super te,
donec scias quod dominetur Ex-
celsus super regnum hominum,
et cuicumque voluerit, det illud.
23 Quod autem praecepit ut re-
linqueretur germen radicum eius,
id est arboris: regnum tuum tibi
manebit postquam cognoveris po-
testatem esse caelestem. 24 Quam
ob rem rex consilium meum pla-
ceat tibi, et peccata tua eleemo-
synis redime, et iniquitates tuas
misericordiis pauperum: forsitan
ignoscet delictis tuis.

25 Omnia haec venerunt su-
per Nabuchodonosor regem.
26 Post finem mensium duode-
cim, in aula Babylonis deambu-
labat. 27 Responditque rex, et
ait: Nonne haec est Babylon
magna, quam ego aedificavi in
domum regni, in robore fortitu-
dinis meae, et in gloria decoris
mei? 28 Cumque sermo adhuc es-
set in ore regis, vox de caelo
ruit: Tibi dicitur Nabuchodonosor
rex. Regnum tuum transibit a te,
29 et ab hominibus eiicient te, et
cum bestiis et feris erit habitatio

su gyvuliais ir žvėrimis; tu ėsi
šieną kaip jautis ir būsi laisto-
mas dangaus rasos, taip pra-
eis ant tavęs septyni laikai, iki
pažinsi, jog Aukščiausias vieš-
patauja žmonių karalystei ir kam
nori duoda ją. 23 Kad gi jis yra
įsakęs palikti jo kamėną su šak-
nimis, tai yra medžio, tai tavo
karalystė paliks tau, po to, kai
būsi pažinęs, jog yra dangiš
kas viešpatavimas. 24 Todėl, o
karaliau, tepatinka tau mano
patartis: atsilygink už savo nuo
dėmes išmaldomis ir už savo
neteisybes gailestingumu betur-
čiams; gal jis dovanos tavo
kaltybes.
25 Visa tai atsitiko karaliui
Nabukodonosorui. 26 Kai dvyli-
kai mėnesių praslinkus jis vaikš-
čiojo Babilono rūmuose, 27 ka-
ralius atsiliepė ir tarė: Ar gi
ne tas yra didysis Babilonas, ku-
rį aš savo stiprybės jėga ir mano
grožio garbingumu pastačiau kad
būtų karalystės namai? 28 Ir dar
žodžiams tebesant karaliaus bur-
noje, atsiliepė iš dangaus balsas:
Tau, karaliau Nabukodonosore,
sakoma: Tavo karalystė bus atim-
ta iš tavęs, 29 tave išmes iš žmo-
nių tarpo, ir tavo buveinė bus su

---

duos tau ėsti ir dangaus rasai leis tave vilgyti. — *(23) Tai tavo karalystė...* Aram.: tavo viešpatavimas vėl tau sugrįš nuo to meto, kai tu žinosi, jog dangus yra galingas. — (24) *Išmaldomis.* Anot kitų vertėjų: teisingumu. Jis turi laikytis visų pirma tos dorybės, kuri karaliuje yra reikalingiausia. Su ja jis turi jungti kitą — gailestingumą nelaimingiesiems. Šitų dorybių vykinimu karalius turi tarsi išsipirkti iš savo nuodėmių vergijos. Tokius drąsius žodžius, kad karalius yra nuodėmėse, jis galėjo išgirsti tik iš Dievo pranašo Danielio. Sapno regėjime paskelbtą bausmę karalius dar gali atitolinti nuo savęs, jei jis įvykins sąlygas. Plg. Pam. 3, 33. — *Gal jis dovanos...* Aram.: gal tavo laiminga ramybė ilgiau pasitęs, t. y., jei tu nori, kad ji ilgai tęstųsi. — Dievas rūstinasi ne žmonėms, bet nusikaltimams.

(26) *Dvylikai mėnesių...* Dievas kantriai laukė pasitaisymo ir buvo pasiryžęs dovanoti, bet karalius per ištisus metus nieku laikė duotąjį sau įspėjimą. — **(27)** *Kurį aš... pastačiau.* Karaliaus puikybė pasiliko begalinė; jis pasitikėjo tik savimi, savo jėga. — **(28)** *Atsiliepė...* Ar tas

tua: foenum quasi bos comedes,
et septem tempora mutabuntur
super te, donec scias quod do-
minetur Excelsus in regno homi-
num, et cuicumque voluerit, det
illud. 30 Eadem hora sermo com-
pletus est super Nabochodono-
sor, et ex hominibus abiectus est,
et foenum ut bos comedit, et ro-
re caeli corpus eius infectum est:
donec capilli eius in similitudi-
nem aquilarum crescerent, et un-
gues eius quasi avium.

31 Igitur post finem dierum
ego Nabuchodonosor oculos me-
os ad caelum levavi, et sensus
meus redditus est mihi: et Al-
tissimo benedixi, et viventem
in sempiternum laudavi, et glo-
rificavi: quia potestas eius potes-
tas sempiterna, et regnum eius in
generationem et generationem.
32 Et omnes habitatores terrae
apud eum in nihilum reputati sunt:
iuxta voluntatem enim suam fa-
cit tam in virtutibus caeli quam
in habitatoribus terrae: et non est
qui resistat manui eius, et dicat
ei: Quare fecisti? 33 In ipso tempo-
re sensus meus reversus est ad
me, et ad honorem regni mei,
decoremque perveni: et figura mea
reversa est ad me: et optimates
mei, et magistratus mei requisie-
runt me, et in regno meo resti-
tutus sum: et magnificentia am-
plior addita est mihi.

34 Nunc igitur ego Nabucho-
donosor laudo, et magnifico, et

gyvuliais ir žvėrimis; tu ėsi šie-
ną kaip jautis ir ant tavęs praeis
septyni laikai, iki patirsi, kad Auk-
ščiausias viešpatauja žmonių ka-
ralystei ir kam nori ją duoda. 30 Tą
pačią valandą žodžiai Nabukodo-
nosorui įvyko: jis buvo išmestas
iš žmonių tarpo, ėdė šieną kaip
jautis ir jo kūnas buvo vilgomas
dangaus rasos, iki jo plaukai pa-
žėlė kaip arų plunksnos ir jo na-
gai kaip paukščių nagai.

31 Taigi toms dienoms pasi
baigus, aš, Nabukodonosoras, pa-
kėliau savo akis į dangų, ir man
buvo sugrąžintas protas; aš šlo-
vinau Aukščiausiąjį, gyriau ir gar-
binau gyvąjį per amžius, nes jo
galia yra amžina galia ir jo vieš-
patavimas tęsiasi per kartų kartas.
32 Visi žemės gyventojai prieš jį
yra laikytini nieku, nes kaip jam
patinka, taip jis elgiasi kaip su
dangaus galybėmis taip su že-
mės gyventojais, ir nėra kas prie-
šintųsi jo rankai ir jam sakytų:
Kodėl taip padarei? 33 Tuo pačiu
metu man sugrįžo mano protas,
ir aš atgavau savo karalystės gar-
bę ir didenybę; man sugrįžo ir
mano išvaizda, o mano didžiūnai
ir mano valdininkai ieškojo manęs,
ir aš buvau sugrąžintas į savo kara-
lystę; man teko dar didesnis gar-
bingumas.

34 Taigi dabar aš, Nabukodo-
nosoras, giriu, aukštinu ir šlovi-

---

balsas buvo tikrai ausimis girdimas dalykas, ar tik vidujinis įspėjimas, žinių pranašystėje nerandame. — (30) *Jis buvo išmestas...* Euzebijus yra palikęs mūsų laikams ištrauką iš Abideno veikalo, kurioje yra nurodymų, kad Nebukadnecaras buvo tikrai susirgęs liga medicinoje vadinama: insania zoanthropica arba lycanthropia. Ta liga susirgęs įsivaizdina sau, kad jis esąs gyvulys, stengiasi elgtis kaip gyvuliai, pamėgdžioja jų balsą ir tt.

(31) *Toms dienoms:* kurios buvo Dievo skirtos. Ligos metu karalius turėdamas šviesesnių protarpių suprato ligos priežastį ir gręžė savo širdį prie Dievo. — *Protas:* kurio iš tikrųjų buvo netekęs (Jier.). — (33) *Mano išvaizda.* Aram.: ir mano skaistumas.

glorifico, regem caeli: quia omnia opera eius vera, et viae eius iudicia, et gradientes in superbia potest humiliare.

nu dangaus karalių, nes visi jo darbai tikri ir jo keliai teisingi, ir jis gali pažeminti tuos, kurie vaikščioja puikybėje.

5. Baltasaro puota ir slaptingų žodžių išaiškinimas.

5. [1] Baltassar rex fecit grande convivium optimatibus suis mille: et unusquisque secundum suam bibebat aetatem. [2] Praecepit ergo iam temulentus ut afferrentur vasa aurea et argentea, quae asportaverat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in Ierusalem, ut biberent in eis rex, et optimates eius, uxoresque eius, et concubinae.
[3] Tunc allata sunt vasa aurea, et argentea, quae asportaverat de templo, quod fuerat in Ierusalem: et biberunt in eis rex, et optimates eius, uxores et concubinae illius. [4] Bibebant vinum, et lauda-

5. perskyrimas. [1] Karalius Baltasaras iškėlė tūkstančiui savo didžiūnų didelį pokylį, ir kiekvienas gėrė sulig savo amžiumi.
[2] Taigi jis jau budamas girtas liepė atnešti auksinius ir sidabrinius indus, kuriuos jo tėvas Nabukodonosoras buvo atgabenęs iš bažnyčios, buvusios Jeruzalėje, kad iš jų gertų karalius, jo didžiūnai, jo žmonos ir gulovės. [3] Tuomet buvo atnešti auksiniai ir sidabriniai indai, kuriuos anas buvo atgabenęs iš bažnyčios, buvusios Jeruzalėje, ir iš jų gėrė karalius, jo didžiūnai, jo žmonos ir gulovės. [4] Jie gėrė vyną ir gyrė sa-

5, 1-31. Karaliui Baltasarui išniekinus pokylyje Jeruzalės šventyklos indus pasirodo ant sienos rašanti ranka, tačiau rašto negali perskaityti ir išaiškinti Babėlės išmintingieji (1-9); patariant karalienei pašaukiamas Danielis (10-16); jis papeikęs karaliaus puikybę išaiškina slaptingą raštą apie kaldėjiečių karalystės žuvimą (17-24) ir pagerbiamas Baltasaro, kurs tą pat naktį žūna (25-30).

(5, 1) *Baltasaras.* Nebukadnecaro įpėdinis buvo jo sūnus Evilmerodakas (Avil-Marduk, dievaičio Marduko žmogus, tarnas). Jis dėl savo žiaurumo buvo nužudytas Nebukadnecaro švogerio sūnaus Neriglisoro (Nergul-sar-usur, dievaitis Nergalis tesaugo karalių). Neriglisoras karaliavo ketverius metus (560-556). Kadangi jis vadina Babėlės karalių savo tėvu, jis rasi valdė karalystę jo ligos metu. Jaunas Neriglisoro sūnus Laborosoarchas praslinkus devyniems mėnesiams po tėvo mirties buvo nužudytas Nabonido, kurs paėmė jo sostą ir karaliavo 17 metų (555-538). Nabonidas turėjo sūnų Belsacarą (Baltasarą), Bel-sar-usur, Belis tesaugo karalių. Karo prieš medus metu Baltasaras buvo karaliaus pavaduotojas. Kai Nabonidas kare prieš Kirą buvo sumuštas prie Rutu, vietininkas Ugbaru (Gobrias) ėjo su kariuomene prieš Babėlę, kame Baltasaras karalių pavaduodamas vadovavo kariuomenei. Iš to, kad Baltasaras buvo tik savo tėvo karaliaus pavaduotojas, paaiškėja, kodėl jis žada Danieliui ne antrą, bet trečiąją karalystėje vietą (16 e.). — *Kiekvienas gėrė...* Tikriau: jis gėrė vyno tūkstančių akivaizdoje. Babiloniečių įpročiu karalius valgė ir gėrė prie atskiro stalo pastatyto aukštesnėje vietoje; todėl jį galėjo matyti visi dalyvavusieji pokylyje; jų skaičius buvo labai didelis. Nors miestas jau buvo apsuptas Kiro kariuomenės, Baltasaras jo nebijojo, nes laike Babėlę nepaimama ir drąsiai puotavo. — (2) *Girtas:* ragaudamas vyno, sakytumėm, jau vyno įtakoje būdamas.

bant deos suos aureos, et argen-
teos, aereos, ferreos, ligneosque
et lapideos.
5 In eadem hora apparuerunt
digiti, quasi manus hominis scri-
bentis contra candelabrum in su-
perficie parietis aulae regiae: et
rex aspiciebat articulos manus
scribentes. 6 Tunc facies regis
commutata est, et cogitationes
eius conturbabant eum: et com-
pages renum eius solvebantur,
et genua ejus ad se invicem col-
lidebantur.
7 Exclamavit itaque rex for-
titer ut introducerent magos,
Chaldaeos, et aruspices. Et pro-
loquens rex ait sapientibus Ba-
bylonis: Quicumque legerit scrip-
turam hanc, et interpretationem
eius manifestam mihi fecerit, pur-
pura vestietur, et torquem auream
habebit in collo, et tertius in
regno meo erit. 8 Tunc ingressi
omnes sapientes regis non po-
tuerunt nec scripturam legere,
nec interpretationem indicare re-
gi. 9 Unde rex Baltassar satis con-
turbatus est, et vultus illius im-
mutatus est, sed et optimates
eius turbabantur.

vo dievus auksinius, sidabrinius,
skaistvarinius, geležinius, medi-
nius ir akmeninius.
5 Tą pačią valandą pasirodė
lyg kad rašančios žmogaus ran-
kos pirštai ties žvakide karališ-
kosios svetainės sienos paviršiuje,
ir karalius matė rašančios rankos
pirštus. 6 Tuomet karaliaus veidas
persimainė, jo mintys išgąsdino
jį, jo strėnų sujungimai pairžo, ir
jo keliai drebėjo užgaudami vie-
nas kitą.

7 Taigi karalius garsiai sušu-
ko, kad atvestų išminčius, kaldė-
jiečius ir ženklų aiškintojus. At-
siliepdamas karalius tarė Babilo-
no išmintingiesiems: Kas perskai-
tys šitą raštą ir patieks man jo
išaiškinimą, bus apvilktas purpu-
ra, gaus aukso grandinę ant ka-
klo ir bus trečias mano karaly-
stėje. 8 Tuomet atėję visi ka-
raliaus išmintingieji negalėjo nei
rašto perskaityti, nei duoti kara-
liui išaiškinimo. 9 Todėl karalius
Baltasaras labai nusigando, ir jo
veidas persimainė, taip pat ir jo
didžiūnai buvo pilni baimės.

— *Liepė atnešti...* Indai atnešami, kad taip būtų paniekintas tariamai nugalėtas Izraėlio Dievas karaliaus dievų akyse (vz. 4 ir 23 e.). Kolei tie indai dar tebebuvo dievaičių šventyklos iždinėje, jie nebuvo dar taip paniekinti, kaip kad dabar. — *Tėvas*, plačiąja to žodžio prasme gal vietoje senelis, nes spėjama, kad Baltasaro motina buvo Nebukadnecaro duktė. — *Jo žmonos ir...* Babėlėje moterys turėjo daugiau kaip kitur laisvės.

(5) *Rašančios...* Aram. t.: pasirodė... ties žvakide pirštai ir jie rašė ant karališkosios svetainės sienos kalkių (tinko). — Tinkuota siena buvo žvakidės šviesos apšviesta, ir karalius galėjo aiškiai matyti rašančius pirštus. Kad Babilonijoje sienos buvo tinkuojamos, patvirtina dabartiniais laikais daromos iškasenos. — (6) *Karaliaus veidas...* Karalius supranta, kad tai viršgamtinis įvykis; jo išgąstis yra labai didelis, nes jis jaučiasi pats esąs kaltas dėl žydų šventų indų paniekinimo.

(7) *Bus trečias.* Aram. t.: viešpataus kaipo trečias (greta Nabonido ir Baltasaro). Vilkėti purpura buvo aukščiausia garbė. (Est. 8, 15; 1 Mak. 10, 20). Auksinė grandinė buvo duodama kunigaikščio kaip aukščiausios pareigos ženklas. — (8) *Negalėjo...* Kodėl išmintingieji negalėjo perskaityti rašto, tekste nepaaiškinta. Gal jie negalėjo iš raidžių sudėti žodžių ir todėl negalėjo rašto aiškinti.

[10] Regina autem pro re, quae
acciderat regi, et optimatibus eius,
domum convivii ingressa est: et
proloquens ait: Rex in aeternum
vive: non te conturbent cogita-
tiones tuae, neque facies tua im-
mutetur. [11] Est vir in regno tuo,
qui spiritum deorum sanctorum
habet in se: et in diebus patris
tui scientia et sapientia inventae
sunt in eo: nam et rex Nabucho-
donosor pater tuus principem
magorum, incantatorum, Chaldae-
orum, et aruspicum constituit
eum, pater, inquam, tuus, o rex:
[12] quia spiritus amplior, et pru-
dentia, intelligentiaque et inter-
pretatio somniorum, et ostensio
secretorum, ac solutio ligatorum
inventae sunt in eo, hoc est in
Daniele: cui rex posuit nomen
Baltassar: nunc itaque Daniel vo-
cetur, et interpretationem narrabit.
[13] Igitur introductus est Da-
niel coram rege. Ad quem prae-
fatus rex ait: Tu es Daniel de
filiis captivitatis Judae, quem ad-
duxit pater meus rex de Iudaea?
[14] Audivi de te quoniam spiri-
tum deorum habeas: et scientia,
intelligentiaque ac sapientia am-
pliores inventae sunt in te. [15] Et
nunc introgressi sunt in conspe-
ctu meo sapientes magi, ut scrip-
turam hanc legerent, et interpre-
tationem eius indicarent mihi: et

[10] Bet karalienė, įėjus į poky-
lio namus dėl to dalyko, kurs
buvo atsitikęs karaliui ir jo di-
džiūnams, ir atsiliepdama tarė:
Karaliau, būk gyvas per amžius;
tenegąsdina tavęs tavo mintys ir
tavo veidas tenesimaino. [11] Yra
tavo karalystėje žmogus, kurs turi
savyje šventų dievų dvasią; jau ta-
vo tėvo dienose buvo rasta jame
žinojimo ir išminties; todėl tat
tavo tėvas karalius Nabukodono-
soras yra pastatęs jį išminčių, ža-
vėtojų, kaldėjiečių ir ženklų aiš-
kintojų vyresniuoju, sakau, tavo
tėvas, o karaliau! [12] nes daug
dvasios, gudrumo ir išmanymo,
sapnų aiškinimo, paslapčių ati-
dengimo ir painiavų išrišimo ras-
ta jame, tai yra Danielyje, kuriam
karalius yra davęs Baltasaro var-
dą; taigi dabar tebūna pašauktas
Danielis, ir jis pasakys išaiškinimą.
[13] Tuomet Danielis buvo at-
vestas karaliaus akivaizdon. Atsi-
liepdamas į jį karalius tarė: Ar
tu esi Danielis iš Jūdo belaisvių
sūnų, kurį mano tėvas karalius
yra atvedęs iš Jūdėjos? [14] Aš esu
girdėjęs apie tave, kad tu turįs
dievų dvasią ir kad tavyje rasta
itin daug žinojimo, išmanymo ir
išminties. [15] Ką tik buvo atėję
mano akivaizdon išmintingi žy-
niai perskaityti šito rašto ir pa-
sakyti man, ką jis reiškia, bet jie

---

(10) *Karalienė:* Baltasaro motina. Ji dėl savo amžiaus ir dėl savo vertybės nedalyvavo pokylyje. Aram. t.: karalienė motina dėl karaliaus ir jo didžiūnų šnekų atėjo į pokylio namus. — (11) *Jau tavo tėvo...* Aram. t.: jau tavo tėvui viešpataujant rasta jame šviesos, aukštas protas ir tikrai dieviška išmintis. — Karalienės paaiškinimai rodo, kad Baltasaras nieko ar be mаž ko nieko nežinojo apie Danielį, nors tasai, anot 8, 27, turėjo sau pavestas pareigas karalystės valdyme. Kodėl žinojo apie jį karalienė ir kokia prasme Nebukadnecaras buvo Baltasaro tėvas, pigu suprasti, jei karalienė motina buvo Nebukadnecaro duktė ištekėjusi už Nabonido.

(13) *Ar tu esi Danielis...* Karalius atsiliepia į Danielį ne perdaug mandagiai; kitaip darė Nebukadnecaras. (4, 6). Ir Danielis atsakydamas Baltasarui nerodo jam daug pagarbos. Nebukadnecaro jis gailėjosi ir nesiskubino skelbti Dievo grąsymus,

nequiverunt sensum huius ser-
monis edicere. 16 Porro ego au-
divi de te, quod possis obscura
interpretari, et ligata dissolvere: si
ergo vales scripturam legere, et in-
terpretationem eius indicare mihi,
purpura vestieris, et torquem au-
ream circa collum tuum habebis,
et tertius in regno meo princeps
eris.
17 Ad quae respondens Da-
niel, ait coram rege: Munera tua
sint tibi, et dona domus tuae al-
teri da: scripturam autem legam
tibi, rex, et interpretationem eius
ostendam tibi. 18 O rex, Deus al-
tissimus regnum, et magnificen-
tiam, gloriam, et honorem dedit
Nabuchodonosor patri tuo. 19 Et
propter magnificentiam, quam de-
derat ei, universi populi, tribus,
et linguae tremebant, et metue-
bant eum: quos volebat, interfi-
ciebat: et quos volebat, percutie-
bat: et quos volebat, exaltabat: et
quos volebat, humiliabat. 20 Quan-
do autem elevatum est cor eius,
et spiritus illius obfirmatus est
ad superbiam, depositus est de
solio regni sui, et gloria eius ab-
lata est: 21 et a filiis hominum
eiectus est, sed et cor eius cum
bestiis positum est, et cum ona-
gris erat habitatio eius: foenum
quoque ut bos comedebat, et ro-
re caeli corpus eius infectum est,
donec cognosceret quod potesta-
tem haberet Altissimus in regno
hominum: et quemcumque vo-

negalėjo išaiškinti šitų žodžių
prasmės. 16 Tuomet aš išgirdau
apie tave, kad tu gali išaiškinti
tamsius dalykus ir išrišti supai-
niotus; jei tat tu gali perskaityti
raštą ir pasakyti man jo išaiški-
nimą, tu būsi apvilktas purpura,
gausi aukso grandinę sau ant
kaklo ir būsi trečias mano kara-
lystėje kunigaikštis.
17 Atsakydamas į tai Danielis
tarė karaliaus akivaizdoje: Tavo
dovanos tepasilieka tau ir savo
namų davinius duok kitam; raš-
tą gi aš perskaitysiu tau, kara-
liau, ir pasakysiu tau jo išaiški-
nimą. 18 O karaliau! Aukščiausias
Dievas davė tavo tėvui Nabuko-
donosorui karalystę ir didenybę,
garbę ir šlovę, 19 ir dėl tos di-
denybės, kurią jis buvo jam da-
vęs, visos tautos, giminės ir kal-
bos drebėjo ir bijojo jo; ką jis
norėdavo užmušdavo ir ką norė-
davo mušdavo, ką norėdavo
išaukštindavo ir ką norėdavo pa-
žemindavo. 20 O kai jo širdis pa-
kilo ir jo dvasia sukietėjo puiky-
bėje, jis buvo nustumtas nuo sa-
vo karalystės sosto ir jo garbė
buvo atimta; 21 jis buvo išmestas
iš žmonių vaikų tarpo, ir jo šir-
dis buvo pasidarius panaši į žvė-
rių; jo buveinė buvo tarp lauki-
nių asilų; jis ėdė šieną kaip jau-
tis ir jo kūnas buvo vilgomas
dangaus rasos, iki jis pažino, kad
Aukščiausias turi valdžios žmonių
karalystei ir pastato ant jos ką

---

nors Nebukadnecarui viešpatavimas turėjo būti sugrąžintas (4, 16). Paniekinęs šventus indus ir patį žydų Dievą Baltasaras nevertas jokio pasigailėjimo. Jis turi išgirsti skaudžią tiesą be jokio švelninimo. Danielis išaiškins slaptingą raštą be jokio atlyginimo, tai jo aiškinimas negali būti įtariamas.

(17) *Savo namų davinius.* Tikriau: savo davinius. Danielis nesutinka parduoti pranašystės dovaną už atlyginimą. — (19) *Mušdavo.* Geriau anot syr. teksto: palikdavo gyvą. — (21) *Tarp laukinių asilų.* Laukiniai asilai čia paminėti kaipo pavyzdis tų laukinių gyvulių, kurie laikosi toliausiai nuo žmogaus. Plg.

luerit, suscitabit super illud. 22 Tu
quoque filius eius Baltassar, non
humiliasti cor tuum, cum scires
haec omnia: 23 sed adversum Dominatorem caeli elevatus es: et
vasa domus eius allata sunt coram te: et tu, et optimates tui, et
uxores tuae, et concubinae tuae
vinum bibistis in eis: deos quoque argenteos, et aureos, et aereos,
ferreos, ligneosque et lapideos,
qui non vident, neque audiunt,
neque sentiunt, laudasti: porro
Deum, qui habet flatum tuum in
manu sua, et omnes vias tuas, non
glorificasti. 24 Idcirco ab eo missus est articulus manus, quae
scripsit hoc, quod exaratum est.
25 Haec est autem scriptura,
quae digesta est: MANE, THECEL, PHARES. 26 Et haec est
interpretatio sermonis. MANE:
numeravit Deus regnum tuum,
et complevit illud. 27 THECEL:
appensus es in statera, et inventus es minus habens. 28 PHARES:
divisum est regnum tuum, et datum est Medis, et Persis.
29 Tunc iubente rege indutus
est Daniel purpura, et circum-

nori. 22 Taip pat tu, jo sūnus Baltasaras, nepažeminai savo širdies,
nors visa tai žinojai, 23 bet pakilai prieš dangaus Viešpatį ir
jo namų indai atnešti tavo akivaizdon; tu, tavo didžiūnai, tavo
žmonos ir tavo gulovės gėrėte
iš jų vyną; tu šlovinai savo dievus sidabrinius, auksinius, varinius, geležinius, medinius ir akmeninius, kurie nemato, negirdi
ir nejaučia, Dievo gi, kurs laiko
savo rankoje tavo kvapą ir visus
tavo kelius, tu nepagarbinai. 24 Todėl jo yra siųsti pirštai rankos,
kuri tai parašė, kas pažymėta.

25 Parašytasis gi raštas yra
toks: MANE, TEKEL, PARES.
26 Ir štai ką tie žodžiai reiškia:
MANE: Dievas suskaitė tavo karaliavimą ir padarė jam galą.
27 TEKEL: tu pasvertas svarstyklėje ir rastas perdaug lengvas.
28 PARES: tavo karalystė padalinta ir atiduota Medams ir Persams.

29 Tuomet paliepus karaliui
Danielis buvo apvilktas purpura,

Jobo 39, 5—8. — (24) *Kurį tai parašė...* Geriau: ir ten parašyti šitie raštženkliai.

(25) *Mane..* Kald. *mene' mene teqel ufarsin.* Vienas kitas naujausių tyrinėtojų šituos žodžius aiškina taip: pirmasis *mene'* tereiškiąs; suskaityta; antrasis: viena mina; *teqel* — vienas šekelis (siklius) ir *ufarsin* — ir dvi pusminės; todėl prasmė esanti: suskaityta viena mina, vienas šekelis ir dvi pusminės; mina esąs karalius Nebukadnecaras, šekelis (viena šiašiasdešimtoji minos dalis) labai nedidelės vertės karalius Baltasaras, dvi gi pusminės tai dvilypė medų ir persų tauta, kurių sujungtų galia lygi Nebukadnecaro galiai. Nors toks aiškinimas ir galėtų būti pagrįstas vėlesnių laikų žydų talmudo pavyzdžiais, kurie rodo, kad asmenys tikrai buvo įvertinami piniginiais vienetais (monetomis), tačiau šitoje vietoje jis negali būti pritaikintas, nes juk čia kalbama ne apie kelių asmenų, bet tik apie vieno Baltasaro vertę. Pagaliau pats tekstas duoda toliau slaptingų žodžių išaiškinimą. — (26) *Dievas suskaitė...:* Dievas suskaitė ir atvedė prie galo tavo viešpatavimo dienas. Teisingu teismu ir tikra svarstykle Dievas išmėgino tave ir pasvėrė tavo darbus, tačiau rado juos perdaug lengvus, nes trūksta jiems teisingumo ir dorumo. Todėl viešpatavimas bus iš tavęs atimtas ir bus Dievo atiduotas Medui ir Persui.

(29) *Danielis buvo apvilktas...* Baltasaras gal tikėjosi, kad tai, kas buvo pranašaujama, įvyks tik labai negreitai, arba kad jis pagerbdamas

data est torques aurea collo eius:
et praedicatum est de eo quod
haberet potestatem tertius in re-
gno suo.
30 Eadem nocte interfectus est
Baltassar rex Chaldaeus. 31 Et
Darius Medus successit in reg-
num annos natus sexagintaduos.

auksinė grandinė buvo pakabin-
ta aplink jo kaklą, ir buvo apie
jį skelbiama, kad jis turįs valdžios
kaipo trečias jo karalystėje.
30 Tą pačią naktį kaldėjiečių
karalius Baltasaras buvo užmuš-
tas, 31 ir Darijus Medas, turėda-
mas šešiasdešimt dvejus metus
amžiaus, stojo karaliauti jo vietoje.

6. Danielis liūtų duobėje.

Caput VI. 1 Placuit Dario, et
constituit super regnum satrapas
centum viginti ut essent in toto
regno suo. 2 Et super eos princi-
pes tres, ex quibus Daniel unus
erat: ut satrapae illis redderent
rationem, et rex non sustineret
molestiam. 3 Igitur Daniel supe-

6 perskyrimas. 1 Darijui
patiko paskirti karalystei šimtą
dvidešimt vietininkų, kad jie bū-
tų visoje jo karalystėje, 2 o ant
šitų tris kunigaikščius, kurių vie-
nas buvo Danielis, kad vietinin-
kai duotų jiems apyskaitas, ir ka-
ralius neturėtų vargo. 3 Taigi Da-

Dievo pranašą nusipelnys savo kalčios dovanojimą (Jieron.). Todėl Danielis pagerbiamas tuojau. Danielis tai pagarbai pasiduoda, kad galėtų būti savo tautai naudingesnis pas naujus valdovus (Jieron.).

(30) *Tą pačią naktį...* Medai įsiveržė į miestą vasaros pabaigoje. — (31) *Darijus Medas.* LXX tekste pasakyta, kad valdovu tapęs Artakserksas Medas; greta gi jo minimas ir Darijus. Jau šita aplinkybė leidžia manyti, kad origin. tekste Darijaus vardas abejotinas. Aiškintojai spėja, kad labiau žinomas Darijaus vardas atsiradęs tekste vietoje kito mažiau žinomo. Babelę paėmė Kiro vadas Gobrijas (Ugbaru), ir Kiras ne tuojau pradėjo ją valdyti. Pirmuoju tikru paimtosios Babėlės valdovu, anot kyliaraščių liudijimo, buvęs, kad ir nelabai ilgai, (539-538 m.), Kiro sūnus Kambizas (Kambuzija). Kai jis buvo pašalintas, tuomet jau pats Kiras paėmė visą valdžią į savo rankas. Taigi tekste vietoje Darijus Medas reikia skaityti Kambizas.

6, 1-28. Garbės ir valdžios pavydėdami išaukštintam Danieliui Babėlės didžiūnai ieško progos jį pražudyti. Kadangi jis, nežiūrėdamas neteisingo karaliaus draudimo, nesiliauja garbinęs savo Dievą, jis įmetamas į liūtų duobę (1-17). Tačiau Dievas ir čia apsaugo jį nuo žuvimo, ir pats karalius įsako visiems savo pavaldiniams garbinti Danielio Dievą (18-28).

(6, 1) *Patiko paskirti...* Jau Nebukadnecaro laikais karalystė buvo padalinta į atskiras provincijas. Dabar tas padalinimas patobulinamas (plg. 2, 48. 49; 3, 2). Didelės provincijos buvo suskirstytos į mažesnes apskritis. Provincijų ir apskričių viršininkai turėjo sau duotus patarėjus, teisėjus, taip pat po vieną karaliaus paskirtą sekretorių. Visi šitie valdininkai čia vadinami vietininkas, nes visi veikė karaliaus vardu, ir jų skaičius siekė 120, nors pačių provincijų ir apskričių buvo tik apie 20-29. — (2) *Kurių vienas...* Naujas karalius, be abejo, gavęs žinių apie Danielio pranašystę buvusiam Babėlės valdovui, apie jo išmintį ir pritirymą, todėl iš karto pradėjo jį labai vertinti. Vietininkai turėjo duoti paskirtiems kunigaikščiams apyskaitas apie renkamus mokesčius ir muitus, kad karalius neturėtų jokių nuostolių (origin. t.). —

rabat omnes principes, et satra-
pas: quia spiritus Dei amplior
erat in illo. 4 Porro rex cogita-
bat constituere eum super om-
ne regnum: unde principes, et
satrapae quaerebant occasionem
ut invenirent Danieli ex latere
regis: nullamque causam, et su-
spicionem reperire potuerunt, eo
quod fidelis esset, et omnis cul-
pa, et suspicio non inveniretur
in eo. 5 Dixerunt ergo viri illi:
Non inveniemus Danieli huic ali-
quam occasionem, nisi forte in
lege Dei sui.
6 Tunc principes, et satrapae
surripuerunt regi, et sic locuti
sunt ei: Dari rex in aeternum vi-
ve: 7 consilium inierunt omnes
principes regni tui, magistratus
et satrapae, senatores, et iudices
ut decretum imperatorium exeat,
et edictum: Ut omnis qui petie-
rit aliquam petitionem a quocum-
que deo, et homine usque ad tri-
ginta dies, nisi a te rex, mittatur
in lacum leonum. 8 Nunc itaque
rex confirma sententiam, et scri-
be decretum: ut non immutetur
quod statutum est a Medis et
Persis, nec praevaricari cuiquam
liceat. 9 Porro rex Darius propo-
suit edictum, et statuit.

niėlis perviršijo visus kunigaikš-
čius ir vietininkus, nes jame bu-
vo gausesnė Dievo dvasia. 4 Ka-
ralius manė paskirti jį visai kara-
lystei; todėl kunigaikščiai ir vie-
tininkai ieškojo progos prikišti
Daniėliui ką nors iš karaliaus
šalies, tačiau negalėjo rasti jokios
priežasties ir priekaišto, nes jis
buvo ištikimas, ir nebuvo galima
rasti jame jokios kaltybės ar prie-
kaišto. 5 Todėl anie vyrai sakė:
Nerasime šitame Daniėlyje jokios
progos, jei nebent jo Dievo įsta-
tyme.
6 Tuomet kunigaikščiai api-
puolė karalių ir taip jam kalbėjo:
Karaliau, Darijau, būk gyvas per
amžius! 7 Visi tavo karalystės ku-
nigaikščiai, aukšti valdininkai, vie-
tininkai, patarėjai ir teisėjai suta-
rė, kad būtų išleistas karališkas
nutarimas ir įsakymas: kad kiek-
vienas, kurs kreiptųsi su kuriuo
nors prašymu į bet kurį dievą ar
žmogų trijų dešimtų dienų laiko-
tarpyje, o ne į tave, karaliau, bū-
tų įmestas į liūtų duobę. 8 Taigi
dabar, karaliau, patvirtink suma-
nymą ir rašyk nutarimą, kad jis,
kaip Medų ir Persų nustatyta, ne-
būtų keičiamas ir kad nė vienam
nebūtų valia jį peržengti. 9 Taigi
karalius Darijus davė įsakymą ir
išleido nutarimą.

---

(3) *Dievo*. To ž. nėra nei aram. t., nei Teodotijono vertime. — (4) *Iš karaliaus šalies.* Origin. t.: iš karalystės pusės, t. y. dėl karalystės reikalų tvarkymo. — (5) *Jei nebent jo...* Tiksliau origin. t.: jei nebent rastumėm ją prieš jį jo Dievo įstatyme, t. y. religijoje.

(7) *Kad būtų išleistas...* Tiksliau origin. t.: kad karalius išleistų įsakymą ir paskelbtų draudimą. — Melągingai sumінėdami didelį karaliaus įstatymo laukiančių valdininkų skaičių, sumanymo autoriai tikisi lengviau patrauksią karalių į savo pusę. Jų paklausydamas karalius turėsiąs priemonę išmėginti savo rūmų tarnautojų atsidavimą ir paklusnumą, kas jam kaipo naujam Babėlės valdovui turėjo būti svarbu. Karaliaus dekretu turėjo būti pareikalauta iš visų, kad bent laikinai tiktai karalius būtų laikomas Dievu ir kaipo toksai garbinamas. — *Liūtų duobę.* Liūtai buvo kai kada siunčiami karaliui vietoje mokesčių, laikomi duobėse ir maitinami pasmerktais mirti nusikaltėliais. — (8) *Kad jis, kaip...*

[10] Quod cum Daniel compe-
risset, id est, constitutam legem,
ingressus est domum suam: et
fenestris apertis in coenaculo suo
contra Ierusalem tribus tempori-
bus in die flectebat genua sua,
et adorabat, confitebaturque co-
ram Deo suo sicut et ante face-
re consueverat.
[11] Viri ergo illi curiosius in-
quirentes invenerunt Danielem
orantem, et obsecrantem Deum
suum. [12] Et accedentes locuti
sunt regi super edicto: Rex num-
quid non constituisti, ut omnis
homo, qui rogaret quemquam de
diis, et hominibus usque ad dies
triginta, nisi te, rex, mitteretur in
lacum leonum? Ad quos respon-
dens rex, ait: verus est sermo
iuxta decretum Medorum, atque
Persarum, quod praevaricari non
licet. [13] Tunc respondentes dixe-
runt coram rege: Daniel de filiis
captivitatis Iuda, non curavit de
lege tua, et de edicto, quod con-
stituisti: sed tribus temporibus
per diem orat obsecratione sua.

[10] Tai sužinojęs Danielis, tai
yra, kad išleistas įstatymas, įėjo
į savo namus ir atsidaręs langus
savo aukšto kambaryje Jeruzalės
kryptimi atsiklaupdavo tris kar-
tus per dieną, garbindavo ir šlo-
vindavo savo Dievą, kaip kad ir
anksčiau paprastai darydavo.
[11] Tuomet anie vyrai rūpes-
tingai tyrinėdami rado, kad Da-
nielis meldžiasi ir maldauja savo
Dievą. [12] Jie priėję karalių kalbė-
jo jam apie nutarimą: Karaliau,
ar tu neįsakei, kad kiekvienas
žmogus, kurs prašytų bet kurį
dievą ar žmogų trijų dešimtų die-
nų laikotarpyje, o ne tave, kara-
liau, būtų įmestas į liūtų duobę?
Atsakydamas jiems karalius tarė:
Tas dalykas yra tikras einant Me-
dų ir Persų nutarimu, kurio per-
žengti nevalia. [13] Tuomet jie vėl
atsiliepdami sakė karaliui: Dani-
ėlis iš Jūdo belaisvių sūnų ne-
žiūrėjo tavo įstatymo ir nutarimo,
kurį išleidai, bet tris kartus per
dieną meldžiasi savo maldomis.

Tikriau anot kald. t.: kad tai būtų neatšaukiama, einant medų ir persų įstatymu, kurs yra nekeičiamas. — Kad įsakymas juo tikriau įsigytų galios, jie priverčia išleisti jį raštu; šiame atvėjyje nė pats karalius nebegalėjo jo atšaukti ar pakeisti. Plg. Est. 1, 18; 8, 8.

(10) *Ir atsidaręs langus...* Kald. t.: kurių aukšte jis turėjo atdarus langus Jeruzalės kryptimi, atsiklaupdavo tris kartus kasdien, melsdavosi savo Dievui ir dėkodavo jam, visai taip pat, kaip kad buvo įpratęs daryti iki tam laikui. — Danielis meldėsi namų aukšte pasišalindamas nuo kasdieninio triukšmo (Apd. 10, 9). Melsdamos gręžėsi į Jeruzalę, kame buvo bažnyčia, kame Dievas maloningai išklausydavo maldas (3 Kar. 9, 3. Plg. Ps. 5, 8; 27, 2). Atsiklaupęs meldėsi Saliamonas bažnyčios pašventinime, taip pat meldėsi pakeičia savo įprastų maldų. Jei jis dabar būtų apleidęs savo maldas, tai būtų atrodę, kad ir jis pasiduoda bedieviškam karaliaus įsakymui ir yra pasiryžęs laikyti tą karalių Dievu.

(11) *Rūpestingai tyrinėjo.* Kald. t.: įpuolė į vidų. — (12) *Ar tu neįsakei...* Sąmokslininkai nori visų pirma gauti iš karaliaus jo išleisto nutarimo patvirtinimą ir nesiskubina įvardinti Danielį, kad kartais karalius nemėgintų ginti jo. — (13) *Danielis iš...* Įvardiję nusikaltusį karaliaus įsakymui Danielio priešai stengiasi parodyti to nusikaltimo didumą: nusikaltėlis ne tik yra svetimšalis, bet dar ir belaisvis, todėl turėtų rodyti karaliaus įsakymui net daugiau paklusnumo kaip kiti. Jis net visai nežiūri karaliaus įsakymo, todėl ne tik jo negerbia, bet dar jį niekina.

14 Quod verbum cum audis-
set rex, satis contristatus est:
et pro Daniele posuit cor ut
liberaret eum, et usque ad occa-
sum solis laborabat ut erueret
illum. 15 Viri autem illi inteligen-
tes regem dixerunt ei: Scito rex,
quia lex Medorum, atque Persa-
rum est ut omne decretum, quod
constituerit rex, non liceat immu-
tari. 16 Tunc rex praecepit: et ad
duxerunt Danielem, et miserunt
eum in lacum leonum. Dixitque rex
Danieli: Deus tuus, quem colis
semper, ipse liberabit te. 17 Alla-
tusque est lapis unus, et positus
est super os laci: quem obsigna-
vit rex annulo suo, et annulo
optimatum suorum, nequid fie-
ret contra Danielem. 18 Et abiit
rex in domum suam, et dormi-
vit incoenatus, cibique non sunt
allati coram eo, insuper et som-
nus reccessit ab eo.
19 Tunc rex primo diluculo
consurgens, festinus ad lacum le-
onum perrexit: 20 appropinquans-
que lacui, Danielem voce lacry-
mabili inclamavit, et affatus est
eum: Daniel serve Dei viventis,
Deus tuus, cui tu servis semper,
putasne valuit te liberare a leo-
nibus? 21 Et Daniel regi respon-
dens ait: Rex in aeternum vive:
22 Deus meus misit angelum

14 Išgirdęs tą dalyką karalius
labai nuliūdo ir rūpinosi, kad iš-
vaduotų Daniėlį ir iki saulės sė-
dimui stengėsi išgelbėti jį. 15 Ta-
čiau anie vyrai, suprasdami kara-
lių, jam sakė. Žinok, karaliau, jog
yra Medų ir Persų įstatymas, kad
jokio karaliaus išleisto nutarimo
nevalia pakeisti. 16 Tuomet kara-
lius davė įsakymą: Daniėlis bu-
vo atvestas ir įmestas į liūtų
duobę, o karalius tarė Daniė-
liui: Tavo Dievas, kurį visuo-
met garbini, jis išgelbės tave.
17 Tuojau buvo atneštas vienas
akmuo ir padėtas ant duobės an-
gos; jį paženklino karalius savo
žiedu ir savo didžiūnų žiedu, kad
nieko nebūtų padaryta prieš Da-
niėlį. 18 Po to karalius nuėjo į
savo namus ir atsigulė nevalgęs;
valgių nebuvo atnešta jo akivaiz-
don, be to ir miegas atstojo nuo jo.

19 Rytmetį tik pradėjus auš-
ti karalius atsikėlęs skubiai
nuėjo prie liūtų duobės. 20 Pri-
siartinęs prie duobės jis šaukė
Daniėlį verksmingu balsu ir kal-
bėjo jam: Daniėli, gyvojo Die-
vo tarne, ar tavo Dievas, kuriam
tu visuomet tarnauji, tikrai galė-
jo išgelbėti tave nuo liūtų? 21 Tuo-
met Daniėlis atsakydamas kara-
liui tarė: Karaliau, būk gyvas per

Pagaliau jis nusikaltimą nuolat kartoja, nes meldžiasi savo Dievui net tris kartus kas dien. Karalius tačiau dabar jau supranta, kad jo įsakymas išgautas vyliumi ir kad sąmokslininkai tai padarė pavydėdami Daniėliui karaliaus malonės.

(14) *Stengėsi išgelbėti:* ne savo karališka valdžia pasinaudodamas, nes jos nebegalėjo šiame atvėjyje pritaikinti, bet kitokiuo būdu; tačiau Daniėlio priešai sutrukdė visas karaliaus pastangas. — (15) *Suprasdami.* Origin. ž.: apipuolė. — (16) *Tavo Dievas...* Ko pats karalius nebegali padaryti, jis palieka Dievo galiai (Jieron.). — (17) *Karalius savo žiedu...:* kad kartais didžiūnai neištrauktų Daniėlio ir jo nenužudytų, jei jis būtų liūtų nepaliestas; pažymima taip pat didžiūnų žiedų, kad ir karalius negalėtų išleisti iš duobės Daniėlio. — (18) *Valgių.* Aram. ž. anot kai kurių reiškiąs guloves.

(20) *Gyvojo Dievo.* Karalius buvo tikriausiai girdėjęs, kad taip vadina savo Dievą Daniėlis. — (22) *Rasta manyje...:* Dievas dideliu

suum, et conclusit ora leonum,
et non nocuerunt mihi: quia co-
ram eo iustitia inventa est in me:
sed et coram te, rex, delictum
non feci.

23 Tunc vehementer rex ga-
visus est super eo, et Danielem
praecepit educi de lacu: eductus-
que est Daniel de lacu, et nulla
laesio inventa est in eo, quia cre-
didit Deo suo. 24 Iubente autem
rege, adducti sunt viri illi, qui
accusaverant Danielem: et in la-
cum leonum missi sunt, ipsi, et
filii, et uxores eorum: et non per-
venerunt usque ad pavimentum
laci, donec arriperent eos leones,
et omnia ossa eorum comminu-
erunt.

25 Tunc Darius rex scripsit
universis populis, tribubus, et lin-
guis habitantibus in universa ter-
ra: PAX vobis multiplicetur. 26 A
me constitutum est decretum, ut
in universo imperio, et regno
meo tremiscant, et paveant Deum
Danielis. ipse est enim Deus vi-
vens, et aeternus in saecula: et re-
gnum eius non dissipabitur, et po-
testas eius usque in aeternum.
27 Ipse liberator, atque salvator, fa-
ciens signa, et mirabilia in caelo,

amžius! 22 Mano Dievas siuntė
savo Angelą ir sučiaupė liūtų
nasrus, taip, kad jie nepakenkė
man, nes jo akivaizdoje rasta ma-
nyje teisybė; bet ir prieš tave,
karaliau, aš neesu padaręs nusi-
kaltimo.

23 Tuomet karalius tuo labai
apsidžiaugė ir liepė ištraukti Da-
niėlį iš duobės. Kai Daniėlis buvo
ištrauktas iš duobės, jame neat-
rasta jokio sužeidimo, nes jis ti-
kėjo į savo Dievą. 24 Liepiant gi
karaliui buvo atvesti tie vyrai,
kurie buvo apskundę Daniėlį, ir
buvo įmesti į liūtų duobę, jie, jų
vaikai, ir jų pačios; jie dar ne-
buvo pasiekę duobės dugno, kaip
liūtai pagavo juos ir sutriuškino
visus jų kaulus.

25 Po to karalius Darijus pa-
rašė visoms tautoms, giminėms
ir kalboms, gyvenusioms visoje
žemėje: Tebūna jums daug ramy-
bės! 26 Mano išleidžiamas nuta-
rimas, kad visoje valstybėje ir
mano karalystėje drebėtų ir bijo-
tų Daniėlio Dievo, nes jis yra
Dievas gyvas ir amžinas per am-
žius; jo karalystė nebus sugriau-
ta, ir jo valdžia pasilieka per am-
žius. 27 Jis yra išvaduotojas ir
gelbėtojas, kurs daro ženklų ir

---

stebuklu parodė, kad Daniėlis buvo nekaltas, ir taip pat, kad to Dievo reikia labiau bijoti, negu žmonių.

(23) *Jame neatrasta...* Plg. auk. 3, 94; Žyd. 11, 33. — (24) *Liepiant gi...:* Karalius, supratęs, kaip vylingai buvo pasielgę su juo Daniėlio priešai, matė stebuklingame pranašo išgelbėjime Dievo teismą ir įvykino bausmę, kokią buvo nusipelnę pikti skundikai. — *Apskundę:* neteisingai kaltinę. — *Jų vaikai...* Bausti kaltus draug su jų šeimomis buvo persų įprotis. Taip pat Korė, Datanas ir Abironas buvo nubausti kartu su šeimomis, lygiai ir Achanas. Tačiau įstatymas reikalavo, kad nekalti nemirtų kartu su kaltaisiais. Įmestųjų dabar į liūtų duobę skaičius nebuvo labai didelis. LXX tekstas kalba apie du Daniėlio priešu.

(25) *Visoje žemėje:* hiperbolinis išsireiškimas. Čia turėta omenyje tik savo šalies gyventojai (26 e.). Plg. auk. 3, 98. — (26) *Bijotų Daniėlio Dievo.* Pagonys galėjo garbinti Daniėlio Dievą ypatingu būdu, bet tuo pačiu jie neatsisakė ir nuo savo dievaičių garbinimo. — (27) *Duobės.* Orig. t.: galios.

et in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.
28 Porro Daniel perseveravit usque ad regnum Darii, regnumque Cyri Persae.

stebuklų danguje ir žemėje; jis išgelbėjo Danielį iš liūtų duobės.
28 Taip Danielis pasiliko iki Darijaus viešpatavimui ir iki Kiro Perso viešpatavimui.

II. Danielio regėjimai. 1. Regėjimas apie keturias karalystes ir apie Mesijo karalystę.

Caput VII. 1 Anno primo Baltassar regis Babylonis, Daniel somnium vidit: visio autem capitis eius in cubili suo: et somnium scribens, brevi sermone comprehendit: summatimque perstringens, ait:
2 Videbam in visione mea nocte, et ecce quattuor venti caeli pugnabant in mari magno.
3 Et quattuor bestiae grandes ascendebant de mari diversae inter se.
4 Prima quasi leaena, et alas habebat aquilae: aspiciebam donec evulsae sunt alae eius, et sublata est de terra, et super pedes quasi homo stetit, et cor ho-

7 perskyrimas. 1 Pirmais Babilono karaliaus Baltasaro metais Danielis matė sapną, savo galvos regėjimą savo guolyje ir aprašydamas sapną suglaudė jį į trumpus žodžius ir taip trumpai jį išreiškė:
2 Aš žiūrėjau nakčia savo regėjime, ir štai keturi dangaus vėjai kovojo didelėje jūroje.
3 Ir keturi dideli žvėrys, kiekvienas kitoks, iškilo iš jūros.
4 Pirmas buvo lyg liūtė ir turėjo aro sparnus. Aš žiūrėjau, iki jam buvo išpešti sparnai; po to jis buvo pakeltas nuo žemės, atsistojo ant kojų kaip žmogus, ir jam buvo

---

(28) *Pasiliko.* Orig. t.: tarpo. Plg. auk. 1, 21: žem. 13, 65.

7, 1—28. Antroji Danielio knygos dalis (7, 1—12, 13) susideda iš aprašymo jo regėjimų, kurių pirmas yra apie keturias karalystes ir apie Mesijo karalystę. Pranašas sakosi nakčia regėjime matęs keturis žvėris (1-8), Dievo teismą ir karalystę (9-14) ir duoda išaikinimą, kokį pats buvo gavęs apie keturis matytus žvėris (15-28).

(7, 1) *Pirmais...* Gal tai buvo dvylikti Nabonido karaliavimo metai, t. y. 542 pirm. Kr. — *Regėjimą.* Origin. t.: regėjimus. — *Suglaudė jį...* Orig. t.: pasakė svarbiausius dalykus (dalykų turinį); Danielis pradėjo kalbėti ir tarė.

(2) *Kovojo didelėje...* Jūra čia yra žemė (Efr. Auksab. Jieron.) arba tautos. Karalystės iškyla tautose ne be dieviškosios Apvaizdos veiksmo. Keturi vėjai puola iš keturių šalių, iš visur prieš jūrą; visame žemės skritulyje karalystės sukrečiamos ne be Dievo veikimo. (Jieron. Teod.). — (3) *Keturi...* Norint pažymėti žemišką, žiaurų pasaulio karalysčių pobūdį pasirenkama žvėrių simboliai, Dievo gi karalystė įvaizdinama debesyse pasirodančio žmogaus Sūnaus pavidalu. — (4) *Liūtė...* Tikriau: liūtas. Sparnuoti liūtai ir liūtės dažnai sutinkami senovės Asirijus paminkluose. Liūtas ir aras yra gyvulių karaliai, jie yra Babėlės stiprybės vaizdai. Tačiau greitu laiku liūtui išpešami sparnai, jo greitas ir kilnus skridimas sutrukdomas, Babėlės karo žygiai sustabdomi. Žvėris krinta ant žemės, bet pakeliamas ir pastatomas ant dviejų kojų, kaip žmogus ir gauna silpno žmogaus širdį; karalystė susilpnėja ir pažeminama (Jieron. Auksab.); todėl dabar ji pigiai gali būti kokio nugalėta. — (5) *Kitas*

minis datum est ei. 5 Et ecce be-
stia alia similis urso in parte ste-
tit: et tres ordines erant in ore
eius, et in dentibus eius, et sic
dicebant ei: Surge, comede car-
nes plurimas. 6 Post haec aspi-
ciebam, et ecce alia quasi pardus,
et alas habebat quasi avis, qua-
tuor super se, et quatuor capita
erant in bestia, et potestas data
est ei. 7 Post haec aspiciebam,
in visione noctis, et ecce bestia
quarta terribilis, atque mirabilis,
et fortis nimis, dentes ferreos ha-
bebat magnos, comedens atque
comminuens, et reliqua pedibus
suis conculcans: dissimilis autem
erat ceteris bestiis, quas videram
ante eam, et habebat cornua de-
cem. 8 Considerabam cornua, et

duota žmogaus širdis. 5 Ir štai
kitas žvėris, panašus į lokį, stovė-
jo vienu šonu; trys šonkauliai
buvo jo nasruose tarp jo dantų
ir jam buvo sakoma taip: Kelkis,
ėsk daug mėsos. 6 Po to aš žiū-
rėjau, ir štai kitas žvėris lyg lū-
šis; jis kaip paukštis turėjo ant
savęs keturis sparnus; ant žvė-
ries buvo keturios galvos, ir bu-
vo jam duota valdžia. 7 Po to aš
žiūrėjau, nakties regėjime ir štai
ketvirtas žvėris, baisus, stebėtinas
ir labai stiprus; jis turėjo didelius
geležinius dantis, ėdė ir triuški-
no ir kas liko mindžiojo savo
kojomis; jis buvo ne panašus į
kitus žvėris, kuriuos buvau ma-
tęs anksčiau, ir turėjo dešimtį ra-
gų. 8 Kai aš žiūrėjau į ragus

žvėris: medų ir persų karalystė. Kaip auk. 2, 39 antroji karalystė žymima mažesnės vertės nauge, taip ir lokys palygintas su liūtu turi daug mažiau didenybės. — *Stovėjo vienu šonu.* Orig t. prasmė neaiški. Gal norėta pasakyti, kad vienas lokio šonas buvo aukštesnis už kitą. Karalystė buvo dvilypė, viena dalis buvo didesnė už kitą, persai buvo galingesni už medus. — *Trys šonkauliai.* Lokys labai ėdrus, tik trys šonkauliai pasilikę tarp jo dantų nurodo grobį, kurį jis yra prarijęs: rytus, šiaurę, pietus (Teod.), aiškiau sakant, Babėlės, Lidijos ir Aigipto karalystes, kurios tapo persų grobiu. Plg. 8, 4. Jei 8, 20 avinas yra medų ir persų karalius, tai šičia jų karalius ir jų karalystė laikomi vienu dalyku. — (6) *Lūšis.* Lūšis pagauna savo grobį šokdamas ant jo. Keturi sparnai parodo jo vikrumą, kurs daro jį panašų į ožį 8, 8, kurs turi taip pat keturis ragus, keturių iš trečiosjos karalystės turinčių kilti karalysčių simbolius. Taigi, taip pažymima karalystė, kuri greitai išsiplėčia, bet trumpu laiku suskyla į kitas keturias. Ožys reiškia Aleksandro D. graikų karalystę. 8, 21; po jo mirties pasidarė keturios karalystės, Syrijos su Seleuku Nikatoriu, Aigipto su Ptolemiejumi Lagiu, Makedonijos su Kasandru, Trakijos su Lizimachu (300 pirm Kr.). 8, 22 orig. t. pasakyta: keturios karalystės kils iš jo tautos. Kadangi tat tarp abiejų regėjimų yra toks didelis panašumas, tai ir čia lūšis reiškia ne ką kitą, kaip tik Aleksandro D. karalystę. — *Duota:* Dievo duota. — (7) *Ketvirtas žvėris:* pasaulinė Romos valstybė. Dešimts ragų reikia taip pat suprasti kaip ir keturi ragai, t. y. apie dešimtį karalysčių arba dešimti karalių, kaip žem. 24 e. Dešimts karalysčių iškyla po ketvirtosios, nes ir keturios galvos (6 e), kaip parodo 8, 8. 22, reiškia karalystes po ketvirtosios karalystės. Bet dar anoms dešimčiai karalysčių tebesant iškyla jųjų tarpe nauja galybė. — (8) *Mažas ragas...* Ką jis reiškia, paaiškina angelas 24 ir 25 e. Nors šitas vienuoliktas ragas pradžioje mažas ir nežymus, bet paskui jis pasidarys stipresnis ir didesnis už kitus (20 e.). — *Jo akivaizdoje...* Prasmė: trys iš pirmųjų (dešimties) ragų buvo jo išrauti. Todėl tas, kurį vaizduoja mažasis ragas ar jo įsteigta karalystė padidės ir pavergs sau tris karalius ar tris iš ketvirtosios kilusias karalystes — *Akys.* Jos yra simbolis išmintingumo, gudrumo ir klastingumo, kuriais skiriasi nuo kitų tas, kurį ragas įvaizdina, ir ku-

ecce cornu aliud parvulum ortum
est de medio eorum: et tria de
cornibus primis evulsa sunt a fa-
cie eius: et ecce oculi, quasi ocu-
li hominis erant in cornu isto, et
os loquens ingentia.
9 Aspiciebam donec throni
positi sunt, et antiquus dierum
sedit: vestimentum eius candidum
quasi nix, et capilli capitis eius
quasi lana munda: thronus eius
flammae ignis: rotae eius ignis
accensus. 10 Fluvius igneus, ra-
pidusque egrediebatur a facie eius.
millia millium ministrabant ei, et
decies millies centena millia assi-
stebant ei: iudicium sedit, et libri
aperti sunt. 11 Aspiciebam prop-
ter vocem sermonum grandium,
quos cornu illud loquebatur: et
vidi quoniam interfecta esset be-
stia, et perisset corpus eius, et

štai tarp jų išdygo kitas mažas
ragas, ir jo akivaizdoje trys iš
pirmųjų ragų buvo išrauti; ir štai
šitame rage buvo lyg žmogaus
akys ir burna kalbanti be galo
didžius dalykus.
9 Aš žiūrėjau, iki buvo pa-
statyti sostai ir Ilgaamžis atsisėdo.
Jo drabužiai buvo balti kaip snie-
gas ir jo galvos plaukai kaip ty-
ra vilna; jo sostas buvo ugnies
liepsnos, sosto tekiniai liepsno-
janti ugnis. 10 Srauni ugnies upė
ėjo nuo jo; tūkstančių tūkstan-
čiai tarnavo jam ir dešimtis tūk-
stančių kartų šimtai tūkstančių
stovėjo prie jo; teismas atsisėdo
ir knygos buvo atskleistos. 11 Aš
žiūrėjau dėl skambėjimo išdidžių
žodžių, kuriuos kalbėjo anas ra-
gas, ir mačiau, kad žvėris buvo
užmuštas, kad jo kūnas buvo

---

riais jis daugelį suvadžios (Teod.). — Be galo didžius dalykus: piktžodžiavimo, tuščio pasigyrimo ir pan. žodžius. Plg. Ps. 2, 4; Apr. 13, 5. Šv. tėvai tarp kitų šv. Ireniejus, Teodoretas, šv. Jieronimas, Laktancijus, ir daugelis vėlesnių laikų aiškintojų šitame mažame rage mato Antikristo figūrą. Plg. 2 Tes. 2, 3-10.

(9) *Sostai.* Dalykas yra taip svarbus, kad statomas ne vienas sostas, bet daug. Kai teisėjas turi aplink save daug patarėjų, jis pats pasirodo esąs didesnis, garbingesnis, šventesnis (plg. Mt. 19, 28; Apr. 4, 4). — *Ilgaamžis.* Dievas, kurs yra gyvas nuo amžių, vadinamas Ilgaamžiu, amžinu Teisėju; senio išvaizda turi nurodyti, kad jo sprendimai rimti, pribrendę. — (10) *Ugnies upė.* Dievo garbingumas, didenybė ir šventumas išreiškiami šviesos vaizdu (plg. Ps. 103, 2), jo kaip vyriausiojo Teisėjo galia nurodoma ugnies daugybe (Atk. 4, 24; Ps. 88, 47; 96, 3). Liepsnos praryja nusidėjėlį kurs patenka į dieviškojo Teisėjo rankas (Jieron.). Dievo sostas pastatytas ant tekinių, kaip pas Ezekiėlį ant kerubų, nes Dievas viešpatauja visam žemės skrituliui ir yra visur. Taip pat srauni ugnies upė, kuri iš jo eina, yra vaizdas jo didenybės, kurį savo šviesa peršviečia ir valo, nusidėjėlius gi praryja. Pagaliau jo garbingumą nurodo ir nesuskaitoma angelų daugybė, kurie stovi prie jo sosto, pasiryžę jam tarnauti jo pamojimu... Juo tinkamiau stovi jie čia prie Dievo Teisėjo sosto, nes juk reikia ginti Dievo karalystė nuo neprietelių galybės, jąją nutremti ir pasmerkti (plg. žem. 10, 13. 20; 11, 1; 12, 1; Žyd. 1, 14). Angelai turi būti liūdytojai, kaip Dievas nugali ir kaip neprietelis, prieš kurį jie kovojo, nugalimas. — *Dešimts tūkstančių...:* nesuskaitoma daugybė. — *Teismas:* teisėjai, Dievas ir vyriausieji angelai. — *Knygos...* Dalykų ir veiksmų yra taip daug ir jie apima taip ilgą laikotarpį, kad norint juos gerai atsiminti jie turėjo būti įtraukti į knygas ir taip išlikti iki teismui. Taip čia dar nurodoma, kad daug laiko dar turės praslinkti, iki Antikristas ateis. — (11) *Aš žiūrėjau...* Girdėdamas baisius piktžodžiavimus Danielis žiūri

traditum esset ad comburendum
igni: 12 aliarum quoque bestiarum
ablata esset potestas, et tempo-
ra vitae constituta essent eis us-
que ad tempus, et tempus.
13 Aspiciebam ergo in visione
noctis, et ecce cum nubibus cae-
li quasi filius hominis veniebat,
et usque ad antiquum dierum
pervenit: et in conspectu eius
obtulerunt eum. 14 Et dedit ei
potestatem, et honorem, et reg-
num: et omnes populi, tribus, et
linguae ipsi servient: potestas eius,
potestas aeterna, quae non aufe-
retur: et regnum eius, quod non
corrumpetur.
15 Horruit spiritus meus, ego
Daniel territus sum in his, et vi-
siones capitis mei conturbaverunt
me. 16 Accessi ad unum de as-
sistentibus, et veritatem quaere-
bam ab eo de omnibus his. Qui
dixit mihi interpretationem ser-

sunaikintas ir atiduotas sudeginti
ugnyje. 12 Taip pat iš kitų žvė-
rių buvo atimta valdžia ir buvo
jiems paskirtas gyvenimo ilgis
iki laikui ir valandai.
13 Taigi aš žiūrėjau nakties
regėjime, ir štai su dangaus dę-
besimis ėjo artyn tarsi žmogaus
Sūnus ir atėjo iki Ilgaamžiui; jis bu-
vo atvestas jo akivaizdon. 14 Ta-
sai davė jam valdžią, garbę ir ka-
ralystę, ir visos tautos, giminės ir
kalbos turės jam tarnauti; jo val-
džia yra amžina valdžia, kuri ne-
bus atimta, ir jo karalystė nebus
sugriauta.
15 Mano dvasia labai nusigan-
do, aš, Danièlis, baisėjaus dėl
tų dalykų, ir mano galvos regė
jimai įbaugino mane. 16 Aš pri-
ėjau prie vieno ten stovėjusių ir
klausiau jį tiesos apie visus tuos
dalykus. Jis man pasakė, ką tie

į teisėjus ir klausia savęs, argi Dievas nekeršys tam, kurs piktžodžiauja, ir štai mato, kad anas baisusis žvėris jau užmuštas, jo lavonas įmestas į ugnį ir visa Dievui priešinga galia sunaikinta. — (12) *Iš kitų žvėrių...* Kiekvienam iš jų buvo paskirtas tam tikras griežtai apribotas laikas, kurį jie turėjo gyventi ir kuriame galėjo kovoti prieš Dievą. Kadangi šitoje vietoje norima parodyti bendrai, kaip Dievas pasielgia, tai čia skelbiamas dar ir kitų trijų žvėrių žuvimas, kurie tačiau buvo ketvirtojo žvėries sunaikinti.

(13, 14) *Tarsi žmogaus Sūnus.* Parodžius, kaip Tėvas pamina Mesijo neprietelius po jo kojų (Ps. 109, 2; Žyd. 10, 12. 13), parodomas ir Mesijo garbingumas. Jis čia įvaizdinamas kaipo žmogaus Sūnus (kald. *bar'enaš),* rodomas žmogaus prigimtyje, kurią jis paskiau turėjo priimti. Pasakyme *tarsi* galima matyti nurodymą, kad tas žmogus yra kilnesnė už paprastus žmones esybė. — Iš šitos vietos yra paimtas dažnai pasikartojąs evangelijose Išganytojo pavadinimas žmogaus Sūnumi, kuriuo išreiškiama, kad jis yra Mesijas. Jis ateina dangaus debesyse, t. y. taip kaip Dievas saugojo išeinančius iš Aigipto izraėlitus, kaip jis nužengė ant Sinajaus kalno, kaip jis reiškė savo čiabuvimą sandoros padangtėje, paskui bažnyčioje, kaip jis psalmėse aprašomas, kaipo žemės Viešpats ir Teisėjas. Iš šitos vietos Išganytojas ėmė atsakymą, kurį jis davė Kajifui Mt. 24, 30; Mk. 13, 26 Aprašomas gi čia ne jo atėjimas teismo daryti, bet kaip jis angelų lydimas atvedamas prie Tėvo, kurs po visų jo neprietelių nugalėjimo atiduoda jam viešpatavimą. Kristus tiesa viešpatauja ir dar jo neprieteliams tebesant nenugalėtiems, bet daugelis dar nori, kad jis jiems neviešpatautų. Garbingą Išganytojo viešpatavimą matė taip pat Jonas Apr. 19, 13...

(15) *Mano dvasia...* Orig. t.: mano, Danièlio, dvasia sumišo savo makštyje. — Kūnas čia laikomas lyg

monum, et docuit me: [17] Hae quat-
tuor bestiae magnae: quattuor
sunt regna, quae consurgent de
terra. [18] Suscipiant autem regnum
sancti Dei altissimi: et obtinebunt
regnum usque in saeculum, et
saeculum saeculorum. [19] Post hoc
volui diligenter discere de bestia
quarta, quae erat dissimilis val-
de ab omnibus, et terribilis ni-
mis: dentes et ungues eius fer-
rei: comedebat, et comminuebat,
et reliqua pedibus suis concul-
cabat: [20] et de cornibus decem,
quae habebat in capite: et de alio,
quod ortum fuerat, ante quod
ceciderant tria cornua: et de cor-
nu illo, quod habebat ocu-
los, et os loquens grandia, et
maius erat ceteris. [21] Aspiciebam,
et ecce cornu illud faciebat bel-
lum adversus sanctos, et prae-
valebat eis, [22] donec venit anti-
quus dierum, et iudicium dedit
sanctis Excelsi, et tempus adve-
nit, et regnum obtinuerunt sancti.
[23] Et sic ait: Bestia quarta, reg-
num quartum erit in terra, quod
maius erit omnibus regnis, et de-
vorabit universam terram, et con-
culcabit, et comminuet eam. [24] Por-
ro cornua decem ipsius regni,
decem reges erunt: et alius con-
surget post eos, et ipse poten-
tior erit prioribus, et tres reges

dalykai reiškia, ir pamokino ma-
ne: [17] Šitie keturi dideli žvėrys
yra keturios karalystės, kurios
iškils žemėje. [18] Bet Aukščiausio-
jo Dievo šventieji gaus viešpata-
vimą ir laikys karalystę per am-
žius ir per amžių amžius. [19] Po
to aš norėjau gauti tikslų pamo-
kinimą apie ketvirtą žvėrį, kurs
buvo labai nepanašus į visus kitus
ir buvo labai baisus, kurio dan-
tys ir nagai buvo geležiniai, kurs
ėdė ir triuškino ir kas liko min-
dė savo kojomis, [20] ir apie de-
šimtį ragų, kuriuos jis turėjo ant
galvos, ir apie dar kitą ragą, kurs
išdygo, ties kuriuo nukrito trys
ragai, ir apie tą ragą, kurs turėjo
akis ir snukį kalbėjusį išdidžius
dalykus, kurs buvo didesnis už
kitus ragus. [21] Aš žiūrėjau ir štai
tas ragas kariavo prieš šventuo-
sius ir pradėjo juos nugalėti, [22] iki
atėjo Ilgaamžis ir padarė teisybę
Aukščiausiojo šventiesiems; ir atė-
jo metas, kai šventieji gavo vieš-
patavimą. [23] Jis gi taip kalbėjo:
Ketvirtasis žvėris bus ketvirtoji
karalystė žemėje, kuri bus dide-
snė už visas karalystes ir prarys
visą žemę, sumindžios ir sutriu-
škins ją. [24] Dešimts šios kara-
lystės ragų tai dešimts karalių;
po jų iškils kitas ir tas bus ga-
lingesnis už pirmuosius ir pa-

---

kokia makštimi, kurioje yra siela, kaip kalavijas makštyje. — (18) *Dievo šventieji.* Regėjime žmogaus Sūnus gavo viešpatavimą, paaiškinime minimi ir Aukščiausiojo šventieji, šventoji Dievo tauta, nes Mesijas karalius nesuprantamas be tų, kurių jis yra gelbėtojas ir karalius. Jam Dievas duoda viešpatavimą ir iš jo gauna šventieji karalystę, t. y. garbę ir amžinąją laimę. Taip pat Kristaus tarnai dalyvaus jo viešpatavime ir garbėje, nes tam juk Kristus užžengė pas Tėvą, ir atpirkimo garbingumas pasireiškia tuo, kad jis yra pirmgimis daugelio brolių tarpe (Rom. 8, 29; 2 Tes. 1, 10). — (23) *Ketvirtoji karalystė:* Romos valstybė, 24 eil. tuojau pranašaujama apie tolimiausius laikus, apie Antikristo laikotarpį. — (24) *Dešimts karalių.* Dešimties karalių laikas bus jau Antikristo laikai, nes jis pasirodo kaip ragas tarp dešimties kitų. Be to, jis atimsiąs viešpatavimą iš trijų anų karalių. — *Po jų:* taigi ne tuojau. Ketvirtasis žvėris

humiliabit. 25 Et sermones contra Excelsum loquetur, et sanctos Altissimi conteret: et putabit quod possit mutare tempora, et leges, et tradentur in manu eius usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis. 26 Et iudicium sedebit ut auferatur potentia, et conteratur, et dispareat usque in finem. 27 Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, quae est subter omne caelum, detur populo sanctorum Altissimi: cuius regnum, regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei, et obedient.

28 Hucusque finis verbi. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, et facies mea mutata est in me: verbum autem in corde meo conservavi.

žemins tris karalius. 25 Jis kalbės žodžius prieš Aukščiausiąjį ir naikins Aukščiausiojo Šventuosius, tarsis galįs pakeisti laikus ir įstatymus; jie bus paduoti į jo ranką laikui, laikams ir pusei laiko. 26 Bet teismas atsisės, kad būtų atimta valdžia ir jis būtų sutrintas ir sunaikintas iki galui. 27 Tuomet viešpatavimas ir valdžia ir karalystės didybė, kuri yra po visu dangumi, bus atiduota Aukščiausiojo šventųjų tautai; jos karalystė yra amžina karalystė, ir visi karaliai tarnaus jam ir bus paklusnūs.

28 Čia buvo tos kalbos pabaiga. Aš, Danielis, buvau dėl mano minčių labai nusigandęs ir mano veidas pasikeitė, bet tą kalbą aš palaikiau savo širdyje.

2. Regėjimas apie aviną ir ožį.

Caput VIII. 1 Anno tertio regni Baltassar regis, visio apparuit mihi. Ego Daniel post id, quod

8 perskyrimas. 1 Trečiais karaliaus Baltasaro viešpatavimo metais man pasirodė regėjimas.

---

ir ketvirtoji karalystė yra visų Dievo neprietelių atstovai; tarp jų pagaliau pasirodo Antikristas. — *Galingesnis...* Orig. t.: kitoks. kaip... — (25) *Jis...* Palyginus su *2* Tes. *2*, *3-10* darosi aišku, kad Danielis čia turi prieš akis vieną asmenį ir todėl 24 e. reikia suprasti ne apie karalystes, nors kitur karaliai minimi vietoje karalysčių ir atvirkščiai. — Taigi kai iškils Antikristas, bus dešimts karalių. Tris iš jų Antikristas sunaikins. Po to, jis kalbės piktžodžiavimus prieš Dievą, persekios tikinčiuosius, stengsis panaikinti Dievo tarnystei pašvęstas dienas, visokį pamaldumą ir Dievo nustatytą tvarką. — *Laikui:* vieneriems metams (Efr. Hip. Jieron. Teod.). Kiti tačiau supranta šitą žodį apie neribotą laiką, apie Dievo paskirtą laiką, kurs bus padalintas į tris nelygius laikotarpius. Plg. Apr. 11, 2. 3; 13, 5. — (27) *Bus atiduota...* Visos karalystės ir viešpatavimai bus tuomet pavergti Dievo karalystei, bus vienas ganytojas ir viena banda.

(28) *Tos kalbos:* regėjimo ir jos paaiškinimo.

8, 1-27. Trečiais Baltasaro metais Danielis regėjime mato nepaprastą galingą aviną, kurį tačiau nugali vienragis ožys. Jo ragui nulūžus, išdygsta keturi kiti ragai; iš jų vieno atsiranda pradžioje nedidelis ragas, kurs paskui labai padidėja ir siaučia prieš visa kas kilniausia (1-14). Danieliui pasirodo Gabriėlis ir išaiškina, ką regėjimas reiškia (15-27).

(8,1) *Trečiais...* Nuo šitos vietos originalinis tekstas vėl ebraiškas. — *Regėjimas.* Šitas regėjimas išaiškina kai kuriuos dalykus, kurie tik turmpai buvo paliesti pirmajame. Apie pirmąją karalystę nieko nebekalbama, nes ji jau baigėsi, kai Na-

videram in principio, 2 vidi in vi-
sione mea, cum essem in Susis
castro, quod est in Aelam regio-
ne: vidi autem in visione esse
me super portam Ulai.

3 Et levavi oculos meos, et
vidi: et ecce aries unus stabat
ante paludem, habens cornua ex-
celsa, et unum excelsius altero
atque succrescens. Postea 4 vidi
arietem cornibus ventilantem con-
tra Occidentem, et contra Aqui-
lonem, et contra Meridiem, et
omnes bestiae non poterant re-
sistere ei, neque liberari de ma-
nu eius: fecitque secundum vo-
luntatem suam, et magnificatus
est. 5 Et ego intelligebam: ecce
autem hircus caprarum veniebat
ab Occidente super faciem totius
terrae, et non tangebat terram:
porro hircus habebat cornu insig-
ne inter oculos suos. 6 Et ve-
nit usque ad arietem illum cor-
nutum, quem videram stantem
ante portas, et cucurrit ad eum
in impetu fortitudinis suae. 7 Cum-
que appropinquasset prope arie-
tem, efferatus est in eum, et per-

Po to ką buvau matęs anksčiau
aš, Danielis, 2 mačiau savo regė-
jime, kai aš buvau Susos pilyje,
kuri yra Elamo krašte; mačiau gi
regėjime, kad aš esu ties Ulajo
vartais.

3 Aš pakėliau savo akis ir ma-
čiau: štai vienas avinas stovėjo ties
pelke; jis turėjo du aukštu ragu,
kurių vienas aukštesnis už kitą
ir dar tebeaugo. Po to 4 aš ma-
čiau tą aviną badantį ragais į
vakarus, į šiaurę ir į pietus, ir
visi žvėrys negalėjo jam pasiprie-
šinti, nė išsigelbėti iš jo valdžios;
jis darė, kaip jis norėjo ir pasi-
darė labai galingas. 5 Aš tėmijau;
ir štai ožys ėjo iš vakarų visos
žemės paviršiu nesiekdamas že-
mės; tas ožys turėjo didelį ragą
savo tarpuakyje. 6 Jis priėjo iki
anam raguotam avinui, kurį bu-
vau matęs stovintį ties vartais, ir
bėgo ant jo visu savo stiprybės
smarkumu. 7 Prisiartinęs prie avi-
no, jis puolė jį su inirtimu, išti-
ko tą aviną ir sulaužė du jo ragu,

bonido sūnus Baltasaras ėmė viešpatauti draug su savo tėvu. Bet kas ten (7, 5. 6) buvo pasakyta apie antrą ir trečią karalystę, čia papildoma naujais bruožais. — *Anksčiau.* Taip pats Danielis suriša abudu regėjimu. — (2) *Susos pilyje:* ne kūnu, bet tik regėjime. Susa Kiro laikais buvo elamiečių provincijos Anšano sostinė, vėliau persų karalių žiemos rezidencija. Be Susos pilies Est. 2, 15; 8, 14... dar minimas Susos miestas. — *Vartais.* Tikriau ebr. t.: upe. Ulajo upė, Eulaeus, asyr. Ulą dabar vadinasi Karun.

(3) *Ties pelke.* Ebr. t.: ties upe. Du ragu nurodo medų ir persų galią. Persų galia dar padidėjo Kiro užkariavimais. Kiras ir jo įpėdiniai nugalėjo ir pavergė sau vakaruose Babiloniją, Mažąją Aziją, Syriją; šiaurėje Ponto ir Skytijos tauteles, Pietuose Aigiptą. Medai ir persai ėjo prieš Babiloną iš rytų šono. Todėl avinas badosi trimis kryptimis. Auk. 7, 5 tas pat dalykas nurodomas trimis šonkauliais lokio nasruose. Ragas yra galios simbolis, todėl tautų pavergimas tinkamai įvaizdinamas badymu ragais. — (5) *Ožys.* Ožys yra graikų karalystė; didelis jo ragas tai karalius Aleksandras Didysis. Ožys nepaprastai stiprus, nes toksai visuomet eina bandos priešakyje, ją veda. Ragas tarpuakyje reiškia Aleksandro gudrumą ir budrumą. Jis ateina iš vakarų, nes avinas stovi Susoje ties upe, t. y. anot regėjimo medų ir persų karalystė (abudu ragu) žlunga pačioje kara-

cussit arietem: et comminuit duo
cornua eius, et non poterat aries
resistere ei: cumque eum misis-
set in terram, conculcavit, et ne-
mo quibat liberare arietem de
manu eius. [8] Hircus autem cap-
rarum magnus factus est nimis:
cumque crevisset, fractum est
cornu magnum, et orta sunt quat-
tuor cornua subter illud per
quattuor ventos caeli.
[9] De uno autem ex eis egres-
sum est cornu unum modicum:
et factum est grande contra Me-
ridiem, et contra Orientem, et
contra fortitudinem. [10] Et magni-
ficatum est usque ad fortitudi-
nem caeli: et deiecit de fortitu-
dine, et de stellis, et conculca-
vit eas. [11] Et usque ad princi-
pem fortitudinis magnificatum
est: et ab eo tulit iuge sacrifici-
um et deiecit locum sanctifica-
tionis eius. [12] Robur autem da-
tum es ei contra iuge sacrifici-
um propter peccata: et propter

o avinas neįstengė jam pasiprie-
šinti; parbloškęs jį ant žemės su-
mindžiojo, ir niekas negalėjo iš-
gelbėti avino iš jo valdžios. [8] Ožys
gi pasidarė labai didelis; tačiau
kai išaugo, jo didelis ragas su-
lūžo ir po juo išdygo keturi ra-
gai keturiomis dangaus vėjų kryp-
timis.

[9] Iš jų vieno išaugo vienas
mažas ragas ir pasidarė didelis
pietų kryptimi, rytų kryptimi ir
tvirtovės kryptimi. [10] Jis iškilo
iki dangaus galybei, numetė kai
ką iš galybės ir iš žvaigždžių ir
sumindžiojo juos. [11] Net iki ga-
lybės kunigaikščiui jis pakilo, atė-
mė iš jo nuolatinę auką ir išar-
dė jo šventovės vietą. [12] Buvo
gi jam duota jėgos prieš nuola-
tinę auką dėl nuodėmių; tiesa bus

---

liškoje pilyje. — (6) *Ties vartais.* Ebr. t.: ties upe. — (8) *Kai išaugo.* Anot ebr. t.: kai buvo įsigijęs didžiausią galią. Toks buvo mirdamas Aleksandras Did. — *Keturi ragai.* Po kovos prie Ipso 311 m. keturi Aleksandro D. kariuomenės vadai pasidalino jo karalystę: Kasandras gavo Makedoniją ir Graikiją, Lizimachas Trakiją ir Bityniją, Seleukas Syriją. Babiloną, Persiją, Ptolemiejus Aigiptą, Palestiną, Uolingąją Arabiją. Pranašystėje liečiami vien svarbiausi dalykai; 9 e. plačiau nušviečiami tie dalykai, kurie liečia Dievo karalystę ir išrinktąją tautą.

(9) *Vienas mažas ragas...* Iš menkos pradžios išsivysto vėliau labai didelė kunigaikščio galia. Tai turėjo būti anot 23 e. Antiokas IV Epifanas (plg. 1 Mak. 1, 10). Jis buvo 11 metų Romoje įkaitu; paskui padaręs su Pergamo karaliumi Eumenu sutartį pasigrobė sau neteisėtai valdžią, nes teisėtu sosto įpėdiniu buvo Seleuko sūnus Demetrijus (plg. 11, 21). Jis kariavo prieš pietus, t. y. Aigiptą 171—168 pirm. Kr., prieš rytus, t. y. Persiją (plg. 1 Mak. 3, 31. 37; 6, 1—4). Kaip jis siautė prieš Palestiną, pasakojama Makabiejų knygose. — *Tvirtovės.* Ebr. t.: grožio, t. y. Palestinos, nes žydui ji visų gražiausia šalis. Antioko įniršimas prieš Dievo garbinimą ir prieš žydų įstatymą aprašomas taip, kad jis gali būti palaikytas vaizdu ir figūra to dūkimo, kurs pranašaujamas 7, 8. 25 pasireikšiąs po ketvirtosios karalystės. — (10) *Galybei.* Ebr. t.: kareivijai. Antijokas persekiojo Dievo šventųjų tautą, Izraėlį (2 Mak. 9, 10), kurs čia vadinamas dangaus kareivija ir žvaigždėmis. — (11). *Iki galybės.* Ebr. t.: kareivijos. Kareivijos kunigaikštis čia yra pats Dievas. Antijoko sukilimas prieš jį pasireiškė kas dien rytą ir vakarą jam daromos aukos panaikinimu ir šventyklos sutepimu (1 Mak. 1, 39... 3, 45). — (12) *Dėl*

netur veritas in terra, et faciet,
et prosperabitur.
13 Et audivi unum de sanctis
loquentem: et dixit unus sanctus
alteri nescio cui loquenti: Usque-
quo visio, et iuge sacrificium,
et peccatum desolationis, quae
facta est: et sanctuarium, et for-
titudo conculcabitur? 14 Et dixit
ei: Usque ad vesperam et mane,
dies duo millia trecenti: et mun-
dabitur sanctuarium.

15 Factum est autem cum vi-
derem ego Daniel visionem, et
quaererem intelligentiam: ecce
stetit in conspectu meo quasi
species viri. 16 Et audivi vocem
viri inter Ulai: et clamavit, et ait:
Gabriel fac intelligere istum vi-
sionem. 17 Et venit, et stetit iux-

parblokšta ant žemės, ir ką jis
darys jam seksis.
13 Tuomet aš išgirdau vieną
šventųjų kalbantį; ir vienas šven-
tasis tarė nežinau kuriam kitam,
kurs sakė: Iki kolei bus vykina-
mas regėjimas, apie nuolatinę au-
ką ir apie daromojo sunaikinimo
nuodėmę, iki kolei bus mindoma
šventykla ir galybė? 14 Jis jam
atsakė: Iki vakarui ir rytui, du
tūkstančiu tris šimtus dienų; po
to šventykla bus apvalyta.
15 Kai aš, Danielis, mačiau re-
gėjimą ir troškau suprasti jį, at-
sitiko, kad štai atsistojo ties ma-
nim tarsi vyro pavidalas. 16 Ir aš
išgirdau Ulajo viduryje vyro bal
są, kurs šaukė ir sakė: Gabriėli,
išaiškink šitam regėjimą. 17 Jis
atėjo ir atsistojo greta, kame aš

---

nuodėmių: kad būtų nubaustas piktumas daugelio, kurie buvo pradėję laikytis pagonių įpročių (2 Mak. 4, 13...). Dėl nuodėmių atsitiko taip, kad tiesa buvo parblokšta ant žemės ir kai buvo garbinami stabai, Dievo garbinimas buvo pasilioves (Jier).

(13) *Vieną šventųjų:* angelų, kuri klausia kitas angelas, kaip ilgai tęsis anos nelaimės. — *Iki kolei bus...* Ebr. t. prasmė: kaip ilgai tęsis regėjime paskelbtos nuobodos, būtent nuolatinės aukos sustabdymas ir bjauriausias nusikaltimas, kurs daromas nuo to laiko, kai šventykla ir kareivija atiduota mindžioti? — (14) *Iki vakarui ir...:* Ebr. t.: iki 2300 vakarų rytų. — Vakaru-rytu čia pavadinta 24 valandų diena, t. y. visa para; toks pavadinimas primena pasaulio sutvėrimo istoriją (Prad. 1, 5. 8...), kame taip pat vakaras ir rytas sudaro vieną dieną. Nėra jokio nurodymo, kad skaitmuo 2300 čia būtų simbolinis, todėl reikia jis suprasti istoriškai. 2300 dienų, t. y. apie pusseptintų metų tęsėsi baisenybių laikas žydams Palestinoje, nuo to meto kai vyriausiuoju kunigu tapo Menelajus, kurio žydai labai nekentė, nes jis buvo sau pasiglemžęs auksinių bažnyčios indų (2 Mak. 4, 32) ir buvo liepęs nužudyti buvusį vyriausiąjį kunigą Oniją III. iki visiškam senosios tvarkos sugrąžinimui. Antiokas pradėjo siausti prieš bažnyčią ir tautą 170 m., kaip pasakojama 1 Mak. 1, 22—29 ir 2 Mak. 5, 11—16. Dar blogesnių dalykų įvyko dvejiems metams praslinkus, 1 Mak. 1, 30—67, nes gruodžio mėnesyje stabas buvo pastatytas ant Viešpaties altoriaus, po to kai karalius kiečiausiomis bausmėmis buvo jau uždraudęs Dievo garbinimą, švenčių šventimą, apipjaustymą ir Mozės įstatymo laikymą (2 Mak. 6, 1—11 ir 1 Mak. 2, 7...). Nors po sėkmingų Makabiejų kovų buvo vėl pradėtas šventykloje garbinti Dievas, bet persekiojimas dar tęsėsi iki 163 metų, kuriais Lizanijas pripažino žydams pilną religijos laisvę.

(16) *Ulajo viduryje:* iš vietos tarp Ulajo upės krantų. Žydų aiškinimų tai buvęs Arkangelo Mikolo balsas. Kaip 9, 21 Gabriėlis paskelbia Mesijo laiką, pasako Zakarijui, jog metas yra arti ir atneša švenč. Panai laimingą žinią apie įsikūnijimą, taip šičia jis duoda Danieliui pamokinimų apie Dievo karalystę ir jo tautą, apie dalykus liečiančius mesijinio išganymo prirengimą. — (17)

ta ubi ego stabam: cumque ve-
nisset, pavens corrui in faciem
meam, et ait ad me: Intellige fili
hominis, quoniam in tempore fi-
nis complebitur visio. 18 Cumque
loqueretur ad me, collapsus sum
pronus in terram: et tetigit me,
et statuit me in gradu meo, 19 di-
xitque mihi:
Ego ostendam tibi quae fu-
tura sunt in novissimo maledic-
tionis: quoniam habet tempus fi-
nem suum. 20 Aries, quem vidi-
sti habere cornua, rex Medorum
est atque Persarum. 21 Porro hir-
cus caprarum, rex Graecorum est.
et cornu grande, quod erat in-
ter oculos eius, ipse est rex pri-
mus. 22 Quod autem fracto illo
surrexerunt quattuor pro eo: qua-
tuor reges de gente eius consur-
gent, sed non in fortitudine eius.
23 Et post regnum eorum, cum
creverint iniquitates, consurget
rex impudens facie, et intelligens
propositiones, 24 et roborabitur
fortitudo eius, sed non in viri-
bus suis: et supra quam credi
potest, universa vastabit, et pro-
sperabitur, et faciet. Et interfi-
ciet robustos, et populum san-
ctorum 25 secundum volunta-
tem suam, et dirigetur dolus
in manu eius: et cor suum

stovėjau; o kai jis atėjo, aš nu-
sigandęs sukniubau ant savo vei-
do; bet jis man tarė: Žmogaus
sūnau, suprask, nes regėjimas
bus įvykintas pabaigos metu.
18 Kai jis man tai kalbėjo, aš par-
puoliau kniubsčias ant žemės,
bet jis palietė mane, pastatė ma-
ne stačią 19 ir man tarė:
Aš parodysiu tau, kas turi
įvykti prakeikimo pabaigoje, nes
metas turi savo galą. 20 Avinas,
kurį tu matei su dviem ragais,
yra medų ir persų karalius. —
21 Ožys yra graikų karalius, o
didelis ragas, kurs buvo jo tar-
puakyje, yra pirmasis karalius.
22 Kad gi jam nulūžus iškilo jo
vietoje keturi, tai reiškia, kad iš
jo tautos kils keturi karaliai, bet
be jo galybės. 23 Po jų viešpata-
vimo, kai padaugės neteisybės,
iškils karalius begėdišku veidu
ir labai klastingas. 24 Jo galybė
padidės, bet ne jo pajėgomis;
jis naikins visa daugiau, kaip ga-
lima tikėti, turės pasisekimo ir
darys. Jis užmušinės galinguosius
ir šventųjų tautą, 25 kaip jis no-
rės; jis naudosis sekmingai sa-
vo klastingumu, ir jo širdis auk-
štinsis; laimės svaigulyje jis už-
muš daugelį; jis pakils prieš ku-
nigaikščių kunigaikštį ir bus su-

Nusigandęs... Antgamtiniai apsireiškimai nugąsdina žmogų. — *Nes regėjimas bus...* Ebr. t.: nes tai regėjimas apie pabaigos metą, t. y. ką matei regėjime, bus įvykinta pabaigos metu. Pabaiga čia ne paskučiausieji laikai iš viso, bet galas to laikotarpio, kurs regėjime buvo rodomas pranašo akims, todėl Antioko Epifano laikai.

(19) *Prakeikimo pabaigoje.* Ebr. t.: rūstybės pabaigoje, t. y. kai baigsis Dievo rūstybė, kurios pasėka bus išrinktosios tautos nelaimės. — *Nes metas...* Ebr. t.: nes jis (regėjimas) yra pabaigos metui (vz. auk. 17 eil.). — (20) *Karalius.* Ebr. t.: karaliai. — Tačiau minint čia karalių ar karalius turima omenyje karalystė. — (21) *Ožys...* Anot ebr. t.: gaurotas ožys reiškia Javano karalių, t. y. graikų karalystę. — (22) *Iš jo tautos.* Ebr. t.: iš tautos, t. y. iš jo valdinių tarpo. — (23) *Padaugės neteisybės:* pagonių tarpe, nes apie juos kalbama visame kontekste. — (23) *Ne jo pajėgomis:* tik Dievui tai leidžiant. — *Galinguosius:* karalius. Plg. 1 Mak. 1, 53... — (25) *Laimės svaigulyje.* Ebr. t.: netikėtai. — *Be*

magnificabit, et in copia rerum
omnium occidet plurimos: et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur. [26] Et
visio vespere et mane, quae dicta est, vera est: tu ergo visionem signa, quia post multos dies
erit.
[27] Et ego Daniel langui, et aegrotavi per dies: cumque surrexissem, faciebam opera regis, et stupebam ad visionem, et non erat qui interpretaretur.

naikintas be žmogaus rankos.
[26] Taip pat minėtasis regėjimas apie vakarus ir rytus yra tikras; taigi tu padėk ant regėjimo antspaudą, nes jis bus įvykintas po daugelio dienų.

[27] Aš, Danielis, buvau labai pailsęs ir sirgau kelias dienas, o kai atsikėliau, dirbau karaliaus darbus; aš baisėjaus tuo regėjimu, tačiau nebuvo, kas jį išaiškintų.

3. Pranašystė apie septynias dešimtis metų-savaičių.

Caput IX. [1] In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldaeorum:
[2] Anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Ieremiam prophetam, ut complerentur desolationis Ierusalem septuaginta anni.
[3] Et posui faciem meam ad Dominum Deum me-

9 perskyrimas. [1] Pirmais metais Asvero sūnaus Darijaus iš medų giminės, kurs viešpatavo kaldėjiečių karalystei,
[2] pirmais jo viešpatavimo metais, aš, Danielis, supratau iš knygų metų skaičių, apie kurį Viešpats buvo kalbėjęs pranašui Jeremijui, kad Jeruzalės sunaikinimas baigsis su septyniomis dešimtimis metų.
[3] Aš atgręžiau savo veidą į Vieš-

žmogaus rankos: paties Dievo ištiktas. Plg. 2 Mak. 9, 7; 6, 8. — (26) *Apie vakarus ir rytus:* apie 2300 dienų, kaip 14 eil. — *Padėk...:* sergėk rūpestingai, kad kiti vėliau galėtų turėti iš to naudos.

9, 1-27. Danieliui karštai meldžiantis ir prašant Dievą pasigailėjimo žydų tautai (1-19) pasirodo jam Gabrielis (20-23) ir paskelbia jam septynias dešimtis metų-savaičių (24-27).

(9, 1) *Asvero sūnaus Darijaus.* Darijumi čia vadinamas tas pat asmuo, ką ir 5, 31, todėl tikriausiai Kambuzija (Kambizas), (539-8 m.). — *Kurs viešpatavo.* Ebr. t.: buvo padarytas karaliumi. — (2) *Iš knygų.* Danielis tat buvo skaitęs Jeremijo pranašystę, kuri, kaip paaiškėja iš ebr. t. jau buvusi sujungta su kitomis knygomis. Visą šalį atstovaujančios Jeruzalės sunaikinimo paminėjimas yra, be abejo, paremtas Jer. 25, 9. Kadangi Danielis čia mini pirmus svetimo karaliaus viešpatavimo metus Kaldėjoje ir jau dabar laukia savo tautos išvadavimo, tai jis turi prieš akis ir Jer. 29, 10. — Kitair randami septyniasdešimtieji metai pas Zak. 1, 12. — Septynios dešimtys metų prasideda su tais metais, kuriais pranašystė apie Babiloną buvo paskelbta (605 m.). Praslinkus gi septynioms dešimtims metų po ketvirtų karaliaus Joakimo metų Babilono karalystė turėjo žūti; su tuo žuvimu artimiausiai buvo surištas žydų tautos išvadavimas. — Iš abiejų nurodytų Jeremijo pranašystės vietų Danielis suprato, kad Kirui užkariavus Babiloną, žydų išvadavimas jau visai arti. — (3) *Kad prašyčiau.*

um rogare et deprecari in ieiuniis, sacco, et cinere.

[4] Et oravi Dominum Deum
meum, et confessus sum, et dixi: Obsecro Domine Deus magne et terribilis, custodiens pactum, et misericordiam diligentibus te, et custodientibus mandata
tua. [5] Peccavimus, iniquitatem fecimus, impie egimus, et recessimus: et declinavimus a mandatis
tuis, ac iudiciis. [6] Non obedivimus servis tuis prophetis, qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris, principibus nostris, patribus nostris, omnique populo terrae. [7] Tibi Domine iustitia:
nobis autem confusio faciei, sicut est hodie viro Iuda, et habitatoribus Ierusalem, et omni Israel, his qui prope sunt, et his qui procul in universis terris, ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccaverunt in te. [8] Domine nobis confusio faciei, regibus nostris, principibus nostris, et patribus nostris, qui peccaverunt. [9] Tibi autem Domino Deo nostro misericordia et propitiatio, quia recessimus a te: [10] et non audivimus
vocem Domini Dei nostri ut ambularemus in lege eius, quam posuit nobis per servos suos
prophetas. [11] Et omnis Israel praevaricati sunt legem tuam, et declinaverunt ne audirent vocem

patį, savo Dievą, kad prašyčiau ir maldaučiau pasninkais, ašutine ir pelenais.
[4] Aš meldžiau Viešpatį, mano
Dievą, išpažinau ir tariau: Aš maldauju, Viešpatie, didysis ir baisusis Dieve, kurs laikai sandorą ir gailestingumą tiems, kurie myli tave ir sergi tavo įsakymus; [5] mes nusidėjome, darėme neteisybę, elgėmės bedieviškai ir atstojome ir nukrypome
nuo tavo įsakymų ir teisių. [6] Mes
neklausėme tavo šventų pranašų, kurie kalbėjo tavo vardu mūsų karaliams, mūsų kunigaikščiams, mūsų tėvams ir visai šalies tau-
tai. [7] Tu, o Viešpatie, esi teisus, mums gi tenka veido sugėdinimas, kaip kad yra šiandien Jūdo žmonėms ir Jeruzalės gyventojams ir visam Izraėliui, tiems, kurie arti yra, ir tiems, kurie yra toli visose šalyse, į kurias tu išmetei juos dėl jų neteisybių, kuriomis jie tau nusidėjo. [8] Vieš-
patie, veido sugėdinimas tenka mums, mūsų karaliams, mūsų kunigaikščiams ir mūsų tėvams, ku-
rie nusidėjo. [9] Pas tave gi, Viešpatie, mūsų Dieve, yra pasigailėjimas ir dovanojimas, nes mes at-
stojome nuo tavęs [10] ir neklausėme Viešpaties, mūsų Dievo balso, kad vaikščiotumėm jo įstatymu, kurį mums yra davęs
per savo tarnus pranašus. [11] Vi-
sas Izraėlis peržengė tavo įsta-

Ebr. t.: kad pasninku ašutinėje ir pelenuose rasčiau (tinkamą) maldą ir maldavimą. Plg. 2 Ezdr. 9, 1.

(4) *Aš meldžiau...* Savo maldą Danielis primena Baruką 2, 15... Joje yra įpintų žodžių iš psalmių, Penkiaknygio ir Jeremijo. — *Aš maldauju...* Plg. Atk. 7, 9. 21; Kar 8, 3; 2 Ezdr. 1, 5. Žydų tremtiniai pamatė Dievą esant didį ir baisų, todėl jie turi prisipažinti, kad jie yra nusidėję, tačiau Dievo gailestingumas sužadina juose viltį, jog Dievas gali jiems dovanoti. — (5) *Atstojome.* Anot ebr. t.: kėlėme maištą. — (8) *Mūsų karaliams...* Tremtiniai išpažįsta tautos kaltę, kurioje jie dalyvauja. — (9) *Atstojome.* Ebr. t.: pakėlėme maištą prieš tave. — (11) *Prakeikimas ir...* Vz. Atk. 28, 15; 32, 40-42. Plg. Kun. 26,

tuam, et stillavit super nos ma-
ledictio, et detestatio, quae scrip-
ta est in libro Moysi servi Dei,
quia peccavimus ei. [12] Et statuit
sermones suos, quos locutus est
super nos, et super principes
nostros, qui iudicaverunt nos, ut
superinduceret in nos magnum
malum, quale numquam fuit sub
omni caelo, secundum quod fa-
ctum est in Ierusalem. [13] Sicut
scriptum est in lege Moysi, om-
ne malum hoc venit super nos:
et non rogavimus faciem tuam
Domine Deus noster, ut rever-
teremur ab iniquitatibus nostris,
et cogitaremus veritatem tuam. [14] Et
vigilavit Dominus super malitiam
et adduxit eam super nos iustus
Dominus Deus noster in omni-
bus operibus suis, quae fecit:
non enim audivimus vocem
eius.
[15] Et nunc Domine Deus nos-
ter, qui eduxisti populum tuum
de Terra Aegypti in manu forti,
et fecisti tibi nomen secundum
diem hanc: peccavimus, iniquita-
tem fecimus. [16] Domine in om-
nem iustitiam tuam: avertatur ob-
secro ira tua, et furor tuus a ci-
vitate tua Ierusalem, et monte
sancto tuo. Propter peccata enim
nostra, et iniquitates patrum no-
strorum, Ierusalem, et populus tu-
us in opprobrium sunt omnibus
per circuitum nostrum. [17] Nunc er-
go exaudi Deus noster orationem
servi tui, et preces eius: et ostende
faciem tuam super sanctuarium
tuum, quod desertum est prop-

tymą ir nusigręžė, kad neklausy-
tų tavo balso; ir todėl lašėjo ant
mūsų prakeikimas ir pasibjaurė-
jimas, kurs yra parašytas Dievo
tarno Mozės knygoje, nes mes
Jam nusidėjome. [12] Jis įvykino
savo žodžius, kuriuos yra kalbė-
jęs prieš mus ir prieš mūsų ku-
nigaikščius, kurie teisė mus, kad
atvesiąs ant mūsų didelę nelaimę,
kokios niekuomet nėra buvę po
visu dangumi, kaip kad yra įvy-
kę Jeruzalėje. [13] Kaip parašyta
Mozės įstatyme, visa ta nelaimė
atėjo ant mūsų; o mes nemal-
davome tavo veido, Viešpatie,
mūsų Dieve, kad gręžtumėmės
nuo savo neteisybių ir imtumėm
į širdį tavo tiesą. [14] Taigi Vieš-
pats budėjo ant nelaimės ir at-
vedė ją ant mūsų, teisusis Vieš-
pats, mūsų Dievas visuose sa-
vo darbuose, kurių yra padaręs,
nes mes neklausėme jo balso.

[15] Ir dabar, Viešpatie, mūsų
Dieve, kurs galinga ranka išve-
dei savo tautą iš Aigipto žemės
ir padarei sau vardą, kaip rodo
šita diena; mes nusidėjome, da-
rėme neteisybę, [16] o Viešpatie,
prieš visą tavo teisybę; aš mal-
dauju, tenusigręžia tavo rūstybė
ir tavo narsas nuo tavo miesto
Jeruzalės ir nuo tavo šventojo
kalno. Nes dėl mūsų nuodėmių
ir mūsų tėvų neteisybių Jeruzalė
ir tavo tauta yra panieka visiems
aplink mus esantiems. [17] Taigi
dabar, mūsų Dieve, išklausyk sa-
vo tarno maldą ir jo prašymą ir

16; Atk. 27, 14; Sk. 32, 10; Atk. 1, 34. — (12) *Nelaimę, kokios...* Plg. Bar. 2, 1. 2; Raud. 2, 17; Ez. 5, 9. — (14) *Nes mes...* Plg. Mik. 7, 9; Jer. 3, 25.

(15) *Ir dabar...* Plg. Bar. 2, 11; Iš. 14, 22. — (16) *O Viešpatie...* Ebr. t.: o Viešpatie, duok gi sulig savo gailestingumu, kurį tu visuomet rodei, kad tavo rūstybė ir tavo narsas nusigręžtų... — To reikalauja paties Dievo garbė. — (17) *Parodyk savo veidą.* Anot ebr. t.: padaryk, kad tavo veidas šviestų...

ter temetipsum. [18] Inclina Deus
meus aurem tuam, et audi: ape-
ri oculos tuos, et vide desolatio-
nem nostram, et civitatem, super
quam, invocatum est nomen tuum:
neque enim in iustificationibus
nostris prosternimus preces ante
faciem tuam, sed in miserationi-
bus tuis multis: [19] Exaudi Domine,
placare Domine: attende et fac:
ne moreris propter temetipsum
Deus meus: quia nomen tuum
invocatum est super civitatem,
et super populum tuum.

[20] Cumque adhuc loquerer,
et orarem, et confiterer peccata
mea, et peccata populi mei Isra-
el, et prosternerem preces meas
in conspectu Dei mei, pro monte
sancto Dei mei: [21] Adhuc me lo-
quente in oratione, ecce vir Ga-
briel, quem videram in visione
a principio, cito volans tetigit me
in tempore sacrificii vespertini.
[22] Et docuit me, et locutus est
mihi, dixitque: Daniel nunc eg-
ressus sum ut docerem te,
et intelligeres. [23] Ab exordio pre-
cum tuarum egressus est sermo:
ego autem veni ut indicarem tibi,
quia vir desideriorum es: tu er-
go animadverte sermonem, et in-
tellige visionem.

pats dėl savęs parodyk savo vei-
dą ant savo šventyklos, kuri ap-
leista. [18] Palenk, mano Dieve, sa-
vo ausį ir išgirsk, atmerk savo
akis ir matyk mūsų sunaikinimą
ir miestą, ant kurio šaukiamas
tavo vardas; nes ne savo teisy-
be pasitikėdami mes sudedame
maldas ties tavo veidu, bet dėl
daugelio tavo pasigailėjimų. [19] Iš-
klausyk, Viešpatie, pasigailėk, Vieš-
patie! tėmyk ir daryk! Pats dėl
savęs negaišk, mūsų Dieve, nes
tavo vardas šaukiamas ant mies-
to ir ant tavo tautos.

[20] Kai aš dar tebekalbėjau ir
meldžiaus, išpažinau savo nuo-
dėmes ir klojau savo maldas ma-
no Dievo akivaizdoje dėl šven-
tojo mano Dievo kalno, [21] dar
man tebekalbant maldoje, štai
Gabriėlis, tas vyras, kurį anksčiau
buvau matęs regėjime, greitai
skrisdamas palietė mane vakari-
nės aukos metu. [22] Jis pamoki-
no mane, kalbėjo man ir tarė:
Daniėli, dabar aš išėjau pamo-
kinti tavęs, kad suprastumei. [23] Tau
pradėjus melstis, išėjo žodis, aš
gi atėjau tau pasakyti, nes tu
esi mieliausias žmogus; taigi tu
imk į širdį žodžius ir suprask
regėjimą.

---

t. y. pažvelk maloningu veidu ir tt. Plg. Iz. 48, 11. — (19) *Išklausyk...* Pranašas prašo visų pirma, kad Dievas palenktų savo ausį ir klausytų prašymo ir nepaniekintų maldavimo, paskui kai jis jau klauso, kad būtų maloningas ir maloningai priimtų, pagaliau, kad padarytų tai, ko prašė. Daniėlis dar priduria: Negaišk, nelaikyk mūsų nevertais. Labai graži pabaiga: Dėl savęs, mano Dieve. Nors aš ir nevertas gauti tą malonę, tačiau tavo vardas šaukiamas (Teod.).

(21) *Tas vyras:* tas, kurs man buvo pasirodęs vyro pavidale. — *Palietė mane.* Anot LXX. syr. ir ebr. t.: prisiartino prie manęs. — *Vakarinės...* Kaip labai žydai brangino senovinį Dievo garbinimo būdą, aiškiai pasirodo iš šitų žodžių: nors bažnyčia Jeruzalėje jau senai buvo sugriauta (586 m.), pranašas dar kalba apie vakarinę auką ir jos metu meldžiasi. — (23) *Išėjo: iš Dievo.* — *Žodis:* įsakymas ateiti pas Daniėlį, anot vienų; anot kitų gi: apreiškimas parašytas 24-27 eil. — *Mieliausias žmogus:* žmogus, kuriam Dievas labai palankus, Dievo mylimasis. Todėl jį tuojau išklausė.

[24] Septuaginta hebdomades abbreviatae sunt super populum tuum, et super urbem sanctam

[24] Septynios dešimtys savaičių paskirta tavo tautai ir tavo šventajam miestui, kad būtų pa-

(24) *Septynios...* Šita Danièlio vieta paprastai suprantama kaipo pranašystė apie Kristaus mirtį ir apie Tito įvykintą Jeruzalės sugriovimą. Taip ją suprato jau daugelis šv. tėvų ir senovės aiškintojų, išskyrus Julijų Hilarijų, kurs čia mato pranašystę apie Antioką IV Epifaną, Antikristo figūrą, taip pat Apolinarą ir Hezichijų, kurie aiškina ją apie paskučiausius laikus. Ireniejus, Hipolitas, Afrikanas, Viktorinas, Hilarijus ir Ambroziejus paskutinę savaitę aiškina apie Antikristo laikus. Justinas, Kiprianas ir Grigalius Nisietis, kurie gana plačiai kalba apie kitas mesijines pranašystes, šitą visai nutyli. Jieronimas nuo savo nuomonės pasakymo susilaiko ir šiaip tą susilaikymą pateisina: „Aš žinau, kad apie šį klausimą buvo mokyčiausių žmonių pareikšta įvairių nuomonių, ir kad kiekvienas yra pasisakęs, kaip jis suprato. Kadangi tat pavojinga spręsti apie Bažnyčios mokytojų nuomones ir statyti vieną už kitą aukščiau, tai aš pasakysiu, ką kiekvienas manė, palikdamas skaitytojo nuožiūrai, keno aiškinimo jis turėtų laikytis". Dėl didžios Danièlio pranašystės svarbios čia duodame platesnį jos paaiškinimą. — 24 eil. išreikšta bendra pranašystės mintis, kad septynių dešimtų savaičių laikotarpyje tauta gaus iš Dievo visokių gėrybių pilnybę. — Skaitmuo 70 (savaičių) čia negali būti laikomas neribotu skaitmenimi tam tikram laikotarpiui pažymėti, nes jis tuojau padalinamas į tris skaitmenis 7+62+1; be to paskutinis skaitmuo 1 vėl dalinamas. Savaitės čia metų ne dienų savaitės; taip jos buvo suprantamos senovėje, taip jos teisingai aiškinamos dabar. Danièlis (2 e.) sakosi pats, kad turėdamas omenyje Jeremijo pranašautus 70 metų ir juos svarstydamas meldėsi ir dėl tų metų maldavo tautai išvadavimo. Angelas jam skelbia, kad 70 savaičių laikas paskirtas, nustatytas, kad ateitų pilniausias, tobuliausias, mesijinis išvadavimas. Kas toliau sakoma, jokiu būdu negalėjo įvykti paprastų 70 savaičių metu: negi gali juk pvd. būti pastatytas miestas per 49 dienas. Žydams metų savaitė turėjo būti pigiai suprantama, nes kiekvieni septinti metai buvo jų įstatymo laikomi subatiniais metais (plg. Kun. 25, 8 ebr. t.) Jei tat Danièliui galvojančiam apie 70 metų angelas kalba apie savaites, tai pranašas galėjo jo žodžius suprasti tik apie metų savaites. Taip aiškino 70 savaičių kone visi senovės šv. tėvai ir rašytojai, net ir, anot šv. Jieronimo liudijimo, patys žydai, kurie vėliau, kad palengvintų sau polemiką prieš krikščionis, yra sugalvoję kitokių aiškinimų. — *Paskirta.* Ebr. *nechthak,* atpjauta, atplėšta, lyg, kad dalis iš pilnumos, todėl nustatyta, paskirta. — *Tavo tautai...:* nes Danièlis labai karštai meldėsi už vieną ir kitą. Taip Dievas parodo ypatingą palankumą Danièliui, nes dėl jo jis teikia malones tautai. Miestas vadinasi šventas, nors jis sugriautas, nes ten Dievas buvo pasirinkęs sau bažnyčią ir buveinę; miestą jis atstatys kaipo teokratijos vidurį; su juo surištos kilniausios pranašystės, ir jis yra mesijinės karalystės, vaizdas. — *Kad būtų...* Kam 70 savaičių laikas skirtas? Visų pirma nurodomi trys dalykai, kurie turi sąryšį su nuodėme ir pilnai atatinka Danièlio maldą. Ebr. *lekale' happeša',* iki sauvaliavimas (atpuolimas) bus iki galui pilnas, todėl pasibaigs, bus panaikintas, ulehathem (ketib: *chatem)* hattath ir iki nuodėmės saikas bus pilnas, *ulekhapper a'von,* ir iki bus permaldauta, (atsilyginta, atsiteista) dėl piktadarystės. — Ne tik nebebus daugiau atpuolimo nuo sandoros su Dievu, bet taip pat Dievo didenybės įžeidimas ir šventų Viešpaties įsakymų peržengimas liausis; visa kaltė bus išdildyta pilnu jo teisingumui padarytu atsilyginimu. Kai atsilyginimas bus padarytas, Dievas suteiks atleidimą ir dovanos tautai savo malonę. Trys paminėtos gėrybės pranašystėse dažnai nurodomos kaipo Mesijo atėjimo žymės. Vz. Iz. 4, 4; 53, 4-12; 60, 18; Jer. 3, 17; 30, 21; 31, 34; Ez. 11, 19; 36, 26; Oz. 2, 17; 14, 5; Mik. 7, 18; Sof. 3, 13 ir k. Dėl nuodėmės atsilyginta Kristaus mirtimi.

tuam ut consummetur praevaricatio, et finem accipiat peccatum,

naikintas nusižengimas ir galą gautų nuodėmė, kad būtų sunai-

Nuodėmei taip pat atėjo galas, kai Kristus išvadavo mus iš nuodėmės vergijos, nupelnė mums šventąją Dvasią ir malones, kurios duoda mums galimybės išvengti sunkių nuodėmių, ir kai Viešpats mums suteikė sakramentuose ir kitose išganymo priemonėse tikriausių išganingų vaistų prieš nuodėmę. — *Ir būtų atvesta...* Antroje eil. dalyje nurodomos gėrybės, kurios mums turi tekti po nuodėmių išdildymo: bus toki padėtis, kokios Dievas trokšta ir sulig kuria žmonės turi tvarkyti savo gyvenimą. Viešpataus tas šventumas, kurs pranašuose nuolat aprašomas kaipo mesijinės karalystės žymė; šita nauja tvarka pasiliks amžinai; mesijinė karalystė nepasiliaus dėl nuodėmių (plg. Oz 2, 19). Kame tik pranašai kalba apie mesijinę karalystę, kone visur jie mini ir tą šventumą. Plg. Ps. 71; Iz. 11, 9; 12. 1-6; 54, 10; 60, 13; 65, 17... Jer. 9, 14; Sof. 3, 13-20 ir k. — *Kad būtų įvykintas regėjimas ir pranašystė.* Ebr. *Velachthęm chazon venabi'* ir iki regėjimas ir pranašas bus užantspauduotas. Šitie žodžiai aiškinami dvejopai. Anot vienų: įvykimu bus įrodytas ir užantspauduotas iš pranašų išėjusios pranašystės dieviškumas (Klem.-Aleks. Tertul. Hip. Efr.). Anot kitų: pranašystė gaus galą (Afrik. Aug. Auksab. Bazil.). Kai kurie dar (Euz. Teod. ir k.) abudu aiškinimu sujungia. Iš tikrųjų įvykimas patvirtina Sen. Test. pranašysčių dieviškumą, ir iš kitos šalies kadangi jos skelbia iš anksto naują Dievo karalystę, tai Jai atėjus jos gauna galą. Tačiau pirmasis aiškinimas, rodosi geresnis: nes mesijinėje karalystėje nesiliaus buvę regėjimų ir pranašysčių; visokių malonės dovanų ten bus teikiama net daugiau, kaip pranašauja Joėlis 2, 28. Antspauduoti juk iš tikrųjų reiškia dar: suteikti raštui didžiausią tikėtinumą (plg. 3 Kar. 21, 8; Est. 8, 8); įvykimas yra žmonėms dieviškas antspaudas prie pranašysčių, kurios yra Dievo pasiuntinybės ir laiškai. — *Ir būtų pateptas...* Ebr. *velimšoach qodeš qodašim,* ir iki bus pateptas švenčiausias dalykas. — Melsdamos Danielis paskutinėje vietoje (16. 17. 20 eil.) prašė Dievą nugręžti savo rūstybę nuo Dievo miesto ir nuo savo šventojo kalno. Dėl visų kitų prašymų jau žadama suteikti daugiau kaip buvo prašyta; reikia tat laukti, kad Dievas ypatingu būdu taip pat išklausys prašymą atstatyti šventyklą. Todėl čia Danieliui ir žadama, kad vėl bus visai šventa Dievo buveinė, jo Dvasios pilna ir pašventinta, kurioje bus tobula tikruma to, ko senoji šventykla buvo tik vaizdas ir šešėlis. Bet keno gi ta švenčiausia, ta Dievo buveinė bus patepta? Senosios sandoros šventykla buvo Dievo įsakymu patepta ir pašventinta Dievo tarno Mozės (Ez. 30, 25... 40, 9; Kun. 8, 10); naujojoje sandoroje patepa pats Dievas, jo Dvasia. Kur mes turime ieškoti tos naujos labai šventos Dievo buveinės? Jei mes apsvarstysime Ps. 44, 8; Iz. 61, 1 ir visa, ką senesnieji pranašai yra paskelbę apie naują Dievo šventyklą, ir pažvelgsime, kaip tai buvo įvykinta Naujojoje Sandoroje, tai suprasime, kad tikras švenčiausias dalykas, kurį pats Dievas patepa, yra Kristaus Bažnyčia, mistinis kūnas su jojo galva, kuri yra Kristus, kad jis yra pats Kristus, kurs sudaro sau bažnyčią, kaipo savo mistinį kūną. Bažnyčia yra Dievo buveinė žmonių tarpe (2 Kor. 6, 16), ji yra šventykla, kurią Mesijas (Jahveh) turi pastatyti (Zak. 6, 13), ji yra namai, kuriuos turi statyti Viešpaties vardui tikrasis Saliamonas, kaip būdamas Kristaus figūra statė senasis Saliamonas (2 Kar. 7, 13). Toje Dievo bažnyčioje, mistiniame Kristaus kūne, bus teikiamos anos gėrybės, kurios aukščiau angelo paminėtos: bus sunaikinta neteisybė ir tt. — Taigi švenčiausias dalykas (šventųjų Šventasis) yra Kristus, kaip kad kone visi šv. tėvai ir katalikų aiškintojai šitą vietą supranta. Kristus, kurs yra dievystės pateptas ir pašventintas kaipo švenčiausias vyriausias kunigas, karalius, įstatymų leidėjas, mokytojas ir gelbėtojas. Tačiau kaip jau pasakyta ne vien apie Kristų ir ne išimtinai apie jį čia kalbama. *Qodeš qodašim,* švenčiausias dalykas, paprastai nesakoma tiesiog apie asmenį, bet apie Dievui ypatingu bū-

et deleatur iniquitas, et adducatur iustitia sempiterna, et impleatur visio, et prophetia, et ungatur Sanctus sanctorum.
25 Scito ergo, et animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Ierusalem, usque ad Christum

kinta neteisybė ir būtų atvesta amžina teisybė, kad būtų įvykintas regėjimas ir pranašystė ir būtų pateptas šventųjų Šventasis.
25 Žinok tat ir įsidėmėk: nuo duoto įsakymo vėl statyti Jeruzalę iki Kristui vadui bus septy-

du pašvęstus dalykus; jis, kaip pasirodo iš Ez. 43, 12; 45, 3 ir k., turi būti aiškinamas apie šventą bažnyčią, kuri Mesijo laikais bus pašvęsta, kad Dievas joje gyventų, apie Bažnyčią, kuri, kaip vėliau skelbė Zak. 6, 13, bus paties Mesijo įsteigta, pastatyta. — (25) *Įsidėmėk.* Įspėjimas nurodo tolesnių apreiškimo žodžių svarbą. 24 eil. apreikštosios 70 savaičių bus padalintos į tris labai nelygius laikotarpius, su kuriais bus surišti labai svarbūs įvykiai. — *Nuo duoto įsakymo...* Koks čia įsakymas ar žodis turėta omenyje? Tai be galo svarbus dalykas visai pranašystei suprasti. Yra aiškintojų, kurie to duoto žodžio ieško ankstyvesniais negu Danielio laikais ir sustoję ties Jeremijo pranašystėmis, kurias Danielis buvo skaitęs (Vz. auk. 2 e.), randa jį Jeremijo žodžiuose 25, 11 (plg. Jer. 29, 10). Kadangi tie Jeremijo žodžiai buvo paskelbti 605 m. pirm. Kr., tai tie aiškintojai mato Kristų vadą (pateptąjį vadą) Kiro asmenyje, nes jis pradėjo viešpatauti praslinkus nuo 605 m. maž. daug 7 metų savaitėms = 49 m. (iš tikrųjų 558 m.); toliau vėl nuo tų pačių 605 m. atskaitę 62 metų savaites = 434 m. gauna 171 metus, kuriais buvo nužudytas, nuo pareigų atstatytas vyriausias žydų kunigas Onijas III, ir laiko jį užmuštuoju Kristumi (26 e.); pagaliau paskutinę metų savaitę supranta apie 171-164 m. pirm. Kr.; antroje jos pusėje (168-164) Antiokas IV buvo panaikinęs žydų aukas ir sutepęs deginamųjų aukų altorių; dėlto Antiokui pranašystėje esąs skelbiamas žuvimas Dievo teismu (27 e.). — Tačiau Danielio pranašystėje nėra aiškesnio nurodymo, kad duotas įsakymas ar žodis galima rasti pas senesnius pranašus, todėl nėra tikro pagrindo pradėti skaičiuoti 70 metų savaitės nuo 605 m. Jų pradžios reikia ieškoti vėlesniais laikais. Duodamas įsakymas arba išeina žodis, sakoma apie tokius Dievo pažadus, kaip Iz. 45, 23 ir 48, 3; Ez. 33, 30. Taigi laikas, nuo kurio reikia pradėti skaičiuoti metų savaites, yra tas momentas, kuriame aiškiai duodamas įsakymas statyti miestą. Ar tas žodis turi čia išeiti iš paties Dievo, ar Dievas pareikš savo valią per karalių, kuriam žydai yra pavergti, ar dar kaip kitaip, čia nepasakyta. Duodamas tik įspėjimas žiūrėti laiko, kada tai įvyksta. Taigi kaip Danielis ir jo bendralaikiai turėjo to momento laukti, taip ir mes iš istorijos turime konstatuoti, kada įsakymas buvo duotas. Toks įsakymas negalėjo būti Kiro dekretas, nes jame kalbama tik apie bažnyčią, ne apie miestą. Ieškomu įsakymu galėjo būti Artakserkso dekretai išleisti septintais ir dvidešimtais jo viešpatavimo metais (vz. Ezdro 7; Neem. 2, 7-9). Dvidešimtais metais leidimas atstatyti Jeruzalę buvo tikrai duotas, bet taip pat ir septintais; tai galima suprasti ir iš paties antrojo dekreto ir iš Ezdro bei Neemijo pasielgimo (plg. Ezdro 9. Neem. 1, 3... 2, 3). Statymas buvo pradėtas, siena išvesta, vartai įstatyti, tačiau po to darbas buvo sutrukdytas (priespaudos metas). Kadangi Kserksas buvo užmuštas 465 m., tai septinti Artakserkso metai galėjo būti 457 m. pirm Kr. (jei Ezdras savo apskaičiavime laikėsi persų priimtos tvarkos); jie turėjo būti 299 m. nuo Romos įkūrimo. Jei prie šių 299 m. pridėsime 69 metų savaites, t. y. 483 m., gausime 782 m. po Romos įkūrimo, arba 29 mūsų eros metus. Kadangi nėra visai tikrai žinoma, kuriais metais Kristus yra gimęs, tai čia metų apskaičiavimuose yra galima maža klaida. Jei 483 m. pridėsime prie 457 m. pirm. Kr., tai gausime 26 m. po Kr. Ir iš tikrųjų anot vienų tyrinėtojų Kristus priėmė krikštą 29 m., anot kitų gi 26 mūsų dabartinės eros metais. — Nemaža senesniųjų aiškintojų ir kai kurie naujesnieji pra-

ducem, hebdomades septem, et hebdomades sexaginta duae erunt: et rursum aedificabitur platea, et muri in angustia temporum. [26] Et post hebdomades sexaginta du-

nios savaitės ir šešiosdešimtys dvi savaitės; ir vėl bus statomos gatvės ir sienos priespaudos metu. [26] Po šešiasdešimtis dviejų savaičių bus užmuštas Kristus ir

deda skaičiavimą nuo 20 Artakserkso metais išleisto ir Neem. 2, 5-8 paminėto dekreto; bet ir Artakserkso viešpatavimo pradžiai jie nurodo kitus ankstyvesnius metus (Afrik. Auksab. Izid. — Peluz. Albertas Did.). Visi gi aiškina šitą vietą apie Kristų. — *Iki Kristui vadui.* Ebr. *'ad-mašiach nagid.* Ebr. ž. *mašiach,* iš kurio yra padarytas ž. Mesijas, reiškia tą pat ką ir pateptasis. Nuo Dovido laikų taip buvo vadinamas būsimas Izraėlio gelbėtojas, nes jis labiau kaip kas nors kitas buvo gavęs šventą patepimą, kurs darė jį ypatingu būdu šventą. Tuo vardu jis buvo žydų vadinamas mūsų Išganytojo laikais (Jono 1, 20. 25; 3, 28 ir k.) ir tas pavadinimas tik jam tetinka pilnai šitoje vietoje. *Nagid,* kunigaikštis. Ir šitas pavadinimas labai tinka Mesijui, kurs turėjo būti tikras teokratinės tautos vadas.—*Septynios...* Septynios dešimtys savaičių taip paskirstomos į tris laikotarpius, kad kiekvienam pasavinamas tam tikras įvykis: 27 e. vienos savaitės, metu bus sutvirtinta sandora, po 62 savaičių bus užmuštas Pateptasis (26 e.), todėl pirmųjų 7 savaičių laikotarpiui tenka tik gatvių ir sienų atstatymas; kitaip sakant, po 7 metų savaičių eina 62 savaitės, kurioms praslinkus bus užmuštas Pateptasis. Toks padalinimas atatinka taip pat 24 e. žadamas 70 savaičių. — Dabartinis ebr. t. reiktų versti šiaip: iki Pateptajam, kunigaikščiui, septynios savaitės ir per 62 savaites bus atstatyta gatvė ir sienos. Jo žiūrint, galima abejoti, ar 62 savaitės priklauso pirmajai sakinio daliai, ar antrajai; bet syr. vertimas palaiko Vulgatos padalinimą; su Vulgata sutinka ir Teodotijono vertimas; gali tat būti, kad ir ebr. t. pradžioje turėjo kitokį negu dabar padalinimą. — *Statomos...* Per 49 metus turi būti vėl pastatyta Jeruzalė, taigi iki 408 m. pirm. Kr. Visai tikrų įrodymų, kad taip iš tikrųjų yra įvykę, nėra; tačiau iš to, kas žinoma, galima daryti atatinkamų išvadų. Ezdras sugrįžo į Judėją 457 m.; trylikai metų praslinkus atvyko Neemijas, kurs dvylika metų Jūdėjoje buvo vadu (Neem. 5, 14; 13, 6), po to sugrįžo pas Artakserksą, vėliau gi vėl atvyko į Judėją. — (26) *Po šešiasdešimtis...* Toliau tiksliau išdėstoma, kas turi įvykti 62 savaitėms praslinkus: vėl minint tas 62 savaites tuo pačiu nurodoma, kad tik pirmosios 7 savaitės turi sąryšį su Jeruzalės atstatymu. — *Bus užmuštas Kristus.* Ebr. Mašiach, taigi tas pat Pateptasis kunigaikštis, kurs minimas ir 25 eil. Apie jį pranašaujama tas pat, ką ir pas Izaiją (53) p.) apie Viešpaties tarną. Mirtis numatoma smurtinga, toki kaip dėl labai sunkaus nusikaltimo, nes ebr. t. sakoma: bus išnaikintas (plg. Prad. 17, 4 ir k.). Tas pranašavimas įvyko Kristuje, kurs 483 metams praslinkus po duoto įsakymo (septintais Artakserkso metais), taigi apie 26 mūsų eros metus mirė prikaltas ant kryžiaus. — Senoviniame lot. vertime (Italėje) buvo skaitoma: exterminabitur unctio arba interibit chrisma; panašiai ir Teodotijono vertime. Todėl kai kurie šv. tėvai aiškino šitą vietą ne apie Kristų, bet apie Senosios Sandoros kunigystės pasiliovimą, taip pat apie Jeruzalės bažnyčios ir žydų karalystės sugriovimą. Kiti tačiau senovės vertimai, Simacho, Akvilo čia visai sutinka su Vulgata. — *Nebebus jo tautos.* Ebr. t.: ir ne (bebus) jam, et non (erit) ei. Vulgatoje skaitomas žodis: populus, paremtas ne dabartiniu masorėtų tekstu, bet senesniu, kuriame atatinkamas išsireiškimas turėjo būti, kaip galima suprasti, kad ir iš Teodotijono vertimo: ir nebus jam teismo sprendimo, arba: be teismo sprendimo; anot kitų: ir nebus jam įrodyta kaltės. Kiti žodžių mintį išreiškia taip: ir ne jam bus dėlto žuvimas, ir miestą bei šventyklą sunaikins tauta su ateisiančiu kunigaikščiu. Vulgatos žodžių: qui eum negaturus est, kuri jo išsigins, nėra nė šv. Jieronimo vertime; jie vėlesnių laikų priedas. — Taigi čia yra nurodytos dvi Kristaus mirties pasėkos: žus iš tikrųjų ne jis, bet miestas ir žydų šventykla. —

as occidetur Christus: et non erit eius populus, qui eum negaturus est. Et civitatem, et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo: et finis eius vastitas, et post finem belli statuta desolatio.
27 Confirmabit autem pactum multis hebdomada una: et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium: et erit in templo abominatio desolationis: et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.

nebebus jo tautos, kuri jo išsigins. Miestą ir šventyklą sugriaus tauta su ateisiančiu vadu; jų galas bus sunaikinimas ir karui pasibaigus bus paskirtasis sunaikinimas.
27 Bet daugeliui patvirtins sandorą viena savaitė, o savaitės viduryje liausis auka ir atnaša, ir bus šventykloje sunaikinimo nuoboda, ir sunaikinimas tęsis iki pilnam įvykimui ir galui.

Pranašystėse dažnai sujungiami dalykai vieni nuo kitų laiko, tiesa, atskirti, bet turį tarp savęs vidujinį sąryšį. Todėl ir iš šitos pranašystės negalima daryti išvados, kad miesto ir šventyklos sugriovimas turėjo įvykti tuo pačiu metu, kaip ir Kristaus mirtis; gana buvo, kaip pastebi šv. Beda, kad vienas įvykis būtų priežastis kito. — Ateisianti tauta (kariuomenė), kaip parodo įvykiai, buvo romėnai (Tertul. Anast. ir kiti). — *Jų galas:* miesto ir šventyklos. — *Sunaikinimas.* Anot ebr. t.: potvinyje. Sunaikinimas bus taip didelis, koks būna potviniui ūmai užėjus ir praėjus (plg. Dan. 11, 22. 26). — *Karui pasibaigus...* Ebr. t.: ir iki galui karas ir nutartas sunaikinimas. Taigi Dievo nutarta, kad miestas ir bažnyčia bus sugriauti ir pasiliks sugriauti. — (27) *Viena savaitė.* Dabar pradedama kalbėti apie septyniasdešimtą savaitę. Jai visų pirma pasavinama tai, ką padarys Mesijas. Jos gėrybės teisingai vadinamos sandora ir jų suteikimas sandoros patvirtinimu, nes jos yra Dievo pažadėtos. Abraomui Dievas buvo pažadėjęs palaiminti jame visas tautas; remiantis šia sutartimi buvo padaryta sandora Sinajaus kalne; ji buvo pažadėtųjų gėrybių pradžia. Taip pat Oz. 2, 18... Jer. 31, 31... vadina Dievo karalystės atnaujinimą ir mesijines gėrybes sandora, naująja sandora. Taigi sandoros patvirtinimas yra Mesijo karalystės įsteigimas (Efr. Euzeb. Bazil.). Sandora patvirtinama, nes ji niekuomet nesiliauja, — reikia čia dar pasakyti, kad kai kurie šv. tėvai (Iren. Hipol. Afrikan. Viktor. Hilar. Ambroz.) paskutinę savaitę supranta apie Antikristą, taip ją atskirdami nuo kitų. — *Auka ir atnaša:* kruvinos ir nekruvinos sen sandoros aukos. Septyniasdešimtoji savaitė prasideda Kristaus krikštu, viešasis Išganytojo gyvenimas apima maž daug pusketvirtų metų (ketverias Velykas); Kristaus mirtis, kuri panaikina sen. sandorą, iš tikrųjų patenka į savaitės vidurį. — *Ir bus šventykloje...* Kaip 26 e. su Mesijo mirtimi sugretinama miesto ir bažnyčios sugriovimas, kurs yra tos mirties pasėka, taip čia su senųjų aukų pašalinimu sujungiama bažnyčios sugriovimas ir jos amžinas sunaikinimas. Nebesant tos vienatinės vietos, kurioje aukos buvo teisėtai daromos, savaime aišku, kad ir aukų nebebus. Ebr. ž.: *kenaf* reiškia sparną, kuriuo čia, žiūrint kitų vertimų, pavadinta ar pati šventykla, ar deginamųjų aukų altorius. — *Sunaikinimo nuoboda.* Ebr. ž. *šiqqucim mešomem* prasmė nevisai aiški. Bendrai sakant, jie suprantami apie labai pasibiaurėtinus dalykus. Šv. tėvai (Efr. Teod.) juos aiškina apie šiurpulingas žydų zelotų padarytas Jeruzalės apgulimo metų piktadarybes bažnyčioje ir apie pastatymą šventykloje romėnų stabų ir vėliavų. — Pats Išganytojas yra paminėjęs šituos Danielio pranašystės žodžius. Vz. Mt. 24, 15; Mk. 13, 14. — *Ir sunaikinimas...* Jau anksčiau paskelbtas sunaikinimas bus pilnas ir toks pasiliks visuomet.

10, 1 — 12, 13. Ketvirtame regėjime Gabrielis pasirodęs Danieliui visų pirma jį padrąsina ir duoda paaiškinimų (10, 1-11, 2) apie graikų karalystės pradžią (11, 3-4), apie ka-

4. Viešpaties tautos vargai iki jos atnaujinimui.

Caput X. [1] Anno tertio Cyri regis Persarum, verbum revelatum est Danieli cognomento Baltassar, et verbum verum, et fortitudo magna: intellexitque sermonem: intelligentia enim est opus in visione. [2] In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, [3] panem desiderabilem non comedi, et caro et vinum non introierunt in os meum, sed neque unguento unctus sum: donec complerentur trium hebdomadarum dies. [4] Die autem vigesima et quarta mensis primi eram iuxta fluvium magnum, qui est Tigris.

[5] Et levavi oculos meos, et vidi: et ecce vir unus vestitus lineis, et renes eius accincti auro

10 perskyrimas. [1] Trečiais persų karaliaus Kiro metais Danieliui, kurs vadinosi Baltasaru, buvo apreikštas žodis; ir tas žodis yra tikras ir labai reikšmingas. Jis suprato tą žodį, nes regėjime reikia išmanymo. [2] Anose dienose aš, Danielis, liūdėjau tris savaites. [3] Aš nevalgiau gardaus valgio; mėsa ir vynas neįėjo į mano burną, net ir tepalu aš nepasitepiau, iki pasibaigė trijų savaičių dienos. [4] Dvidešimt ketvirtą gi pirmojo mėnesio dieną aš buvau prie didelės upės, kuri vadinasi Tigris.

[5] Pakėlęs savo akis aš žiūrėjau, ir štai čia buvo vienas vyras apsivilkęs drobiniais, o jo

---

rus tarp Aigipto ir Syrijos (11, 5-20), apie karalių — persekiotoją (11, 21-45), apie Dievo tautos laimėjimą. (12, 1-4), o pabaigoje Danielis gauna paaiškinimą apie pranašystės įvykimo laiką (12, 5-13).

(**10, 1**) *Trečiais...* Pirmais Kiro metais buvo leista žydams grįžti į jų tėvynę (Ezdr. 1, 1). Antrame antrųjų metų mėnesyje po jų grįžimo buvo padėti labai iškilmingai bažnyčios pamatai (Ezdr. 3, 8), tačiau žydų priešai greitai sutrukdė darbą. Danielis matomai buvo gavęs apie tai žinią, ir ta žinia turėjo būti jo gedėjimo priežastis. Bet kodėl pats Danielis pasiliko Babėlėje ir negrįžo su kitais žydais į Jeruzalę, ir nepaklausė pranašo Izaijo raginimų? (Iz. 48, 20; 52, 11; 65, 11). Gali būti, kad jis buvo sulaikytas karaliaus, kaip vėliau Neemijas Artakserkso. Dievo apvaizda taip dalykus tvarkė, kad jis ir kiti pamaldūs žydai pasiliktų, idant jau anuo laiku kai kurie išrinktieji iš Jokūbo lyg Viešpaties rasa būtų pagonių tarpe (Mik. 5, 7). — *Danieliui, kurs...* Abiejų vardų paminėjimu aiškiau nurodoma, kad Danielis yra tas pat asmuo, apie kurį buvo kalbama anksčiau. — *Tikras ir...* Tuo jis labai skyrėsi nuo netikrų pranašų žodžių, kokių buvo net ištrėmime (plg. Jer. 29, 8... Ez. 13, 1-23). Be to, žodis buvo labai skaudus, nes juo buvo skelbiama daug vargų ir nelaimių. — *Nes regėjime...* Anot ebr. t.: ir jam buvo duota tai suprasti regėjime. — (**2**) *Liūdėjau.* Danielis liūdi, nes grįžusieji į Palestiną žydai turi kentėti taip daug persekiojimų. Anot 4 eil. tai buvo pirmas metų mėnuo, kuriame žydai švęsdavo Velykas. — (**3**) *Aš nevalgiau...* Susilaikymas nuo skanesnių valgių ir nesinaudojimas tepamuoju aliejumi ir kvepalais buvo gedulio ženklai. — (**4**) *Tigris.* Ebr. Chiddeqel, asyr. Diklat.

(**5**) *Vienas vyras...* Angelas aprašomas taip, kad nors jis savo išvaizda rodėsi esąs žmogus, tačiau jo veidas, jo spalva ir balsas turėjo savyje šį tą viršžmogiško. Jis apsivilkęs kaip kunigas, nes jis tarpininkauja tarp Dievo ir žmonių. Balta spalva yra be to garbingumo ir šventumo žymė (plg. Ez. 9, 2; Mk. 16, 5; Apd. 1, 10), blizganti auksinė juosta yra karališkas papuošalas. — (**6**) *Chri-*

obrizo: [6] et corpus eius quasi
chrysolithus, et facies eius velut
species fulguris, et oculi eius ut
lampas ardens: et brachia eius,
et quae deorsum sunt usque ad
pedes, quasi species aeris can-
dentis: et vox sermonum eius ut
vox multitudinis. [7] Vidi autem
ego Daniel solus visionem: porro
viri, qui erant mecum, non vide-
runt: sed terror nimius irruit su-
per eos, et fugerunt in abscon-
ditum. [8] Ego autem relictus so-
lus vidi visionem grandem hanc:
et non remansit in me fortitudo,
sed et species mea immutata est
in me, et emarcui, nec habui quid-
quam virium. [9] Et audivi vocem
sermonum eius: et audiens iace-
bam consternatus super faciem
meam, et vultus meus haerebat
terrae.

[10] Et ecce manus tetigit me,
et erexit me super genua mea,
et super articulos manuum me-
arum. [11] Et dixit ad me: Daniel
vir desideriorum, intellige verba,
quae ego loquor ad te, et sta in
gradu tuo: nunc enim sum mis-
sus ad te. Cumque dixisset mi-
hi sermonem istum, steti tremens.
[12] Et ait ad me: Noli metuere
Daniel: quia ex die primo, quo
posuisti cor tuum ad intelligen-
dum ut te affligeres in conspec-
tu Dei tui, exaudita sunt verba
tua: et ego veni propter sermo-

strėnos buvo sujuostos tikriau-
siu auksu. [6] Jo kūnas buvo kaip
krizolitas, jo veidas spindėjo kaip
žaibas, jo akys žibėjo kaip švy-
turiai, jo pečiai ir jo kūnas iki
kojų buvo panašūs į žėrintį skaist-
varį, o jo žodžių garsas buvo
kaip daugybės balsai. [7] Aš, Da-
niėlis, vienas mačiau tą regėjimą,
vyrai gi, kurie buvo su manim,
nematė, bet juos apėmė labai
didelė baimė, ir jie pabėgo pa-
sislėpti. [8] Aš pasilikęs vienas
mačiau šitą didį regėjimą; bet
aš netekau stiprybės, net ir ma-
no išvaizda persimainė; aš alpau
ir nė kiek nebeturėjau jėgų. [9] Aš
išgirdau jo žodžių garsą, o iš-
girdęs sukniubau nusigandęs ant
savo veido, ir mano veidas pri-
siglaudė prie žemės.

[10] Bet štai ranka palietė ma-
ne ir pastatė mane ant mano ke-
lių ir mano rankų. [11] Po to jis
man tarė: Daniėli, tu mieliausias
žmogau! suprask žodžius, ku-
riuos aš tau kalbu ir stokis sta-
čias, nes dabar aš esu siųstas
pas tave. Ir kai jis man pasakė
šituos žodžius, aš atsistojau dre-
bėdamas. [12] Bet jis man tarė:
Nebijok Daniėli, nes nuo pirmo-
sios dienos, kurioje tu pradėjai
trokšti suprasti ir vargìnai save
savo Dievo akivaizdoje, tavo žo-
džiai yra išklausyti, ir aš atėjau

---

zolitas. Ebr. t.: kaip taršiš, t. y. buvo panašus į gabenamą iš Taršiš Ispanijoje brangų topazo akmenėlį. — Angelo aprašymas primena Viešpaties garbingumo aprašymą pas Ez. 1 persk. ir turi panašumo su Apr. 1, 13-15. Jis tačiau ne Dievas, bet tik angelas (vz. 11. 13 eil.), gal Gabriėlis. — (7) *Aš...* Plg. Apd. 9, 7; 22, 9. — (8) *Mano išvaizda...* Anot ebr. t.: mano žydinti spalva pasikeitė į išblyškimą. Vz. auk. 8, 17. — (9) *Nusigandęs...* Ebr. t.: apalpęs.

(10) *Ranka.* Keno buvo ranka Daniėlis apalpęs negalėjo suprasti. — *Ant mano rankų:* rankų delnų. Daniėlis keliasi pamažu. — (11) *Mieliausias..* Panašiai kaip ir 9, 23; todėl gal ir čia buvo tas pat Gabriėlis. — (12) *Suprasti:* koki yra Dievo valia, kam jo apvaizda yra siuntusi naujų nelaimių žydų šaliai ir ar ne dėl grįžusiųjų nuodėmių. — *Varginai save.* Savęs varginimo sujungto su malda vertybė

nes tuos. 13 Princeps autem reg-
ni Persarum restitit mihi viginti
et uno diebus: et ecce Michael
unus de principibus primis venit
in adiutorium meum, et ego re-
mansi ibi iuxta regem Persarum.
14 Veni autem ut docerem te quae
ventura sunt populo tuo in no-
vissimis diebus, quoniam adhuc
visio in dies. 15 Cumque loque-
retur mihi huiuscemodi verbis,
deieci vultum meum ad terram,

dėl tavo žodžių. 13 Persų karaly-
stės kunigaikštis priešinosi man
dvidešimt vieną dieną, bet štai vie-
nas pirmųjų kunigaikščių Mikolas
atėjo man pagalbon, ir aš pasi-
likau tenai prie persų karaliaus.
14 Atėjau gi aš pamokinti tavęs,
kas turi atsitikti tavo tautai pa
skutinėmis dienomis, nes regėji-
mas liečia dar ir tas dienas.
15 Kai jis man kalbėjo tokiais žo-
džiais, aš nuleidžiau savo akis į

(plg. Tob. 12, 8). Nors Danielis buvo tuojau išklausytas, tačiau angelas ne tuojau atsiunčiamas, kad Danielis dar daugiau maldautų ir pasirodytų dar daugiau vertas išklausyti (Jieron.). — (13) *Kunigaikštis...* geras angelas, angelas sargas, kaip galima suprasti iš 21 e. ir 12, 1. Taigi ir karalystės turi savo angelą sargą. Taip globojo Izraelio tautą Aigipte ir tyruмoje Dievo angelas, kurs pasirodė Jozuei (5, 14), angelas, vienas Dievo kariuomenės kunigaikščių. Asirijiečių stovykloje angelas padaro, kad žūna 185,000 žmonių (4 Kar. 19, 35). Ir atskiri žmonės globojami angelų, pvd. Lotas Sodomoje. Jokūbas mato angelus užžengiančius į dangų ir nužengiančius žemėn kaipo pasiuntinius tarp Dievo ir žmonių. Balaamas pamokinamas angelo. Izaijas angelui tarpininkaujant pasidaro laisvas nuo nuodėmių ir tt. Taip pat Danielis rodo mums Dievą apstotą tūkstančių angelų, kurie jam tarnauja, taigi kurie jo sumanymus žmonėse vykina. Kiekvienas karalystės angelas globėjas stengiasi padaryti tai, kas jo globojamai tautai gali būti geriausia ir šiuo būdu galima išaiškinti tam tikras angelo pasipriešinimas. Žmonės ir karalystės turi tam tikrų nuopelnų ir nusikaltimų, kurių žiūrint tai vieni tai kiti išaukštinami. Tačiau kas tokiais atvėjais Dievo nutarta, angelai gali tik tiek žinoti, kiek Dievas jiems apreiškia, todėl jie turi klaustis Dievo išminties. Taigi kur nuopelnai susiduria, stoja vieni prieš kitus, angelai atsiklausia dieviškosios valios ir taip jie priešinasi viens kitam; ne kad jų valios būtų priešingos viena kitai, nes jie tik to nori, kad Dievo valia būtų įvykinta, bet kad dalykai, apie kuriuos jie klausiasi Dievo, yra vieni kitiems priešingi (Tom.; panašiai Grig.-Did.). Kadangi kiekvienas angelas nori sau pavestajai tautai to, kas yra kuogeriausia, tai Gabrielis tikriausiai prašė Dievą, kad žydai galėtų grįžti į savo tėvynę, persų gi angelas norėjo, kad jie pasiliktų, idant persai per juos pažintų tikrąjį Dievą. — *Mikolas.* Draug su čia apsireiškiančiu angelu žydus užstoja vienas vyriausių angelų, Mikolas. Kadangi jis vadinamas viena vyriausių dangaus dvasių, tai tarp angelų yra ierarkinė tvarka. — *Aš pasilikau...* Geriau anot LXX ir Teodotijono vertimo: aš palikau jį tenai su persų karaliaus karvedžiais. — Ebr. masoretų tekstas, kurio vertimą yra davęs šv. Jieronimas, 12 ir 13 eil. sudaro aiškintojams nemaža sunkenybių. Danielio malda anot angelo liudijimo išklausoma jau pirmą jo maldos ir pasninko dieną; tai angelas žino ir Dievo valią jam žinoma. Kaip gi tat kitas angelas dar gali priešintis? Ką gi toliau pasiekia pirmasis angelas savo nugalėjimu, nes juk Viešpaties darbas (bažnyčios statymas) Kiro laikais buvo sutrukdytas (Ezdr. 4, 5) ir pasiliko nutrauktas iki antrųjų karaliaus Darijaus metų? (Ezdr. 4, 24). Ką gi tat reiškia kova? Atsakymą duoti į šiuos klausimus nelengva. — (14) *Paskutinėmis dienomis:* iki Mesijo laikų jų neišskiriant. Plg. auk. 2, 28. — *Regėjimas liečia...:* kaip 7 ir 8 persk. — (15) *Nuleidžiau...* taip išreikšdamas kalbančiam didžiausią pagarbą. — (16) *Į žmogaus.* Ebr. t.: į žmonių. —

et tacui. 16 Et ecce quasi simi-
litudo filii hominis tetigit labia
mea: et aperiens os meum locu-
tus sum, et dixi ad eum, qui sta-
bat contra me: Domine mi, in vi-
sione tua dissolutae sunt compa-
ges meae, et nihil in me remansit
virium. 17 Et quomodo poterit
servus Domini mei loqui cum
Domino meo? nihil enim in me re-
mansit virium, sed et halitus me-
us intercluditur. 18 Rursum ergo
tetigit me quasi visio hominis et
confortavit me, 19 et dixit: Noli
timere vir desideriorum: pax tibi:
confortare, et esto robustus. Cum-
que loqueretur mecum, convalui,
et dixi: Loquere Domine mi, quia
confortasti me. 20 Et ait: Numquid
scis quare venerim ad te? et nunc
revertar ut praelier adversum prin-
cipem Persarum. cum ego egre-
derer, apparuit princeps Graeco-
rum veniens. 21 Verumtamen an-
nunciabo tibi quod expressum
est in scriptura veritatis: et nemo
est adiutor meus in omnibus his,
nisi Michael princeps vester.

Caput. XI. 1 Ego autem ab
anno primo Darii Medi stabam
ut confortaretur, roboraretur.
2 Et nunc veritatem annunciabo
tibi.

žemę ir tylėjau. 16 Tuomet štai
kažin kas panašus į žmogaus
sūnų palietė mano lūpas. Atvėręs
savo burną aš kalbėjau ir tariau
tam, kurs stovėjo ties manim:
Mano Viešpatie, tau pasirodžius,
mano sąnariai ištižo ir manyje
nebeliko nė kiek jėgų. 17 Ir kaip
gi mano Viešpaties tarnas galė-
tų kalbėti su mano Viešpačiu?
nes manyje nebeliko nėkiek jėgų,
net ir alsuoti aš negaliu. 18 Pa-
našusis į žmogų vėl palietė mane
ir sustiprino mane, 19 ir jis tarė:
Nebijok, mieliausias žmogau; ra-
mybė tau; sustiprėk ir būk tvir-
tas. Ir jam su manim bekalbant
aš sustiprėjau ir tariau: Kalbėk,
mano Viešpatie, nes tu sustipri-
nai mane. 20 Jis tarė: Argi tu ne-
žinai, kodėl aš esu atėjęs pas ta-
ve? Dabar aš grįšiu kovoti prieš
persų kunigaikštį; kai aš išėjau,
pasirodė ateinąs graikų kunigaik-
štis. 21 Tačiau aš tau paskelbsiu,
kas išreikšta tiesos raštuose, nors
nėra man nė vieno padėjėjo šiuo-
se dalykuose, kaip tik jūsų kuni-
gaikštis Mikolas.

11 perskyrimas. 1 Aš nuo
pirmųjų Darijaus Medo metų sto-
vėjau ten, kad jį stiprinčiau ir
palaikyčiau. 2 Ir dabar aš pa-
skelbsiu tau tiesą.

Mano lūpas. Kad galėtų su angelu kalbėtis ir priimti iš jo apreiškimus, Danieliui reikia ypatingos pagalbos, kurią jam suteikia angelas, kaip parodo 18 ir 19 eil. Plg. Iz. 6, 7. — (20) *Aš grįšiu...:* paskelbęs pranašystę aš grįšiu ir ginsiu toliau žydų reikalus prieš persų angelą globėją. Tačiau jei su juo bus dalykas baigtas, tai prieš mane stoja kitas, Javano t. y. Graikijos angelas globėjas. — Po persų karalystės atėjo graikų viešpatavimas; bet ir čia angelas pasižada užstoti Dievo tautos reikalus. — (21) *Tiesos raštuose:* Dievo nutarimus, kurie pasilieka užantspauduoti pas Dievą. Plg. 7, 10; Atk. 32, 3, 4; Ps. 138, 16 — *Mikolas.* Arkangelas Mikolas yra ypatingu būdu Dievo tautos globėjas ir padėjėjas, taigi jis teisingai laikomas ypatingu globėju ir gynėju Bažnyčios, kuri yra mesijinių gėrybių paveldėtoja ir yra paėmus Sen. Sandoros vietą.

(11,1). *Kad jį:* Darijų ar angelą? Kadangi kai kas ebr. t. verčia šiaip: kad jį nugalėčiau ir laimėčiau, tai matomai angelas pasižada daryti įtakos, kad Darijus būtų palankus žydų tautai.

Ecce adhuc tres reges stabunt
in Perside, et quartus ditabitur
opibus nimiis super omnes: et
cum invaluerit divitiis suis, concitabit omnes adversum regnum
Graeciae.
3 Surget vero rex fortis, et
dominabitur potestate multa: et
faciet quod placuerit ei. 4 Et cum
steterit, conteretur regnum eius,
et dividetur in quattuor ventos
caeli: sed non in posteros eius,
neque secundum potentiam illius,
qua dominatus est. lacerabitur
enim regnum eius etiam in externos, exceptis his.

5 Et confortabitur rex Austri:
et de principibus eius praevalebit super eum, et dominabitur
ditione: multa enim dominatio eius.

6 Et post finem annorum foederabuntur: filiaque regis Austri
veniet ad regem Aquilonis facere amicitiam, et non obtinebit
fortitudinem brachii, nec stabit
semen eius: et tradetur ipsa, et
qui adduxerunt eam, adolescentes
eius, et qui confortabant eam in
temporibus.

Štai dar bus trys karaliai Persijoje, o ketvirtas įsigys daug
didesnių turtų kaip visi, ir kai
įsigalės savo turtais, jis pakurstys visus prieš Graikijos karalių.

3 Bet iškils galingas karalius
ir viešpataus su didele galybe,
ir jis darys, kas jam patinka.
4 Tačiau kai jis bus iškylęs, jo
karalystė bus sugriauta ir padalinta keturių dangaus vėjų kryptimis, bet ne jo ainiams ir nebeturės tos galybės, kuria jis pats
viešpatavo; nes jo karalystė bus
sudraskyta ir teks svetimiems,
o ne saviesiems.
5 Pietų karalius sustiprės, bet
vienas jo kunigaikščių bus dar
stipresnis už jį ir viešpataus galingas, nes jo viešpatavimas bus
platus.
6 Tačiau kiek metų praslinkus jie
padarys sandorą: pietų karaliaus
duktė ateis daryti prietelystės pas
šiaurės karalių, bet ji neišlaikys
peties jėgos, ir jos ainija neišliks;
ji bus išduota draug su tais, kurie ją atvedė, jos jaunikaičiais, ir
su tais, kurie ją kokį laiką rėmė.

---

(2) *Bus trys* karaliai... Po Kiro, kurio trečiais viešpatavimo metais šita pranašystė suteikta, bus trys karaliai, taigi Kambizas, Pseudo-Smerdis, Histaspo sūnus Darijus; ketvirtasis bus Kserksas, kurio turtingumą mini Herodotas ir Ciceronas. — *Jis pakurstys...* Anot Justino jis buvo sutraukęs iš savo karalystės 70.000 vyrų ir 300.000 pagelbinės kariuomenės Laivų jis turėjęs apie milijoną.

(3) *Galingas karalius...* Nuo Kserkso tuojau einama prie Aleksandro Didžiojo, kas jau buvo nurodyta 10, 20 Graikijos angelo atvykimo paminėjimu. Taip pradedama kalbėti apie trečiąją karalystę (7, 6). — *Jis darys, kas...* Toks pasakymas, tiesa, tinka kiekvienam didžiam nugalėtojui, bet ypatingu būdu Aleksandrui.

— (4) *Padalinta...* Plg. auk. 8, 8 paaišk.

(5) *Pietų...* Iš keturių karalysčių angelas pasirenka dvi, kurios turi ypatingos reikšmės Dievo tautai, būtent Aigiptą ir Syriją, Ptolemiejų karalystę ir Seleukaičių, kurie varžėsi tarp savęs dėl Palestinos. Pietų, t. y. Aigipto karalius yra Ptolemiejus Lagi, kurs pats buvo paėmęs Jeruzalę klasta (Juoz.-Flav.). — *Jo kunigaikščių:* ne Aleksandro vadų (vz. 4 e.), taigi ne Ptolemiejus Filadelfas (kaip manė šv. Jieron.), bet Seleukas Nikatoris, kurs kitados buvo Babilonijos vietininkas, paskui nuo Antigono pabėgo į Aigiptą ir buvo vadu Ptolemiejaus Lagio kariuomenėje. Paskui jis vėl užkariavo Babiloniją ir po kovos prie Ipso prisi-

7 Et stabit de germine radi-
cum eius plantatio: et veniet cum
exercitu, et ingredietur provinci-
am regis Aquilonis: et abutetur
eis, et obtinebit. 8 Insuper et
deos eorum, et sculptilia, vasa
quoque pretiosa argenti, et auri
captiva ducet in Aegyptum:
ipse praevalebit adversus regem
Aquilonis. 9 Et intrabit in reg-
num rex Austri, et revertetur ad
terram suam.

7 Bet iš jos šaknų atžalos iš-
kils viena šaka, ateis su kariuo-
mene, įeis į šiaurės karaliaus kraš-
tą, elgsis tenai piktai ir nugalės.
8 Be to, išves nelaisvėn į Aigiptą
jų dievus ir drožinius, taip pat
brangius sidabrinius ir auksinius
indus, ir taip nugalės šiaurės ka-
ralių. 9 Pietų karalius įeis į jo ka-
ralystę ir sugrįš į savo šalį.

ėmė sau karaliaus titulą. Jo karalystė tęsėsi nuo Frygijos iki Indui ir buvo galingesnė kaip Ptolemiejaus. — Kad lengviau būtų suprasti, kas kalbama toliau, čia duodama Aigipto ir Syrijos karalių eilios:

Aigipto karaliai:

Ptolemiejus Lagi	323-285	pirm	Kr.
„ Filadėlfas	285-247	„	„
„ Evergetas I	247-221	„	„
„ Filopatoris	221-205	„	„
„ Epifanas	205-181	„	„
„ Filometoris	181-I-146	„	„
„ Evergetas II	171-167	„	„

Syrijos karaliai:

Seleukas Nikatoris	310-281	pirm	Kr.
Antiokas Soteris	281-261	„	„
Antiokas Theos	261-246	„	„
Seleukas Kalinikas	246-226	„	„
Seleukas Keraunos	226-222	„	„
Antiokas Didysis	223-187	„	„
Seleukas Filopatoris	187-175	„	„
Antiokas Epifanas	174-164	„	„

(6) *Jie padarys sandorą...:* tie patys karaliai, apie kuriuos buvo kalbama 5 e. Pietų karaliaus duktė ateis pas Syrijos karalių tarpininkauti ir taikos palaikyti. Tačiau veltui, ji neturės reikalingos pastovios galios ir tai, kas buvo sutartimi nustatyta, nebus iki galui vykinama, be to, ji negalės palaikyti peties jėgos (pietų karaliaus galios) ir pati bus atiduota į nepritelių rankas, o draug su ja žus tie, kuriuos ji buvo nusivedus pas šiaurės karalių, taip pat ir tas, kurs jai padėdavo. — Antiokas Theos daug kartų kariavo prieš Ptolemieju Filadelfą, prieš kurį jis vesdavosi su savim į kovos lauką visą Babilono ir rytų galybę. Kad pagaliau ilgiau užsitęsę karai liautųsi Ptolemiejus Filadėlfas susitarė su Antioku, kad šitasai ves ano dukterį Berenikę ir paskelbs ją karaliene, atimdamas tą garbę iš savo pirmosios žmonos Laodikės, iš kurios jau turėjo du sūnu Seleuką Kaliniką ir Antioką, kurie turėjo taip pat nustoti teisių į jo sostą. Antiokas Theos iš tikrųjų buvo paskelbęs Berenikę karaliene, Laodikei palikdamas tik antraeilės žmonos teises, bet po kokio laiko vėl grąžino jai karalienės garbę. Laodikė bijodama, kad Antiokas Theos nepakeistų antrą sykį savo nusistatymo, pasirūpino, kad jis būtų nunuodytas, Berenikę su jos sūnumi (*jos giminė neišliks)* pavedė nužudyti kunigaikščiams Idakijonui ir Gennejui ir pastatė karaliumi savo vyresnįjį sūnų Seleuką Kaliniką. Taigi Berenikės padėjėju buvo jos vyras Antiokas Theos, kurs dėl jos pats žuvo. Taip nuėjo niekais Pt. Filadėlfo viltis, kad Berenikės sūnus paveldės Seleukaičių karalystę ir taip Ptolemiejai galės kada nors valdyti Aigiptą ir Syriją.

(7-9) *Bet iš jos šaknų...:* iš pietų karaliaus dukters šaknų, taigi iš karališkos Aigipto giminės turėjo iškilti viena šaka. Dukters šaknys buvo jos tėvai, šaka yra jos brolis Ptolemiejus Evergetas I. — Berenikės brolis Evergetas, keršindamas dėl savo sesers žuvimo, užpuolė Syrijos karalių Seleuką Kaliniką, užkovojo ko ne visą Syrijos karalystę ir tik Aigipte kilęs maištas sulaikė jį nuo jos visos paėmimo. Jis parsigabeno iš Syrijos tarp kita ko 4000 talentų sidabro

10 Filii autem eius provoca-
buntur, et congregabunt multitu-
dinem exercituum plurimorum:
et veniet properans, et inundans:
et revertetur, et concitabitur, et
congredietur cum robore eius.
11 Et provocatus rex Austri egre-
dietur, et pugnabit adversus
regem Aquilonis, et praeparabit
multitudinem nimiam, et dabitur
multitudo in manu eius. 12 Et ca-
piet multitudinem, et exaltabitur
cor eius, et deiiciet multa millia,
sed non praevalebit. 13 Conver-
tetur enim rex Aquilonis, et prae-
parabit multitudinem multo ma-
iorem quam prius: et in fine tem-
porum, annorumque veniet prope-

10 Šiaurės karaliaus sūnūs bus
įpykę ir surinks daug galingos
kariuomenės; vienas ateis skubiai
kaip patvinstanti upė; jis sugrįš,
bus įerzintas ir susirems su ano
jėga. 11 Iššauktas pietų karalius
išeis ir kovos prieš šiaurės kara-
lių; tasai bus prirengęs labai daug
kariuomenės, bet ta daugybė bus
atiduota į jo rankas. 12 Jis paims
daugybę nelaisvėn ir jo širdis auk-
štinsis; jis sumuš daug tūkstans
čių, bet ne jo bus viršus. 13 Nes
šiaurės karalius sugrįš ir prireng·
daug didesnę kaip pirma kariuo-
menę; laikams ir metams praslin-
kus ateis skubiai su didele ka-
riuomene ir daugybe karo pabu-

(apie 70 milijonų litų) ir 2500 dievų stovylų. — *Taip nugalės...* Geriau anot ebr. t.: po to jis dvejetą metų nebepuls šiaurės karaliaus, bet šitas įpuls į pietų karaliaus karalystę, tačiau sugrįš į savo šalį. — Kai Pt. Evergetas buvo užimtas Aigipte maišto numalšinimu, S. Kalinikui pavyko atsiimti atgal Mažosios Azijos miestus. Bet kai jis dvejetui metų praslinkus pamėgino eiti su kariuomene į pietų Aigiptą, buvo visai sumuštas ir turėjo grįžti į savo šalį.

(10) *Sūnūs...* Kaliniko sūnūs buvo Seleukas Keraunas ir Antiokas Didysis. Jų tėvui patekus į partų nelaisvę ir ten mirus, Syrijos sostas teko S. Keraunui. Jis su savo broliu, tikėdamies nugalėti ir keršindami dėl savo tėvo nepasisekimų, buvo nutarę pulti Ptolemiejų Filopatorį, kurs tėvui mirus buvo paveldėjęs Aigipto sostą, ir tuo tikslu surinko didelę kariuomenę. Bet pirma jie norėjo sustiprinti savo galią Maž. Azijoje, puldami Pergamo karalių Atalą. Šiame žygyje Keraunas gavo galą, nes buvo savo kariuomenės vadų nužudytas; tačiau jo brolis Antiokas dabar tęsė karą vienas. — *Vienas ateis skubiai...* Antiokas greitai užkovojo Aigiptui priklausiusius plotus Maž. Azijoje, paėmė Seleukiją (prie Oronto upės), Tirą, Ptolemaidą, Filopatoriui net nestojant į kovą; taigi jis užplūdo lyg patvinstanti upė. Tuomet Filopatoris pradėjo tartis su Antioku, karo veiksmai buvo sustabdyti keturiems mėnesiams, kuriais Filopatoris pasinaudojo, kad prisirengtų naujam karui. — *Jis sugrįš...* Pasitraukęs į Seleukiją Antiokas ir supratęs Aigipto karaliaus sumanymus vėl grįžo kovoti prieš Aigiptą, sumušė aigiptiečius prie Sidono (218 m.), užkariavo Penikiją ir Palestiną, prisiartino prie Filopatorio „tvirtovės" (ebr. t.) Rafijos ir sustojo Gazoje. — **(11)** *Iššauktas...* Anot ebr. t.: tuomet pietų karalius įpyks, eis į kovos lauką ir kariaus prieš šiaurės karalių. Nors šitasai pastatys labai didelę kariuomenę, bet ta kariuomenė pateks į ano (Aigipto karaliaus) rankas. — Filopatoris pagaliau pasiryžo pats eiti prieš Antioką. Jis turėjo 70.000 pėstininkų, 5.000 raitelių ir 73 dramblius prieš Antioko 62.000 pėstininkų, 6.000 raitelių ir 103 dramblius. Prie Rafijos į pietvakarius nuo Gazos įvyko kova (217 m.). — **(12)** *Jis paims...* Filopatoris kovą laimėjo: iš Antioko kariuomenės krito 10.300 vyrų, 4.000 buvo paimta nelaisvėn; pats Antiokas skubiai pasitraukė į Antiokiją ir grąžino Aigipto karaliui Celesyriją, Penikiją ir Palestiną. — *Ne jo bus viršus.* Filopatoris savo laimėjimo neišnaudojo ir pasitenkino Antioko pasitraukimu. — **(13)** *Nes šiaurės...* Ai-

rans cum exercitu magno, et opi-
bus nimiis. 14 Et in temporibus illis
multi consurgent adversus re-
gem Austri: filii quoque praeva-
ricatorum populi tui extollentur
ut impleant visionem, et corru-
ent. 15 Et veniet rex Aquilonis,
et comportabit aggerem, et ca-
piet urbes munitissimas: et bra-
chia Austri non sustinebunt, et
consurgent electi eius ad resi-
stendum, et non erit fortitudo.
16 Et faciet veniens super eum
iuxta placitum suum, et non erit
qui stet contra faciem eius: et
stabit in terra inclyta, et consu-
metur in manu eius. 17 Et ponet
faciem suam ut veniat ad tenen-
dum universum regnum eius, et
recta faciet cum eo: et filiam fe-

klų. 14 Tais laikais daugelis su-
kils prieš pietų karalių; taip pat
sukils tavo tautos atpuolėlių sū-
nūs, kad įvykintų regėjimą, bet
jie sukniubs. 15 Šiaurės karalius
ateis, supils pylimą ir paims la-
bai sustiprintus miestus; pietų
pečiai neišlaikys, ir nors jo rink-
tiniai kelsis priešintis, bet netu-
rės jėgų. 16 Anas atėjęs padarys
su juo kaip jam patiks, ir nebus,
kas galėtų jam pasipriešinti; jis
stovės puikioje šalyje ir ji bus
sunaikinta jo ranka. 17 Jo suma-
nymas bus eiti ir paimti visą ano
karalystę: jis padarys su anuo
sutartį, duos jam vienos savo
žmonos dukterį, kad sugriautų

giptas dabar turėjo 13 metų ramybės, Antiokas gi tuo tarpu plėtė savo valdžią į šiaurę ir į rytus iki Indijai, ir susidarė sau labai didelę kariuomenę. Šiuo metu mirė Pt. Filopatoris (205 m.). Gavęs apie tai žinią Antiokas padarė sutartį su Makedonijos karaliumi Pilypu III ir vėl pradėjo karą prieš Aigiptą ir jo penkerių metų karalių Ptolemiejų Epifaną. — (14) *Daugelis sukils...* Maištą kėlė visų pirma Aigipto provincijos, kurios pasijuto labai prislėgtos smarkaus jauno Pt. Epifano globėjo Agatoklo. Taip pat ir pačiame Aigipte įvyko sukilimų. — *Tavo tautos...* Prie kitų sukilėlių turėjo prisidėti ir žydų tautos dalis. Tie labiau prie smurto linkę žydai turėjo patvirtinti 8 persk. pranašysčių tikrumą ir parodyti jį visiems. Jų elgesys buvo pamatas vėlesniems Syrijos karaliaus persekiojimams, nes jie nutiesė kelią Antiokui Epifanui ir prirengė patys sau žuvimą (Iz. 19, 16). — (15) *Labai sustiprintus miestus.* Ebr. t.: sustiprintą miestą. Grįždamas į naują karą prieš Aigiptą Antiokas visų pirma sumušė Aigipto kariuomenės vadą Skopą prie Jordano šaltinių ir besivydamas apgulė jį draug su 10.000 jo kareivių Sidone. Veltui mėgino trys kiti geriausieji Aigipto vadai eiti pagalbon Skopui. Jie buvo sumušti. Apsuptas iš visų pusių Skopas buvo priverstas atiduoti ginklus ir išsiderėjo tik laisvą pasitraukimą su savo žmonėmis. Todėl pranašo minimi rinktiniai turėjo būti ėjusieji pagalbon Aigipto vadai. — (16) *Puikioje šalyje.* Ebr. t.: grožio šalyje, t. y. Palestinoje. — *Ji bus sunaikinta...* Ebr. t.: sunaikinimas jo rankoje. Jei Antiokas nugalėdavo, žydai būdavo tarp pavergtųjų, su nugalėtu Antioku tekdavo kentėti taip pat žydams (Flav. Juoz.). Antiokas prirengė kelią karaliui persekiotojui ir visiems tiems šiaurės karaliaus padarytiems nelabumams, apie kuriuos kalba Makabiejų knygos. Taip čia pranašas nuo nelabumų pradžios pereina prie pilno jų įvykimo. — (17) *Jo sumanymus...* Kai Skopas buvo nugalėtas ir Antiokas jau buvo paėmęs Celesyrijos, Samarijos ir Jūdėjos miestus, jis padarė su Pt. Epifanu sutartį tą sąlyga, kad šis ves jo dukterį Kleopatrą, kurios kraitis turėjo būti pelnas iš aukščiau įvardintų kraštų. Per dukterį Antiokas tikėjosi paimsiąs sau visą Aigiptą. Sužiedavimas įvyko 198 m. pirm. Kr., vestuvės gi 193 m. — *Sugriautų karalystę:* Ptolemiejaus karalystę. Tačiau Antioko sumanymas

minarum dabit ei, ut evertat illud:
et non stabit, nec illius erit. 18 Et
convertet faciem suam ad insu-
las, et capiet multas: et cessare
faciet principem opprobrii sui,
et opprobrium eius convertetur in
eum. 19 Et convertet faciem su-
am ad imperium terrae suae, et
impinget, et corruet, et non in-
venietur.
20 Et stabit in loco eius vi-
lissimus, et indignus decore re-
gio: et in paucis diebus contere-
tur, non in furore, nec in praelio.

21 Et stabit in loco eius de-
spectus, et non tribuetur ei honor
regius: et veniet clam, et obtine-

karalystę, bet taip neįvyks ir jam
nepasiseks. 18 Jis atgręš savo vei-
dą į salas ir paims daugelį; jis
atims viešpatavimą iš vieno ku-
nigaikščio, kurį jis išniekins, bet
tas išniekinimas sugrįš ant jo pa-
ties. 19 Po to jis pasuks savo
veidą į savo paties šalį, suklups,
sukniubs ir jo nebebus atrasta.

20 Jo vieton stos niekingiau-
sias žmogus ir nevertas karališ-
kos garbės, bet nedaug dienų
praslinkus jis bus sunaikintas,
ne rūsčiai užpultas ir ne kovoje.
21 Jo vieton stos paniekinimo
vertas žmogus, kuriam nebus tei-
kiama karališkos garbės; jis at-

---

pasibaigė niekais. Ptol. Epifanas buvo atsargus ir Kleopatra stojo visai savo vyro pusėn. Aigiptas neturėjo tekti Antiokui. — (18) *Į salas.* 197 m. Antiokas užkariavo Rodo, Samo, Kolofonos, Fokėos ir kitas salas (Jieron.). 196 m. jis paėmė Trakijos Chersonesą; tuo pasijuto įžeista Roma, kurio globoje buvo užkariautasis kraštas. Į Romos reikalavimą pasitraukti jis atsakė jos pasiuntiniams pasityčiojimu: „kaip aš nesirūpinu Italija, taip jūs nesirūpinkite Azija". Tuomet Roma paskelbė Antiokui karą ir jos vadas L. Cornelius Scipio taip sumušė 190 m. Antioką, kad ne tik išvarė iš jo pasityčiojimus, bet ir visai padarė galą jo gyriams. 50.000 Antioko kariuomenės žuvo, pats vos gyvas paspruko, taiką gi gavo tik sunkiausiomis sąlygomis. — (19) *Pasuks savo veidą...* Priverstas mokėti Romai labai didelę kontribuciją ir ieškoti jai pinigų Antiokas pasitraukė į savo valstybės rytines provincijas, bet kai norėjo Elimaidoje apiplėšti Belio (Zeuso) šventyklos iždinę, buvo vietos gyventojų užmuštas draug su savo palydovais.

(20) *Jo vieton stos...* Ebr. t.: jo vieton stos vienas (Seleukas Filopatoris), kurs siųs mokesčių rinkėją į karalystės grožį (į Judėją su Jeruzale ir bažnyčia). Sel. Filopatoris per devynerius pirmuosius metus turėjo sumokėti romėnams kas met po 1000 talentų, kuriuos jis buvo priverstas išspausti iš savo valdomų tautų. Taip pat jo karalystės grožis Judėja ir Jeruzalė nepasiliko nepaliestos. Karaliaus iždininkas Heliodoris bandė apiplėšti bažnyčią (2 Mak. 3, 7...). — *Nedaug dienų.* LXX: paskutinėse dienose. Teodotijonas: anose dienose. — Turima čia omenyje bažnyčios apiplėšimo bandymas. Greitu laiku po jo įvykusi karaliaus mirtis laikoma bausme už tą piktą pasikėsinimą. Sel. Filopatoris žūna ne tautai sukėlus prieš jį maištą, kaip kad žuvo jo tėvas, ir ne kovoje. Jį pašalino iš gyvųjų tarpo Heliodoris, tikriausiai nuodais.

(21) *Jo vieton...* Čia išdėstoma plačiau, kas auk. 8, 9-13. 23-25 buvo pasakyta apie mažąjį ragą. Visų pirma aprašoma, kaip gavo viešpatavimą tas, kurs Mak. 1, 11 pavadintas nuodėminga šaknimi. Antioko sūnus Antiokas, kurs nuo 189 m. draug su kitais 19 vienaamžių buvo laikomas Romoje laidu. — *Kuriam nebus teikiama..* Antiokas tik gudrumu ir veidmainyste paėmė sostą. Sostas turėjo tekti Seleuko Filopatorio sūnui Demetrijui, kurį tėvas, pašaukęs Antioką pas save, buvo pasiuntęs jo vieton pabūti Romoje laidu. Antiokas grįždamas Atėnuose gavo žinią apie savo brolio

bit regnum in fraudulentia. 22 Et
brachia pugnantis expugnabun-
tur a facie eius, et conterentur:
insuper et dux foederis. 23 Et
post amicitias, cum eo faciet do-
lum: et ascendet, et superabit in
modico populo. 24 Et abundan-
tes, et uberes urbes ingredietur:
et faciet quae non fecerunt pa-
tres eius, et patres patrum eius:
rapinas, et praedam, et divitias
eorum dissipabit, et contra fir-
missimas cogitationes inibit: et
hoc usque ad tempus. 25 Et
concitabitur fortitudo eius, et
cor eius adversum regem Au-
stri in exercitu magno: et rex
Austri provocabitur ad bellum
multis auxiliis, et fortibus nimis:
et non stabunt, quia inibunt ad-
versus eum consilia. 26 Et come-
dentes panem cum eo, conterent
illum, exercitusque eius opprime-

vyks slapčia ir paims karalystę
apgaule. 22 Kovojančiojo pečiai
bus jo nugalėti ir sutriuškinti, be
to ir sandoros vadas. 23 Po prie-
telystės jis pasielgs su juo ap-
gaulingai; jis ateis ir nugalės su
nedaugeliu žmonių. 24 Į visako
pertekusius ir turtingus miestus
jis įeis ir darys, ko nedarė jo
tėvai, nė jo tėvų tėvai; jų išplė-
šas, grobį ir turtus jis išaikvos
ir tykos tvirtovių, ir tai iki tam
tikram laikui. 25 Po to jo galia
ir jo širdis bus pakurstyta eiti
prieš pietų karalių su didele ka-
riuomene. Pietų karalius bus iš-
šauktas eiti į karą su gausinga
ir labai stipria pagalbine kariuo-
mene, bet jie neišlaikys; nes prieš
jį bus daroma sąmokslų. 26 Tie,
kurie valgo su juo duoną, sunai-
kins jį, ir jo kariuomenė bus nuga-

---

nužudymą. Jis pagreitino savo kelionę, netikėtai greitai puolė Heliodorį, kurs buvo paglemžęs sostą, ir paėmė viešpatavimą sau, ne tikrajam sosto įpėdiniui Demetrijui. — (22) *Kovojančiojo...* Ebr. t.: atplūstanti kariuomenė bus jo nuplauta ir sunaikinta, taip pat ir sandoros viršininkas. — Kovą prieš Heliodorį Antiokas laimėjo. Heliodoris buvo nužudytas. Žuvo taip pat *sandoros vadas*, gal Heliodorį palaikęs jaunesnysis Seleuko sūnus; anot kitų, vyriausias žydų kunigas Onijas III, iš kurio tuo metu jo brolio Jazono pakurstytas Antiokas atėmė vyriausiojo kunigo pareigas ir kurį neilgai trukus nužudė Menelajus (2 Mak. 4, 33). — (23) *Po prietelystės...* Gudrumu paėmęs sau sostą stengėsi išlaikyti jį apgaulėmis. Į jauno Filometorio vainikavimo iškilmes jis buvo pasiuntęs savo atstovą Apoloniją, o paskui šito patariamas ėjo kariauti prieš Filometorį. Filometorio motinai Kleopatrai mirus 171 m. jos sūnaus globėjai Euleus ir Lenneus reikalavo iš Antioko atiduoti Celesyriją, kuri buvo pažadėta Kleopatrai kaipo kraitis; į tuos reikalavimus Antiokas atsakė Palestinos paėmimu. — (24) *Į visako pertekusius.* Ebr. t.: netikėtai. Tas žodis ebr. t. priklauso dar 23 e. *Ir turtingiausius miestus.* Ebr. t.: į derlingiausias vieno krašto vietas, t. y. į Jūdėją. — *Darys, ko nedarė...* Antiokas, atėjęs į Jūdėją, įžengė su dideliu iškilmingumu į Jeruzalę (2 Mak. 4, 22). Prie tos progos jis rasi davė žydams nemaža dovanų, kad padarytų juos sau palankesnius jo sumanytame kare prieš Aigiptą (plg. 2. Mak. 4, 21). — *Iki tam tikram laikui:* iki tinkamai prisirengs karui arba laukdamas patogesnių karui sąlygų. Iš Jeruzalės Antiokas grįžo į Antiokiją (2 Mak. 4, 22. 23; 7, 10). — (25) *Po to... Sugrįžęs* Antiokas renka kariuomenę ir rengiasi pulti Aigiptą (2 Mak. 5, 1); bet ir Aigipte buvo rengiamasi pasipriešinti. — *Bus daroma sąmokslų.* Ptolemiejus Filometoris turėjo didelę kariuomenę, bet ją susilpnino savų žmonių (Ptolemiejaus Makrono) sąmokslas. — (26) *Jo kariuomenė bus...* Aigiptiečiai buvo smarkiai sumušti tarp Kasijos kalno ir Peluzijos. Pats Filometoris pateko nelaisvėn. Antio-

tur: et cadent interfecti plurimi.
27 Duorum quoque regum cor
erit ut malefaciant, et ad mensam unam mendacium loquentur,
et non proficient: quia adhuc finis in aliud tempus.
28 Et revertetur in terram suam cum opibus multis: et cor eius adversum
testamentum sanctum, et faciet,
et revertetur in terram suam.
29 Statuto tempore revertetur, et
veniet ad Austrum: et non erit
priori simile novissimum.
30 Et
venient super eum Trieres, et
Romani: et percutietur, et revertetur, et indignabitur contra testamentum sanctuarii, et faciet: reverteturque et cogitabit adversum eos, qui dereliquerunt

lėta: žus labai daug užmuštų.
27 Abiejų karalių sumanymas bus
daryti pikta ir prie vieno stalo
jie kalbės melą, bet neturės pasisekimo, nes galas dar atidėtas kitam laikui.
28 Taip anas grįš į savo
šalį su daugybe lobio; jo sumanymai bus prieš šventąją sandorą, ir jis juos įvykins, o po to
grįš į savo šalį.
29 Paskirtu metu jis vėl grįš ir ateis į pietus,
bet šis žygis nebus panašus į
pirmąjį žygį.
30 Prieš jį ateis laivai ir romėnai; jis bus sumuštas
ir gaus grįžti; jis bus įniršęs prieš
šventąją sandorą ir parodys savo įniršimą; po to jis vėl sugrįš
ir turės sumanymų dėl tų, kurie

---

kas liepė tuojau sustabdyti kovą, pats visur davinėjo įsakymus nebelieti daugiau kraujo, nes jis esąs jauno Aigipto karaliaus dėdė ir globėjas, ne priešas. Taip jis įsigijo aigiptiečių palankumą. Be to, jis pasiūlė Filometoriui net pagalbą prieš jo jaunesnįjį brolį Ptolemiejų VII Fiskoną, kurs draug su savo seserimi Kleopatra, sukėlę prieš vyresnįjį brolį maištą, buvo įsigalėję Aleksandrijoje. Taip Antiokas su nedidelėmis jėgomis galėjo kurį laiką pasiekti toliausias Aigipto vietas ir plėšikauti. — (27) *Abiejų karalių.* Ptolemiejus Filometoris netikėjo savo dėdės žodžiams, nes gerai suprato tikrus jo norus pasisavinti visą Aigiptą, todėl jie melavo vienas kitam. Filometoris negalėjo veikiai nusikratyti Antioko, tasai gi negalėjo įvykinti savo sumanymų dėl Aigipto likimo. — (28) *Grįš į savo šalį.* Apgultos Aleksandrijos Antiokas paimti neįstengė ir grįžo į Syriją. Jį buvo pasiekęs gandas apie sukilimą Jeruzalėje (2 Mak. 5, 11-17), tai jis grįždamas per Palestiną apiplėšė Jeruzalės bažnyčią (1 Mak. 1, 20...). — (29) *Bet šis žygis...* 169 m. Antiokas vėl ėjo su kariuomene į Aigiptą neva Filometorio teisių ginti, nes šio brolis Fiskonas dabar valdė visą Aigiptą. Antiokas turėjo dabar didelį laivyną ir laimėjo jūros kovą prie Peluzijos, trumpu laiku paėmė Memfį, čia paliko Filometorį ir apgulė Aleksandriją, kurioje buvo užsidaręs Fiskonas, bet paimti jos nepavyko. Kodėl nepavyko, paaiškinama 30 e. — (30) *Prieš jį ateis...* Anot ebr. t.: jį užpuls kitiečių laivai. Kitthim vadinosi visų pirma kipriečiai, bet taip pat visos Tarpžemės jūros krantai ir salų gyventojai. Gal čia turėta omenyje Romos senato suteikta pagalba, kurios aleksandrijiečiai buvo prašę, nors Romos pasiuntiniai tikriausiai atvyko tik vėliau (vz. 43. 44. eil.). Žinia, kad Antiokas buvo priverstas pasitraukti nuo Aleksandrijos, pasiekė žydus, kaipo klaidingas gandas apie Antioko mirtį. Tuojau Jeruzalėje Jazonas padarė sumišimą (2 Mak. 5, 5). Antiokas pamanė, kad žydai pasinaudodami jo nepasisekimu, nori stoti Ptolemiejų pusėn (2 Mak. 5, 11). Jis palikęs savo valdžioje Aigipto tvirtovę Peluziją atvyko iš Aigipto į Jūdėją, paėmė ginklais Jeruzalę (2 Mak. 5, 11), čia padarė dideles skerdynes (1 Mak. 1, 18-25; 2 Mak. 5, 12-14), įėjo į bažnyčią (2 Mak. 5, 15), sutepė ir apiplėšė ją (1 Mak. 1, 23; 2 Mak. 5, 16) ir išvyko su 1800 talentų grobių į Antiokiją (2 Mak. 21). — *Bus sumuštas.* Anot ebr. t.: nustos drąsos. — *Turės sumanymų...:* palaikys tuos žydus, kurie

testamentum sanctuarii. [31] Et
brachia ex eo stabunt, et pol-
luent sanctuarium fortitudinis, et
auferent iuge sacrificium: et
dabunt abominationem in de-
solationem. [32] Et impii in testa-
mentum simulabunt fraudulenter:
populus autem sciens Deum su-
um, obtinebit, et faciet. [33] Et doc-
ti in populo docebunt plurimos:
et ruent in gladio, et in flamma,
et in captivitate, et in rapina die-
rum. [34] Cumque corruerint, sub-
levabuntur auxilio parvulo: et ap-
plicabuntur eis plurimi fraudu-
lenter. [35] Et de eruditis ruent, ut
conflentur, et eligantur, et deal-
bentur usque ad tempus praefi-
nitum: quia adhuc alliud tempus
erit. [36] Et faciet iuxta voluntatem
suam rex, et elevabitur, et mag-
nificabitur adversus omnem de-
um: et adversus Deum deorum
loquetur magnifica, et dirigetur,
donec compleatur iracundia: per-
petrata quippe est definitio. [37] Et

pametė šventąją sandorą. [31] Iš
jo iškils pečiai ir suteps stipry-
bės šventyklą; jie panaikins nuo
latinę auką ir pastatys sunaikini-
mo nuobodą. [32] Sandorai nusi-
kaltę bedieviai veidmainiaus ir
elgsis apgaulingai, tauta gi pa-
žįstanti savo Dievą bus ištver-
minga ir elgsis drąsiai. [33] Mokytie-
ji tautoje pamokins labai daugelį;
jie žus kalaviju, liepsnoje, nelais-
vėje ir tų dienų plėšimuose. [34] Par-
puolę jie bus pakelti mažos pa-
galbos, ir daugelis prisidės prie
jų apgaulingai. [35] Ir iš mokytojų
kai kurie sukniubs, kad jie pe-
reitų per ugnį, būtų išrinkti ir
išbaltinti iki paskirtam metui, nes
dar bus kitas metas. [36] Karalius
darys, kaip jis norės, kelsis pui-
kybėn ir didžiuosis prieš kiek-
vieną dievą; ir prieš dievų Die-
vą jis kalbės išdidžių dalykų ir
turės pasisekimo, iki rūstybė bus
pilna; nes kas nutarta, bus įvy-
kinta. [37] Jis nežiūrės savo tėvų

---

buvo pradėję nutolti nuo savo tikybos. Plg. 2 Mak. 4, 47-50. — (31) *Iš jo iškils pečiai...:* ateis Antioko siunčiama kariuomenė. — Šita eil. liečia 168 m. persekiojimą, apie kurį plačiau kalbama 1 Mak. 1, 57—63; 2 Mak. 6, 2-11. Kai kurie aiškintojai ją laiko vėlesnių laikų priedu. (32) *Sandorai nusikaltę...* Anot ebr. t.: iš tų, kurie nusikalsta sandorai, t. y. iš pametusių Dievo įstatymą žydų jis stengsis viltaviliavimais padaryti pagonis.—Antiokas stengėsi platinti pagonystę tarp bedievių žydų viliojančiais pažadais. Jo pastangos turėjo nemaža pasisekimo (1 Mak. 1, 55; 2. 18); bet žydų dauguma nepasidavė jokiems gundymams ir pasiliko ištikima Dievui. — (33) *Mokytieji:* ištikimi Dievui, pamaldesnieji. Uolesniųjų tarpe atsirado gana vyrų, kurie žodžiu ir pavyzdžiu mokino tautos daugumą jų religijinių pareigų, nors ne vienam iš jų teko dėlto skaudžiai nukentėti ir mirti (plg. 1 Mak. 1, 32. 34. 39... 2 Mak. 5, 13... 6. 9... 7 ,1.., — (34, 35) *Mažos pagalbos:* Makabiejų 178 m. ir vėliau. Ta pagalba maža ir išvadavimas nedidelis palyginus su tuo išvadavimu ir garbe, kurią suteiks pats Dievas. (Vz. 12 persk.) nutremdamas visus priešus. Kadangi prislėgtai tautai šitą kad ir maža pagalba suteikiama šiek tiek vilties, tai daugelis dedasi prie persekiojamųjų tikėdamies tolimesnių laimėjimų, bet greitai jie eina vėl priešų pusėn arba patys stato kilpas pamaldiesiems (vz. 1 Mak. 6, 21... 7, 6; 9, 23; 2 Mak. 14, 3... Kodėl Dievas leidžia tokiuos persekiojimus, paaiškinama 35 eil. — *Kitas metas:* kuriame Dievas suteiks pilną laimėjimą ir kurį jis pats vienas žino. — 34 ir 35 eil. kai kurie aiškintojai laiko vėlesnių laikų priedu. — (36) *Prieš kiekvieną dievą:* prieš tikrąjį Dievą ir prieš netikrus dievus. —*Iki rūstybė:* Dievo rūstybė prieš jo tautą. Plg. 2 Mak. 6, 12-17; 7, 32. — *Bus įvykinta.* Ta nelaimė yra Dievo skirta ir tikrai ateis; joki žmogaus galia jos nesulaikys. — (37) *Jis ne-*

Deum patrum suorum non re-
putabit: et erit in concupiscentiis
faminarum, nec quemquam deo-
rum curabit: quia adversum uni-
versa consurget. [38] Deum autem
Maozim in loco suo venerabitur:
et Deum, quem ignoraverunt pa-
tres eius, colet auro, et argento,
et lapide pretioso, rebusque pre-
tiosis. [39] Et faciet ut muniat Ma-
ozim cum Deo alieno, quem cog-
novit, et multiplicabit gloriam,
et dabit eis potestatem in multis,
et terram dividet gratuito.
[40] Et in tempore praefinito
praeliabitur adversus eum rex
Austri, et quasi tempestas veniet
contra illum rex Aquilonis in cur-
ribus, et in equitibus, et in clas-
se magna, et ingredietur terras.
et conteret, et pertransiet. [41] Et
introibit in terram gloriosam, et
multae corruent: hae autem so-
lae salvabuntur de manu eius,
Edom, et Moab, et principium
filiorum Ammon. [42] Et mittet ma-

Dievo, geiduliaus moterų ir ne-
sirūpins nė vienu dievu, nes jis
sukils prieš visa. [38] Užuot to gi
jis garbins Maozimo dievą ir die-
vui, kurio nežinojo jo tėvai, tar-
naus auksu, sidabru, brangiais
akmenimis ir brangiais dalykais.
[39] Jis stengsis sustiprinti Maozi-
mą svetimu dievu, kurį pažino,
ir daugins jo garbę, suteiks jo
šalininkams daug valdžios ir pa-
dalins žemę be atlyginimo.

[40] Paskirtu metu prieš jį ko-
vos pietų karalius, ir kaip audra
ateis prieš aną šiaurės karalius
su kariškais vežimais, su raite-
liais ir su dideliu laivynu; jis įpuls
į žemes, sunaikins ir pereis per
jas. [41] Jis įeis į garbingąją šalį ir
daug šalių bus nugalėta; tik ši-
tos vienos išsigelbės iš jo ran-
kos: Edomas ir Moabas ir Amo-
no sūnų pirmieji. [42] Jis išties sa-
vo ranką į šalis, ir Aigipto žemė

žiūrės... Ebr. t. paprastai kitaip verčiamas: jis nežiūrės nei savo tėvų dievų, nei tos (dievybės), kuri yra moterų pamėgimas (Syrijoje labai gerbiamo Tammuzo-Adonio, kurio mirtį apraudodavo moterys), nei bet kurios kitos dievybės. — (38) *Maozimo dievą*, t. y. tvirtovių dievą. Gal čia turėta omenyje Jupiter Capitolinus, kuriam Antiokas pradėjo statyti Antiokijoje labai brangius rūmus (Livius 41, 20). Nuo jo Antiokas rasi neskyrė Jupiterio Olimpijaus, kuriam jis pastatydino Atėnuose puikią šventyklą (2 Mak. 6, 2). Anot to paties Livijaus (42, 6) Antiokas nusiuntęs kaipo auką Romon auksinių indų 500 svarų vertės. — (39) *Jis stengsis...* Šitos eil. prasmė gana neaiški. Ebr. t. galima išversti taip: „ir jis daro tvirtovių įgulas iš svetimo dievo žmonių t. y. iš jo šalininkų, arba: jis stato įgulų žmonėms tvirtovių su svetimu dievu, t. y. su Jupiterio paveikslu ir kultu. — „Į Dovido miestą“ Antiokas buvo atsiuntęs pagonių kolonistų įgulą (1 Mak. 1, 33-40). Tiems kolonistams buvo suteikta įvairių lengvatų. — *Be atlyginimo* Ebr. t.: už atlyginimą.

(40) *Paskirtu metu...* Ebr. t.: pabaigos metu. Kai kurie aiškintojai čia mato trumpą pakartojimą to, kas aukščiau pasakyta, tik su šiokiais tokiais papildymais. Bet galimas ir kitoks aiškinimas. Pasitraukus iš Aigipto Antiokui, karalius Filometoris susitaikė su savo broliu Fiskonu ir buvo priimtas į Aleksandriją; po to viešpatavo Aigiptui abu broliu draug su jų seserimi Kleopatra. Gavęs apie tai žinią Antiokas labai įpyko, pradėjo rengtis naujam karui prieš Aigiptą, tuojau pasiuntė laivyną į Kiprą ir pats ėjo su didele kariuomene sausumos keliu. — (41) *Jis įeis...* Iš Celesyrijos Antioko kelias ėjo per *garbingąją šalį* Palestiną, kurios gyventojai turėjo, be abejo, labai daug nukentėti; nepaliesti liko seni žydų priešai Edomas, Moabas ir Amonas,

num suam in terras: et Terra Aegypti non effugiet. [43] Et dominabitur thesaurorum auri, et argenti, et in omnibus pretiosis Aegypti: per Libyam quoque, et Aethiopiam transibit. [44] Et fama turbabit eum ab Oriente et ab Aquilone: et veniet in multitudine magna ut conterat et interficiat plurimos. [45] Et figet tabernaculum suum Apadno inter maria, super montem inclytum et sanctum: et veniet usque ad summitatem eius, et nemo auxiliabitur ei.

neištruks. [43] Jam teks aukso ir sidabro turtai ir visos Aigipto brangenybės; jis pereis taip pat per Lybiją ir Aitiopiją. [44] Bet gandas iš rytų ir iš šiaurės nugąsdins jį; jis ateis su nedidele daugybe sunaikinti ir užmušti daugelio. [45] Jis pastatys savo padangtę ir savo rūmą tarp jūrų, garbingajame ir šventajame kalne, eis iki jo viršūnei ir niekas nepadės jam.

Caput XII. [1] In tempore autem illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui: et veniet tempus quale non fuit ab eo ex quo gentes esse coeperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus, omnis

12 perskyrimas. [1] Anuo gi metu kelsis didis kunigaikštis Mikolas, kurs užstoja tavo tautos sūnus, nes ateis laikas, kokio nebuvo nuo to meto, kai tautos pradėjo būti, iki anam laikui. Anuo metu tavo tauta bus išgelbėta,

---

nes Antioko kariuomenė žygiavo šiapus Jordano. — **(42. 43)** *Jis išties...* Antiokas vėl paims Aigiptą iki Memfiui, prisiplėš daug turtų ir sustiprins savo kariuomenę lybijiečiais ir aitiopiečiais. — *Jis pereis taip pat per Lybiją.* Anot ebr. t.: lybijiečiai ir aitiopiečiai bus tarp jį lydinčiųjų, arba eis jo žingsniais. — **(44)** *Bet gandas...* Antiokas jau laikė save viso Aigipto valdovu, bet jam vėl pasipriešino Aleksandrija, paskutinė dviejų brolių prieglauda. Ir Aleksandrija nebūtų galėjusi ilgiau priešintis, jei nebūtų susilaukusi pagalbos. Jau antrojo Antioko užpuolimo metu aleksandrijiečiai prašė Romą gelbėti juos. Romos senatas buvo išsiuntęs savo pasiuntinius su Popilijumi Lenu (C. Popilius Laenas), tačiau pasiuntiniai galėjo atvykti į Aigiptą tik po kovos prie Pidnos (22 birž. 168 m.). Atvykęs pagaliau į Aigiptą Lenas susitiko su Antioku netoli Aleksandrijos ir senato vardu pareikalavo iš Antioko pasitraukti iš Aigipto. Kai Antiokas atsakė noris tuo reikalu pasitarti su saviškiais, Lenas lazda užbrėžęs aplink Antioką skritį ir pareikalavęs duoti galutiną atsakymą pirma, negu išeis iš skrities. Antiokas nusileido ir pasitraukė iš Aigipto sulig Romos senato reikalavimu. Vargu jis būtų tai taip greitai padaręs, jei tuo pačiu metu nebūtų gavęs žinių apie Persijaus sukeltą maištą. Grįžtančio Antioko įtūžimą vėl turėjo pajusti Palestina, per kurią ėjo (plg. 2 Mak. 7). — **(45)** *Savo rūmą:* savo karališkų rūmų padangtę. — *Tarp jūrų:* tarp Mirties ir Tarpžemės jūros. Eidamas pro Jeruzalę Antiokas sustojo ties ja ir įsakė bjauriausiai išniekinti ir sutepti šventyklą. — *Eis iki...* Daugelis aiškintojų supranta šituos žodžius apie Antioko galą (žuvimą), kurs jam buvo neišvengiamas. Kiti tačiau aiškina apie liūdną šventojo kalno ir bažnyčios likimą, kurs Dievo nutarimu buvo dabar neišvengiamas.

(12, 1) *Anuo gi metu:* didžiausio Dievo išrinktosios tautos pažeminimo metu pakils jos ypatingas globėjas arkangelas Mikolas ir jam padedant žus ne visa tauta: tie, kurie yra įrašyti į gyvenimo knygą, bus išgelbėti. — *Ateis laikas.* Ebr. t.: ateis priespaudos laikas.

qui inventus fuerit scriptus in
libro.
[2] Et multi de his, qui dormi-
unt in terrae pulvere, evigilabunt:
alii in vitam aeternam, et alii in
opprobrium ut videant semper.
[3] Qui autem docti fuerint, fulge-
bunt quasi splendor firmamenti:
et qui ad iustitiam erudiunt mul-
tos, quasi stellae in perpetuas
aeternitates.
[4] Tu autem Daniel claude ser-
mones, et signa librum usque ad
tempus statutum: plurimi pertrans-
ibunt, et multiplex erit scientia.
[5] Et vidi ego Daniel, et ecce
quasi duo alii stabant: unus hinc
super ripam fluminis, et alius in-
de ex altera ripa fluminis. [6] Et
dixi viro, qui erat indutus lineis,
qui stabat super aquas fluminis:
Usquequo finis horum mirabi-
lium? [7] Et audivi virum, qui in-
dutus erat lineis, qui stabat su-
per aquas fluminis, cum elevas-
set dexteram et sinistram suam
in caelum, et iurasset per viven-
tem in aeternum, quia in tempus,

kiekvienas, kurs bus rastas įra-
šytas į knygą.
[2] Daugelis tų, kurie miega
žemės dulkėse, pabus, vieni am-
žinam gyvenimui, kiti sugėdini-
mui, kad matytų jį visuomet.
[3] Mokytieji žibės kaip tvirtumos
spindėjimas, ir kurie mokina dau-
gelį teisybės kaip žvaigždės per
amžių amžius.
[4] Tu gi, Daniėli, užrakink žo-
džius ir padėk antspaudą ant
knygos iki paskirtam laikui; dau-
gelis ją tyrinės, ir žinojimas pa-
daugės.
[5] Aš, Daniėlis, žiūrėjau, ir
štai stovėjo kitu du vyru, vienas
šiapus upės krante ir kitas ana-
pus kitame upės krante. [6] Tuo-
met aš tariau vyrui, apsivilkusiam
drobiniais, kurs stovėjo ant upės
vandenų: kada gi bus šitų ste-
bėtinų dalykų galas? [7] Ir aš gir-
dėjau vyrą, vilkintį drobiniais,
kurs stovėjo ant upės vandenų,
kaip jis pakėlęs savo dešinę ir
kairę į dangų prisiekė gyvuoju
per amžius, jog tai tęsis vieną

---

(2) *Daugelis tų...* Šitoje eil. kalbama apie mirusiųjų atsikėlimą. Panašus mokslas paliestas ir prirengtas jau Jobo 19, 25-27; Iz. 26, 19; Ez. 37 ir tam tikra dalimi Atk. 32, 39; 1 Kar. 2, 6. — Dabartinį ebr. t. kai kurie aiškintojai supranta šiaip: *Daugelis tų, kurie miega,* t. y., kurie nieko neveikia, *žemės dulkėse,* t. y. skaudžiai varginamoje Jūdėjos šalyje, *pabus,* t. y. pasidarys veiklūs; vieni stos už Dievo įstatymą (vz. 1 Mak. 2, 42-48; 2 Mak. 8, 1-5) ir dėlto bus verti amžino gyvenimo, amžino gyriaus (vz. 1 Mak. 2, 51) ir laimės amžinąjį užmokesnį; kiti gi stos Dievo nepritelių pusėn (vz. 1 Mak. 2, 16. 44. 48) ir dėlto jiems teks amžinas paniekinimas. — (3) *Mokytieji:* pamaldieji. Amžiną ùžmokesnį gaus dievobaimingieji ir ypač tie, kurie žadina dievobaimingumą kituose. Plg. Išm. 3, 7.

(4) *Užrakink žodžius:* saugok rūpestingai žodžius (plg. 8, 26), t. y. duotąsias pranašystes. — *Iki paskirtam laikui.* Ebr. t.: iki pabaigos metui, t. y. iki tam laikui, kuriame visa tai bus įvykinta, kad tuomet įsitikintų, jog visa tai buvo iš anksto paskelbta, ir taip įvyko, kaip buvo paskelbta. Plg. Iz. 34, 16.

(5) *Kitu du vyru.* Regėjimas baigiamas pasirodymu dar dviejų angelų, stovėjusių upės (anot 10, 4 Tigrio) krantuose. Kas tie angelai buvo, nepasakoma. Jie turi būti liudytojais žodžių, kuriuos pasakys tas angelas, kurs kalbėjosi su Daniėliu. — (6) *Vyrui:* angelui, kurs jau paminėtas aukščiau 10, 5. — (7) *Pakėlęs savo dešinę ir...* Rankos aukštyn pakėlimas buvo

et tempora, et dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa haec.
[8] Et ego audivi, et non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post haec?
[9] Et ait: Vade Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones usque ad praefinitum tempus.
[10] Eligentur, et dealbabuntur, et quasi ignis probabuntur multi: et impie agent impii, neque intelligent omnes impii, porro docti intelligent.
[11] Et a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta.
[12] Beatus, qui expectat, et pervenit usque ad dies mille trecentos triginta quinque.
[13] Tu autem vade ad praefinitum: et requiesces, et stabis in sorte tua in finem dierum.

Hucusque Danielem in Hebraeo Volumine legimus. Quae sequuntur usque ad finem libri, de Theodotionis editione translata sunt.

laiką, du laiku ir pusę laiko. Kai šventosios tautos galios išsklaidymas bus pilnai įvykęs, visa tai bus įvykinta.
[8] Aš tai girdėjau, bet nesupratau. Aš tariau: Mano Viešpatie, kas bus paskui?
[9] Jis atsakė: Eik, Danièli, nes tie žodžiai yra užrakinti ir užantspauduoti iki paskirtam laikui.
[10] Daug bus išrinkta ir išbaltinta ir kaip ugnyje išmėginta, o bedieviai elgsis bedieviškai, ir visi bedieviai to nesupras, tačiau mokytieji supras.
[11] Nuo to meto, kai bus atimta nuolatinė auka ir bus pastatyta sunaikinimo nuoboda, yra tūkstantis du šimtu devyniosdešimtys dienų.
[12] Palaimintas, kas laukia ir sulaukia tūkstančio trijų šimtų trijų dešimtų penkių dienų pabaigą.
[13] Tu gi eik iki paskutiniam galui; tu ilsėsies ir atsistosi savo likime dienų pabaigoje.

Iki čia skaitėme Danièlį ebraiškame originale. Kas toliau iki knygos galui, išversta iš Teodotijono leidinio.

ženklas, kad angelas šaukia Dievą savo žodžių tikrumo liudytoju, kitaip sakant, prisiekia Dievu. Bet kam angelas pakėlė abi rankas? Gal didesniam iškilmingumui, bet gal draug abiejų rankų pakėlimu jis maldauja Dievą. — *Vieną laiką...* Kadangi Danièlis sakosi šių žodžių nesupratęs, tai aiškintojai mano, kad čia minimas „laikas" negali būti lygus vieneriems metams. Tačiau kiti labiau žiūrėdami ebr. t. angelo žodžius: *vieną laiką, du laiku ir pusę laiko* supranta apie trejus su puse metus, kurie praslinko nuo bažnyčios sutepimo 25 kislev mėnesio dieną 168 m. iki Antioko mirčiai 164 m. — *Kai šventosios...* Nevisai aiškus ebr. t. kai kurių verčiamas šiaip: kai šventosios tautos rankos, t. y. jėgos laužymui ateis galas. — Žydų jėgą laužė Antiokas; tam laužymui ateis galas, kai pats Antiokas nustos galios. — (8) *Kas bus paskui?* Ebr. t.: koks bus viso to galas? t. y. kurs anų stebėtinų dalykų bus paskučiausias? — (9) *Eik, Danièli...* Angelas atsako Danièliui, kad jis turi pasitenkinti duotu paaiškinimu. — *Iki paskirtam metui.* Ebr. t.: iki pabaigos metui. — **(10)** *Mokytieji:* pamaldieji. Iš paskelbtų vargų ir priespaudos vieni išeis apvalyti, kiti dar labiau sukietėję savo piktume. — **(11)** *Tūkstantis...* Tas 1290 dienų nuo kasdieninės aukos panaikinimo ir sunaikinimo nuobodos pastatymo (1 Mak. 1, 37, 25 kislev 178) sudaro trejus ir pusę metų, tikriausiai tokį pat laikotarpį, koks minimas auk. 7 e., todėl ir jų pabaiga turi supulti su Antioko galu (164 m.). — **(12)** *Tūkstančio...* Palaimintu vadinamas tas, kurs išgyvens ne tik 1290 d., bet dar 45 dienas viršaus. Gal tiek dienų tęsėsi Antioko liga, dėl kurios jis mirė. — **(13)** *Tu gi eik...* Anot šv. Efremo aiškinimo čia angelas pasako pra-

A. Susanos išgelbėjimas.

Caput XIII. 1 Et erat vir ha-
bitans in Babylone, et nomen eius
Ioakim: 2 Et accepit uxorem no-
mine Susannam, filiam Helciae
pulchram nimis, et timentem De-
um: 3 parentes enim illius, cum
essent iusti, erudierunt filiam su-
am secundum legem Moysi. 4 Erat
autem Ioakim dives valde, et erat
ei pomarium vicinum domui suae:
et ad ipsum confluebant Iudaei,
eo quod esset honorabilior om-
nium. 5 Et constituti sunt de po-
pulo duo senes iudices in illo
anno: de quibus locutus est Do-
minus: Quia egressa est iniqui-
tas de Babylone a senioribus iu-
dicibus, qui videbantur regere
populum. 6 Isti frequentabant do-
mum Ioakim, et veniebant ad eos
omnes, qui habebant iudicia.
7 Cum autem populus revertis-
set per meridiem, ingrediebatur
Susanna, et deambulabat in po-
mario viri sui. 8 Et videbant eam
senes quotidie ingredientem, et de-
ambulantem: et exarserunt in

13 perskyrimas. 1 Babilo-
ne gyveno vienas vyras vardu
Joakimas. 2 Žmoną jis buvo ve-
dęs vardu Susaną, Helkijo duk-
terį, labai gražią ir Dievo bijan-
čią, 3 nes jos gimdytojai, būda-
mi teisūs, buvo išauklėję savo
dukterį pagal Mozės įstatymą.
4 Joakimas buvo labai turtingas
ir turėjo sodą šalia savo namų;
pas jį susieidavo žydai, nes jis
buvo visų garbingiausias. 5 Anais
metais buvo pastatyta du seniai
iš tautos teisėjais, kaip anie, apie
kuriuos Viešpats yra pasakęs:
Neteisybė Babilone išėjo iš vy-
resniųjų, iš teisėjų, kurie rodėsi
valdą tautą. 6 Šitie lankėsi Joaki-
mo namuose, o pas juos ateida-
vo visi, kurie turėdavo bylų.
7 Kai žmonės apie vidudienį išei-
davo, Susana įeidavo ir vaikš-
čiodavo savo vyro sode. 8 Seniai
matė ją kasdien įeinančią ir vaikš-
čiojančią, ir užsidegė geisti jos;

---

našui Danieliui, kad jis mirsiąs anksčiau, negu paskelbtoji pranašystė palies Izraelį; bet kai pamaldieji kelsis iš numirusių, ir jis atsikels jam skirtam likimui pabaigos metu, kad dalyvautų pabaigos meto išganyme.

Iki čia... Šv. Jeronimo pastaba apie tekstą, kuriuo jis naudojosi.

13, 1-64. Dora Joakimo žmona Susana pasipriešina ją gundantiems seniams (1-27); jų apkaltinta svetimoteryste pasmerkiama mirti (28-43), bet išgelbėima nuo mirties Danielio, kurs įrodo jos nekaltumą (44-64).

(**13, 1**) *Joakimas.* Kada Joakimas buvo atvestas į Babiloną, neaišku. Gal tuo pačiu metu kaip ir Danielis, gal draug su karaliumi Jekoniju (4 Kar. 24, 14). Joakimas paklusnus duotam pranašo Jeremijo (29, 5) patarimui buvo įsigijęs Babilone namus su sodu. — (**2**) *Susaną.* Ebr. ž. *šušan* reiškia leliją. Tokio vardo Susana buvo tikrai verta dėl savo dorumo. — *Dievo bijančią:* kuri ištikimai laikėsi Dievo įstatymo. — (**5**) *Teisėjais.* Jie gal buvo karaliaus paskirti kaip Jūdėjoje Godolijas. Babėlės karaliui buvo svarbu, kad jo pavergtos tautos mokėtų visus mokesčius, primesti gi žydams babiloniečių papročius jis nesirūpino. — *Neteisybė...* Čia gal turime išlaikytus kurio nors nežinomo pranašo žodžius, taip kaip šv. Povilas yra palikęs žmonijos atminčiai evangelijon neįrašytus kelis Viešpaties žodžius, Apd. 20, 35. — (**8**) *Kasdien.* Seniai pasilikdavo pas Joakimą pasitarti ar draugiškai pasikalbėti ir taip matydavo Susaną kasdien. — (**9**) *Kad nebematytų dan-*

concupiscentiam eius: 9 et ever-
terunt sensum suum, et decli-
naverunt oculos suos ut non vide-
rent caelum, neque recordaren-
tur iudiciorum iustorum. 10 Erant
ergo ambo vulnerati amore
eius, nec indicaverunt sibi vicis-
sim dolorem suum: 11 erubesce-
bant enim indicare sibi concupis-
centiam suam, volentes concum-
bere cum ea: 12 et observabant
quotidie sollicitius videre eam.
Dixitque alter ad alterum: 13 Ea-
mus domum, quia hora prandii
est. Et egressi recesserunt a se.
14 Cumque revertissent, venerunt
in unum: et sciscitantes ab in-
vicem causam, confessi sunt con-
cupiscentiam suam: et tunc in
communi statuerunt tempus, quan-
do eam possent invenire solam.
15 Factum est autem, cum obser-
varent diem aptum, ingressa est
aliquando sicut heri et nudius-
tertius, cum duabus solis puellis,
voluitque lavari in pomario: aes-
tus quippe erat: 16 et non erat
ibi quisquam, praeter duos senes
absconditos, et contemplantes
eam. 17 Dixit ergo puellis: Affer-
te mihi oleum, et smigmata, et
ostia pomarii claudite, ut laver.
18 Et fecerunt sicut praeceperat:
clauseruntque ostia pomarii, et
egressae sunt per posticum ut
afferrent quae iusserat nesciebant-
que senes intus esse absconditos.
19 Cum autem egressae essent
puellae, surrexerunt duo senes,
et accurrerunt ad eam, et di-
xerunt: 20 Ecce ostia pomarii clau-

9 jie iškraipė savo jausmus ir nu-
grężė savo akis, kad nebematytų
dangaus ir nebeatsimintų teisin-
gų teismų. 10 Taigi abudu buvo
pažeisti jos meilės, bet vienas
kitam nesakė savo skausmo, 11 nes
gėdėsi pasisakyti vienas kitam
savo geidulį, kad norėjo turėti su
ja kūniškų santykių. 12 Taip jie
kasdien labai rūpestingai tykojo
pamatyti ją. Kartą vienas kitam
tarė: 13 Eikime namon, nes jau
metas pusryčiauti, ir išėję jie at-
siskyrė vienas nuo kito, 14 bet
tuojau sugrįžo ir vėl susitiko.
Klausdamies vienas kitą priežas-
ties prisipažino prie savo geidu-
lio ir tuomet bendrai nustatė lai-
ką, kada jie galėtų rasti ją vieną.
15 Jiems laukiant tinkamos dienos
atsitiko, kad Susana savo įpročiu
įėjo tik su dviem mergaitėm ir
norėjo išsimaudyti sode, nes bu-
vo karšta. 16 Daugiau ten nebu-
vo nieko be dviejų senių, kurie
buvo pasislėpę ir žiūrėjo į ją.
17 Ji tarė mergaitėms: Atneškite
man aliejaus ir kvepalų ir užra-
kinkite sodo vartus, kad aš ga-
lėčiau išsimaudyti. 18 Tos padarė,
kaip ji buvo liepusi: užrakino
sodo vartus ir išėjo pro užpaka-
lines duris atnešti, ką ji buvo
liepusi; jos nežinojo, kad seniai
buvo pasislėpę viduje. 19 Mergai-
tėms išėjus abudu seniai atsikė-
lė, pribėgo prie jos ir tarė: 20 Štai
sodo vartai užrakinti, niekas mū-
sų nemato, o mes labai geidžia-

---

gaus... Jei jie būtų pakėlę savo akis į dangų, t. y. jei būtų maldavę Dievo pagalbos ir atsiminę jo įsakymus bei bausmes, jie būtų nugalėję pagundą; bet jie patys pasidavė pagundai. — (11) *Nes gėdėsi...* LXX vertime 11-22 eil. pasakojimas išreikštas žymiai trumpiau. — (22) *Tai bus man mirtis:* jei aš sutiksiu, tai atneš man mano sielos mirtį (Jieron.). — (23) *Bet geriau man...* Susana labiau brangina savo nekaltumą, kaip gerą vardą ir gyvybę todėl ji pradeda šaukti. Susanos šauksmu senių buvimas sode

sa sunt, et nemo nos videt, et
nos in concupiscentia tui sumus:
quam ob rem assentire no-
bis, et commiscere nobiscum.
21 quod si nolueris, dicemus
contra te testimonium, quod fuerit
tecum iuvenis, et ob hanc cau-
sam emiseris puellas a te. 22 In-
gemuit Susanna, et ait: Angus-
tiae sunt mihi undique: si
enim hoc egero, mors mihi est:
si autem non egero, non effugi-
am manus vestras. 23 Sed melius
est mihi absque opere incidere
in manus vestras, quam peccare
in conspectu Domini. 24 Et ex-
clamavit voce magna Susanna:
exclamaverunt autem et senes
adversus eam. 25 Et cucurrit unus
ad ostia pomarii, et aperuit. 26 Cum
ergo audissent clamorem famuli
domus in pomario, irruerunt per
posticum ut viderent quidnam
esset. 27 Postquam autem senes
locûti sunt, erubuerunt servi ve-
hementer: quia numquam dictus
fuerat sermo huiûscemodi de Su-
sanna.

Et facta est dies crastina.
28 Cumque venisset populus ad
Ioakim virum eius, venerunt et
duo presbyteri pleni iniqua co-
gitatione adversus Susannam ut
interficerent eam. 29 Et dixerunt
coram populo: Mittite ad Susan-
nam filiam Helciae uxorem Jo-
akim. Et statim miserunt. 30 Et
venit cum parentibus, et filiis, et
universis cognatis suis. 31 Porro
Susanna erat delicata nimis, et pul-
chra specie. 32 At iniqui illi ius-

me tavęs; todėl pasiduok mums
ir turėk su mumis kūniškų san-
tykių. 21 O jei tu nesutiksi, mes
paliudysime prieš tave, kad su
tavim buvo jaunikaitis, ir todėl
tu išsiuntei nuo savęs mergaites.
22 Tuomet Susana sudejavo ir ta-
rė: Esu suspausta iš visų pusių,
nes jei aš tai padarysiu, tai bus
man mirtis, ir jei nepadarysiu, aš
neištrūksiu iš jūsų rankų. 23 Bet
geriau man be tokio darbo įpul-
ti į jūsų rankas, kaip nusidėti
Viešpaties akivaizdoje. 24 Ir tuo-
jau Susana sušuko dideliu balsu,
bet taip pat seniai pradėjo šauk-
ti prieš ją. 25 Vienas gi pribėgo
prie sodo vartų ir atidarė. 26 Na-
mų tarnai, išgirdę šauksmą sode,
įpuolė pro užpakalines duris, kad
pamatytų, kas čia darosi. 27 Se-
niams gi pradėjus kalbėti, tarnai
smarkiai paraudo, nes panašių
žodžių niekuomet nebuvo ištarta
apie Susaną.

Taip atėjo kita diena. 28 Kai
žmonės atėjo pas jos vyrą Joaki-
mą, atėjo ir abudu vyresnieji pil-
ni nedorų minčių prieš Susaną,
kad ją nužudytų. 29 Jie tarė žmo-
nių akyse: Siųskite pašaukti Jo-
akimo žmonos Helkijo dukters
Susanos. Jie tuojau pasiuntė.
30 Tuomet ji atėjo su savo tėvais,
vaikais ir su visais giminėmis.
31 Buvo gi Susana labai gležna
ir gražios išvaizdos. 32 Bet anie
nedorėliai liepė ją nugaubti (nes

---

turėjo visiems išeiti aikštėn. Jie ne tik nenori pasirodyti kalti, bet dar ryžtasi būti Susanos kaltintojais; todėl ir jie šaukia. — **(27)** ***Tarnai smarkiai paraudo.*** Nors praeitas Susanos gyvenimas liudijo, kad ji nekalta, bet kaip gi tarnai galėjo drįsti netikėti tautos teisėjams? (Aug.).

(30) *Su savo tėvais...* Visi liūdi draug su Susana, nes žino jos nekaltą gyvenimą. Kitaip elgiasi seniai teisėjai. — **(32)** ***Liepė ją nugabti.***

serunt ut discooperiretur (erat
enim cooperta) ut vel sic satia-
rentur decore eius. 33 Flebant igi-
tur sui, et omnes qui noverant
eam. 34 Consurgentes autem duo
presbyteri in medio populi, po-
suerunt manus suas super ca-
put eius. 35 Quae flens suspexit
ad caelum: erat enim cor eius fidu-
ciam habens in Domino. 36 Et di-
xerunt presbyteri: Cum deambu-
laremus in pomario soli, ingres-
sa est haec cum duabus puellis:
et clausit ostia pomarii, et dimi-
sit a se puellas. 37 Venitque ad
eam adolescens, qui erat abs-
conditus, et concubuit cum ea.
38 Porro nos cum essemus in an-
gulo pomarii, videntes iniquita-
tem, cucurrimus ad eos, et vidi-
mus eos pariter commisceri. 39 Et
illum quidem non quivimus com-
prehendere, quia fortior nobis
erat, et apertis ostiis exilivit:
40 hanc autem cum apprehendis-
semus, interrogavimus, quisnam
esset adolescens, et noluit indi-
care nobis: huius rei testes su-
mus. 41 Credidit eis multitudo
quasi senibus et iudicibus populi,
et condemnaverunt eam ad mor-
tem. 42 Exclamavit autem voce
magna Susanna, et dixit: Deus
aeterne, qui absconditorum es
cognitor, qui nosti omnia ante-
quam fiant, 43 tu scis quoniam
falsum testimonium tulerunt con-
tra me: et ecce morior, cum ni-
hil horum fecerim, quae isti ma-

ji buvo apsigaubusi), kad nors
taip pasisotintų jos grožiu. 33 Sa-
viškiai gi ir visi, kurie ją pažino,
verkė. 34 Dabar du vyresnieji at-
sikėlę žmonių viduryje padėjo
savo rankas ant jos galvos, 35 tuo
tarpu kad ji verkdama pažvelgė
į dangų, nes jos širdis pasitikė-
jo Viešpačiu. 36 Vyresnieji kalbė-
jo: Mums vieniems vaikščiojant
sode, įėjo šita su dviem tarnai-
tėm, užrakino sodo vartus ir pa-
leido nuo savęs tarnaites. 37 Tuo-
met atėjo prie jos jaunikaitis, kurs
buvo pasislėpęs, ir paleistuvavo
su ja. 38 Mes būdami sodo kam-
pe ir pamatę begėdystę, bėgo-
me prie jų ir matėme, kaip juo-
du paleistuvavo. 39 Ano, tiesa,
mes neįstengėme nutverti, nes
jis buvo stipresnis už mudu ir
atsidaręs vartus paspruko; 40 nu-
tvėrę, gi šitą mes klausėme, kas
buvo jaunikaitis, bet ji nenorėjo
mums pasakyti. To dalyko mes
esame liudytojai. 41 Susirinkimas
įtikėjo jiems kaip vyresniesiems
ir tautos teisėjams ir pasmerkė
ją mirti. 42 Susana gi sušuko di-
deliu balsu ir tarė: Amžinasis Die-
ve! tu, kurs žinai paslėptuosius
dalykus, kurs žinai visa pirma,
negu įvyksta, 43 tu žinai, kad jie
liudijo prieš mane melagingai.
Štai aš mirštu, nors aš nieko to-

Gaubtė nuimama, taip kaip reikalavo Mozės įstatymas (Sk. 5. 18), nes svetimoteryste kaltinama moteris turėjo būti vedama atidengta galva. Seniams tačiau ir čia rūpėjo ne įstatymas. — (34) *Padėjo savo rankas...* Liudytojai, kurie žinojo apie nusikaltimą, turėjo taip padaryti, Kun. 24, 14. — (35) *Pasitikėjo Viešpačiu.* LXX čia deda į Susanos lūpas maldą, kurią randame žemiau 42. 43 eil. — (41) *Susirinkusieji įtikėjo...* Pagarba seniams teisėjams yra taip didelė, kad minia laiko tolesnį tardymą nereikalingu, gal atsimindama, kas parašyta Deuter. 19, 15. — (42) *Amžinasis Dieve...* Šitas iškilmingas šaukimasis Dievo tą valandą, kai Susa-

litiose composuerunt adversum
me.
[44] Exaudivit autem Dominus
vocem eius. [45] Cumque duceretur
ad mortem, suscitavit Dominus
spiritum sanctum pueri iunioris,
cuius nomen Daniel. [46] Et excla-
mavit voce magna: Mundus ego
sum a sanguine huius. [47] Et con-
versus omnis populus ad eum,
dixit: Quis est iste sermo, quem
tu locutus es? [48] Qui cum staret
in medio eorum, ait: Sic fatui fi-
lii Israel, non iudicantes, neque
quod verum est cognoscentes,
condemnastis filiam Israel? [49] Re-
vertimini ad iudicium, quia fal-
sum testimonium locuti sunt adver-
sus eam. [50] Reversus est ergo
populus cum festinatione, et di-
xerunt ei senes: Veni, et sede in
medio nostrum, et indica nobis:
quia tibi Deus dedit honorem
senectutis. [51] Et dixit ad eos Da-
niel: Separate illos ab invicem
procul, et diiudicabo eos. [52] Cum
ergo divisi essent alter ab altero,
vocavit unum de eis, et dixit ad
eum: Inveterate dierum malorum,
nunc venerunt peccata tua, quae
operabaris prius: [53] iudicans iu-

kio nepadariau, ką šitie piktai pra-
simanė prieš mane.
[44] Viešpats išklausė jos balsą,
[45] ir kai ji buvo vedama mirti,
Viešpats pažadino šventąją Dva-
sią vieno jauno vaikino, kurs bu-
vo vardu Danielis. [46] Tas sušu-
ko dideliu balsu: Aš nesuteptas
šitos krauju. [47] Atsigręžus į jį
visa minia tarė: Ką reiškia tie žo-
džiai, kuriuos tu pasakei? [48] Jis
atsistojęs jų viduryje tarė: Ar jūs
esate taip paiki, Izraėlio sūnūs,
kad jūs neištyrę ir nepažinę, kas
tiesa, pasmerkėte Izraėlio dukterį?
[49] Grįžkite į teismo vietą, nes tie
paliudijo prieš ją melagingai.
[50] Tuomet minia skubiai sugrįžo,
o vyresnieji jam tarė: Eikš, sės-
kis mūsų tarpe ir pasakyk mums,
nes Dievas tau davė senatvės
pagarbą. [51] Danielis jiems tarė:
Atskirkite juos toli vieną nuo ki-
to, o aš iškvosiu juos. [52] Kai
jie buvo atskirti vienas nuo kito,
jis pašaukė jųdviejų vieną ir jam
tarė: Pesenęs piktadari, dabar išė-
jo aikštėn tavo nuodėmės, kurias
tu anksčiau darei, [53] teisdamas
neteisingai, pasmerkdamas nekal-
tus ir paleisdamas kaltus, nors

---

na jau vedama mirti, kad jis parodytų jos nekaltumą, išmintinguose teisėjuose būtų galėjęs sukelti didelio nerimo ir būtų turėjęs duoti progos dar sykį svarstyti bylą. Teisėjai čia pasirodo kurti, bet Dievas išklauso. Dievišku įkvėpimu jaunas Danielis sužino Susanos nekaltumą ir abiejų senių teisėjų baisų nusikaltimą.

(45) *Vieno jauno vaikino.* Ebr. ž. *na'ar* ir LXX taip pat Teodotijono παιδάριον gali reikšti jaunikaitį dvidešimties metų ir daugiau. Tačiau viename syriškame vertime (Tomo iš Heraklėjos) Susanos istorijos pradžioje yra pasakyta, kad Danielis tuomet turėjęs 12 metų. — (50) *Eikš, sėskis...* Tautos vyresnieji, kurie buvo Susanos byloje teisėjais iš Danielio įspėjimo suprato, kad jie buvo padarę ne visą, kas buvo įsakyta Mozės įstatymu, būtent, jie nebuvo rūpestingai ištyrę liudytojų (dviejų senių teisėjų, kurie byloje dalyvavo, kaipo liudytojai). Plg. Deut. 19, 18. Kadangi norint gerai teisti reikia turėti išminties ir prityrimo, kas paprastai randama tik pagyvenusiuose žmonėse, tai pats Dievas suteikė Danieliui tą rimtumą, koks paprastai yra nebejaunų žmonių žymė. Todėl tautos vyresnieji dabar laiko Danielį sau lygiu ir kviečia jį sėstis su jais. — (51) *Atskirkite...;* kad jie negalėtų tarp savęs susitarti. — (53) *Viešpats sakė.* Vz. Iš 23, 7. — (54) *Mastikso medžių.* Gr. σχῖνος

dicia iniusta, innocentes opprimens, et dimittens noxios, dicente Domino: Innocentem et iustum
non interficies. [54] Nunc ergo si
vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos colloquentes sibi. Qui
ait: Sub schino. [55] Dixit autem Daniel: Recte mentitus es in caput tuum: Ecce enim Angelus Dei accepta sententia ab eo, scindet te medium. [56] Et, amoto eo, iussit venire
alium, et dixit ei: Semen Chanaan, et non Iuda, species decepit te, et concupiscentia subvertit cor
tuum: [57] sic faciebatis filiabus Israel, et illae timentes loquebantur vobis: sed filia Iuda non sustinuit iniquitatem vestram. [58] Nunc
ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderis eos loquentes
sibi. Qui ait: Sub prino. [59] Dixit autem ei Daniel: Recte mentitus es et tu in caput tuum: manet enim Angelus Domini, gladium habens, ut secet te medium,
et interficiat vos. [60] Exclamavit
itaque omnis coetus voce magna, et benedixerunt Deum, qui
salvat sperantes in se. [61] Et consurrexerunt adversus duos presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse tstimonium) feceruntque eis si-

Viešpats sakė: Nekalto ir teisaus
neužmuši. [54] Taigi dabar, jei tu tikrai matei ją, pasakyk, po kokiuo medžiu matei juos tarp savęs besikalbant. Tas atsakė: Po
mastikso medžiu. [55] Danielis gi
tarė: Tinkamai pamelavai prieš savo galvą: štai Dievo angelas, gavęs iš jo nutarimą, perskels tave pusiau. [56] Pašalinus šitą, jis
liepė ateiti kitam ir jam tarė: Kanaano ainy, ne Jūdo; graži išvaizda apsvaigino tave ir geidulys iškreipė tavo širdį. [57] Taip jūs
darydavote Izraėlio dukterims, ir jos bijodamos pritardavo jums, bet Jūdo duktė nepakentė jūsų
nedorumo. [58] Taigi dabar pasakyk man, po kokiuo medžiu sugavai juos besikalbant tarp savęs? Tas atsakė: Po kietąžuoliui
[59] Tuomet Danielis jam tarė: Ir tu tinkamai pamelavaip rieš savo galvą; nes Viešpaties angelas laukia laikydamas kalaviją, kad perkirstų tave pusiau ir užmuštų judu. [60] Tuomet visas susirinkimas sušuko dideliu balsu ir šlovino Dievą, kurs gelbi pasitikinčius juo. [61] Jie pakilo prieš
du vyresniuosius (nes Danielis buvo įrodęs jų pačių burna, kad jie buvo paliudiję melagingai), ir

Lotyn. to medžio pavadinimas: pistacia lentiscus. Senovėje buvo labai branginami jo sakai, kurie ebr. vadinasi: *cori*; gal panašiai vadinosi ir pats medis. — (55) *Prieš savo galvą:* kad būtumei teisingai pasmerktas. — *Dievo angelas.* Danielis mini angelą, nes angelai yra Dievo teismų vykintojai; senis teisėjas turi suprasti, kad jis neišvengs Dievo bausmės. — *Perskels.* Gr. σχισει Gr. t. yra gražus žaidimas panašiais žodžiais: σχῖνος ir σχισει. Panaši paronomazija galėjo būti ir erb. t., jei mastikso medis vadinosi taip pat kaip ir jo sakai *cori*, nes perskelti ar perverti ebr. yra *raca'*. — (56) *Kanaano ainy:* kadangi tu laikais Kanaano įpročių, tai tavo tėvas greičiausiai buvo Kanaanas, ne Jūdas. — (57) *Pritardavo jums:* pasiduodavo jums. — (59) *Kad perkirstų tave pusiau.* Ir čia gr. t. yra žaidimas panašiais žodžiais: πρῖνος (medis augąs Babilonijoje panašus į ąžuolą ir į vinkšną) ir πρίσαι perpjauti pjuklu. Galėjo būti panašus žaidimas žodžiais ir ebr. t. Nors nežinoma, kaip tiksliai čia ebr. žodžiai, ypač medžių pavadinimai, yra išversti graikų kalbon, bet ebr.

cut male egerant adversus proximum, 62 ut facerent secundum legem Moysi: et interfecerunt eos, et salvatus est sanguis innoxius in die illa. 63 Helcias autem et uxor eius laudaverunt Deum pro filia sua Susanna cum Ioakim marito eius, et cognatis omnibus, quia non esset inventa in ea res turpis. 64 Daniel autem factus est magnus in conspectu populi a die illa, et deinceps.

padarė jiems, kaip jie buvo darę pikta prieš artimą, 62 kad pasielgtų sulig Mozės įstatymu, ir užmušė juos. Taip tą dieną buvo išgelbėtas nekaltas kraujas. 63 Helkijas gi ir jo žmona šlovino Dievą dėl savo dukters Susanos, kartu su jos vyru Joakimu ir su visais giminėmis, nes neatrasta joje bjauraus nusikaltimo. 64 O Danielis pasidarė didis tautos akyse nuo tos dienos ir paskui.

B. Bėlio ir slibino sunaikinimas.

65 Et rex Astyages appositus est ad patres suos, et suscepit Cyrus Perses regnum eius.

Caput, XIV. 1 Erat autem Daniel conviva regis, et honoratus super omnes amicos eius.

2 Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: et impendebantur in eo per dies singulos similae artabae duodecim, et oves quadraginta, vinique amphorae sex. 3 Rex quoque colebat eum, et ibat per singulos

65 Karalius Astiagas buvo palaidotas su savo tėvais ir jo karalystę paėmė Kiras, Persas.

14 perskyrimas. 1 Danielis valgydavo prie karaliaus stalo ir buvo gerbiamas labiau už visus jo prietelius. 2 Tuo metu buvo pas babiloniečius stabas vadinamas Bėliu; jam buvo sunaudojama kasdien dvylika saikų kvietienių miltų, keturios dešimtys avių ir šeši ąsočiai vyno. 3 Taip pat karalius gerbė jį ir eidavo

---

kalboje panašiai skambančių žodžių netaip jau sunku surasti. Pvd. jei žodžiui prinus (ilex) atatiktų ebr. thirzah, tai bent kiek į jį panašus yra *śur*, pjauti pjuklu. — (62) *Mozės įstatymų*. Veiz. Deut. 19, 18; plg. Deut. 22, 21-24.

13, 65-14, 42. Karaliaus labai gerbiamas Danielis nesutinka garbinti dievaitį Bėlį, įrodo, kad Bėlio kunigai jį apgaudinėja, ir gauna iš karaliaus leidimą sunaikinti Bėlį (13, 65--14, 21). Jis taip pat karaliui leidžiant užmuša didelį babiloniečių garbinamą slibiną (14, 22-26). Babiloniečiams reikalaujant Danielis įmetamas į liūtų duobę, čia išlieka gyvas, gauna maisto iš pranašo Abakuko ir pagaliau karaliaus išvedamas iš liūtų duobės ir pagerbiamas. (14, 27-42).

(65) *Karalius Astiagas...* Šita teisingai jungiama su tolesniu pasakojimu. Teodotijono vertime ir kituose kojimu, iš kurio pasirodo, kad Danielis jau nebebuvo jaunikaitis, kaip 13, 45. Jos visai nėra LXX vertime, bet ten yra toki antraštė: Iš pranašystės Jėzaus sūnaus Habakuko iš Lėvio giminės. — Kiras nugalėjo Astiagą ir paėmė jį nelaisvėn 550 m. pirm. Kr., Danielis gi buvo atvestas į Babėlę 605 m. Kiras nugalėtam Astiagui buvo palikęs šiek tiek valdžios, taip kad jam mirus Kiras galėjo būti liaudies laikomas ano įpėdiniu. Nuo Astiago mirties iki tam laikiui, kai Kiras paėmė Babilono karalystę, praslinko daug metų. Babilone jis pradėjo viešpatauti 538 m. Danielį jis laikė aukštoje pagarboje.

(14, 2) *Bėlio*. Babil. Bilu buvo labiausiai garbinamas vietos gyventojų dievaitis. Garbino jį ir Kiras,

dies adorare eum: porro Daniel
adorabat Deum suum. Dixitque
ei rex: Quare non adoras Bel?
[4] Qui respondens, ait ei: Quia
non colo idola manufacta, sed
viventem Deum, qui creavit cae-
lum, et terram, et habet potesta-
tem omnis carnis. [5] Et dixit rex
ad eum: Non videtur tibi esse
Bel vivens Deus? An non vides
quanta comedat, et bibat quoti-
die? [6] Et ait Daniel arridens: Ne
erres rex. iste enim intrinsecus
luteus est, et forinsecus aereus,
neque comedit aliquando. [7] Et
iratus rex vocavit sacerdotes eius,
et ait eis: Nisi dixeritis mihi, quis
est qui comedat impensas has,
moriemini. [8] Si autem ostende-
ritis, quoniam Bel comedat haec,
morietur Daniel, quia blasphema-
vit in Bel. Et dixit Daniel regi:
Fiat iuxta verbum tuum. [9] Erant
autem sacerdotes Bel septuagin-
ta, exceptis uxoribus, et parvulis,
et filiis. Et venit rex cum Dani-
ele in templum Bel. [10] Et dixe-
runt sacerdotes Bel: Ecce nos
egredimur foras: et tu rex pone
escas, et vinum misce, et claude
ostium, et signa annulo tuo: [11] et
cum ingressus fueris mane, nisi
inveneris omnia comesta a Bel,
morte moriemur, vel Daniel qui
mentitus est adversum nos. [12] Con-
temnebant autem, quia fecerant
sub mensa absconditum introitum,
et per illum ingrediebantur sem-
per, et devorabant ea.

kasdien jo pagarbinti. Bet Dani-
ėlis garbino savo Dievą. Kartą
karalius paklausė jį: Kodėl tu ne-
garbini Bėlio? [4] Jis atsakydamas
jam tarė: Nes aš negarbinu ran-
komis padarytų stabų, bet gy-
vąjį Dievą, kurs sutvėrė dangų
ir žemę ir turi galios kiekvienam
kūnui. [5] Tuomet karalius jam ta-
rė: Ar tau neatrodo, kad Bėlis
yra gyvas Dievas? Ar nematai,
kiek jis kasdien suvalgo ir išge-
ria? [6] Daniėlis atsakė šypsoda-
mas: Neklysk, karaliau, nes jis vi-
duje yra molinis, o iš oro skaist-
varinis; jis niekuomet nie ko nė-
ra valgęs. [7] Supykęs karalius pa-
šaukė jo kunigus ir jiems tarė:
Jei nepasakysite man, kas suval-
go šitą maistą, jūs turėsite mirti.
[8] O jei įrodysite, kad tai suval-
go Bėlis, mirs Daniėlis, nes jis
piktžodžiavo Bėliui. Daniėlis ta-
rė karaliui: Tebūna, kaip tu pa-
sakei. [9] Bėlio gi kunigų buvo sep-
tynios dešimtys, be pačių, ma-
žų vaikų ir užaugusių sūnų. Kai
karalius su Daniėliu atėjo į Bė-
lio šventyklą, [10] Bėlio kunigai ta-
rė: Štai mes išeiname laukan; tu,
karaliau, padėk valgius, atskiesk
vyno, užrakink duris ir užant-
spauduok savo žiedu. [11] O kai tu
įeisi rytmetį, jei neatrasi, kad vi-
sakas Bėlio suvalgyta, mirte mir-
sime mes, arba Daniėlis, kurs
mus apmelavo. [12] Jie kalbėjo tai
su paniekinimu, nes buvo pasi-
darę po stalu slaptą įėjimą, pro
kurį visuomet įeidavo ir visa su-
rydavo.

---

kurs kaip ir jo sūnus Kambizas anot kyliaraščių liudijimo visai neniekinęs kitų tautų dievaičių. — *Saikų:* persiškų saikų, kurių vienas buvo lygus maž daug 56 litrams. — *Ąsočiai:* kiekvienas apie 39 litrus. — (6) *Molinis...* Tokios medžiagos paprastai buvo daromi dievaičių stabai. Reikalaujamas dievaičiui maistas gal buvo duodamas karaliaus įsakymu (plg. 7. 10 eil.) — (9) *Mažų vaikų ir...* Teodot. vertime tik: vaikų.— (12) *Jie kalbėjo...:* laikė niekais jiems gresiantį pavojų, tikėjosi pigiai nugalėsią Daniėlį.

[13] Factum-est igitur postquam
egressi sunt illi, rex posuit cibos
ante Bel: praecepit Daniel pueris
suis, et attulerunt cinerem, et cribravit per totum templum coram
rege: et egressi clauserunt ostium:
et signantes annulo regis abierunt.
[14] Sacerdotes autem ingressi sunt
nocte iuxta consuetudinem suam,
et uxores et filii eorum: et comederunt omnia, et biberunt. [15] Surrexit autem rex primo diluculo,
et Daniel cum eo. [16] Et ait rex:
Salvane sunt signacula, Daniel?
Qui respondit: Salva, rex. [17] Statimque cum aperuisset ostium,
intuitus rex mensam, exclamavit
voce magna: Magnus es Bel, et
non est apud te dolus quisquam.
[18] Et risit Daniel: et tenuit regem
ne ingredetur intro: et dixit. Ecce
pavimentum, animadverte cuius
vestigia sint haec. [19] Et dixit rex:
Video vestigia virorum, et mulierum, et infantium. Et iratus est rex.
[20] Tunc apprehendit sacerdotes,
et uxores, et filios eorum: et ostenderunt ei abscondita ostiola,
per quae ingrediebantur, et consumebant quae erant super mensam. [21] Occidit ergo illos rex, et
tradidit Bel in potestatem Danielis: qui subvertit eum, et templum eius.

[22] Et erat draco magnus in
loco illo, et colebant eum Babylonii. [23] Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia
iste non sit Deus vivens: adora
ergo eum. [24] Dixitque Daniel:

[13] Jiems išėjus karalius liepė
padėti Bėliui valgių, o Danielis
įsakė savo tarnams atnešti pelenų, kuriuos jis pasijojo po visą
šventyklą karaliaus akyse; po to
jie išėjo, užrakino duris ir užantspaudavę karaliaus žiedu nuėjo
sau. [14] Nakčia savo įpročiu kunigai įėjo su savo pačiomis ir
vaikais, visa suvalgė ir išgėrė.
[15] Tik pradėjus aušti atsikėlė karalius ir draug su juo Danielis,
[16] ir karalius tarė: Ar sveiki, Danieli, antspaudai? Jis atsakė: Sveiki, karaliau. [17] Tuojau kaip tik
jis atidarė duris, karalius pažvelgė į stalą ir sušuko dideliu balsu: Didis esi Bėli, ir nėra pas
tave jokios apgaulės. [18] Bet Danielis pradėjo juoktis, sulaikė karalių, kad neeitų į vidų, ir tarė:
Štai žiūrėk į aslą ir tėmyk, keno
yra šitos pėdsakos. [19] Karalius
atsakė: Matau pėdsakas vyrų, ir
moterų, ir vaikų. Tuomet karalius
supyko. [20] Jis liepė suimti kunigus, jų pačias ir vaikus, ir jie
parodė paslėptas dureles, pro kurias įeidavo ir suvalgydavo, kas
buvo ant stalo. [21] Todėl karalius
liepė juos nužudyti ir atidavė
Bėlį Danielio valdžion, kurs sunaikino jį ir jo šventyklą.

[22] Anoje vietoje buvo didis
slibinas, kurį babiloniečiai garbino. [23] Tai karalius tarė Danieliui: Štai dabar negali sakyti, kad
šitas nėra gyvas Dievas; todėl
pagarbink jį. [24] Danielis atsakė:

---

(21) *Nužudyti.* Tikėdamies galėsią ir toliau apgaudinėti, kunigai patys buvo sutikę būti nužudyti, jei apgaulė išeis aikštėn. Taip jie patys sugavo save savo pinklėmis... — *Jo šventyklą:* ne visus garsius Bėlio rūmus, bet tik tą jų dalį, kurioje buvo Bėlio statula ir kurioje buvo jam padedama maisto.

(23) *Pagarbink jį.* Žalčiai buvo laikomi šventyklose kaipo gyvybės ir žinojimo simboliai, per juos dievaičiai turėjo duoti savo atsakymus. Anot Diodoro Bėlio šventykloje ties jo

Dominum Deum meum adoro: quia ipse est Deus vivens: iste autem non est Deus vivens.
25 Tu autem rex da mihi potestatem, et interficiam draconem absque gladio, et fuste. Et ait rex: Do tibi.
26 Tulit ergo Daniel picem, et adipem, et pilos, et coxit pariter: fecitque massas, et dedit in os draconis, et diruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis.

27 Quod cum audissent Babylonii, indignati sunt vehementer: et congregati adversum regem, dixerunt: Iudaeus factus est rex: Bel destruxit, draconem interfecit, et sacerdotes occidit.
28 Et dixerunt cum venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, et domum tuam.
29 Vidit ergo rex quod irruerent in eum vehementer: et necessitate compulsus tradidit eis Danielem.
30 Qui miserunt eum in lacum leonum, et erat ibi diebus sex.
31 Porro in lacu erant leones septem, et dabantur eis duo corpora quotidie, et duae oves: et tunc non data sunt eis, ut devorarent Danielem.

Aš garbinu Viešpatį, savo Dievą, nes jis yra gyvasis Dievas, šitas gi nėra gyvas Dievas.
25 Tu gi, karaliau, duok man galios, ir aš užmušiu slibiną be kalavijo ir be lazdos. Karalius tarė: Aš tau duodu.
26 Tuomet Danielis paėmė dervos, taukų ir šerių, išvirė drauge, padarė kamuolių ir sumetė slibinui į nasrus, ir slibinas persprogo. Danielis gi tarė: Štai ką jūs garbinote.
27 Tai išgirdę babiloniečiai buvo labai smarkiai susierzinę, ir susirinkę prieš karalių tarė: Karalius tapo žydu: jis sunaikino Bėlį, užmušė slibiną ir nužudė kunigus.
28 Atėję pas karalių jie sakė: Išduok mums Danielį, kitaip mes užmušime tave ir tavo namus.
29 Karalius, matydamas, kad jie smarkiai jį puolė, reikalo verčiamas atidavė jiems Danielį.
30 Jie gi įmetė jį į liūtų duobę, kurioje jis pasiliko šešias dienas.
31 Toje duobėje buvo septyni liūtai, kuriems kasdien buvo duodama du lavonu ir dvi avys; bet tuo metu neduota jiems nieko, kad prarytų Danielį.

sostu buvęs dviejų labai didelių žalčių atvaizdas. Žaltys pas aigiptiečius ir penikijiečius buvo šventas gyvulys. — (25) *Be kalavijo...* Anot Euzeb. pagonys tikėję, kad žalčiai patys visai nemiršta, jei kas jų neužmuša. Jei tat Danielis būtų užmušęs slibiną kalaviju ar lazda, tai jis nebūtų babiloniečiams įrodęs, kad jų slibinas ne Dievas. — (26) *Paėmė dervos...* Herodotas pasakoja, kad Atėnų akropolyje vienas žaltys buvęs maitinamas tešla su medum. Danielis duoda šitam kitokio maisto, sudaryto, iš nevirškinamų dalykų, kurį prarijęs žaltys pastimpa.

(27) *Smarkiai susierzinę...* Babiloniečiai buvo linkę kelti maištus. Čia juos ierzino ypač ta aplinkybė, kad svetimšalis išdriso paliesti jų religijinius jausmus. — (29) *Atidavė jiems Danielį.* Karalius nesigriebia prievartos, kad dar labiau neierzintų minios; jis tarėsi negerai padaręs leisdamas svetimšaliui užmušti šventą babiloniečių žaltį ir dabar laiko išmintingesniu dalyku paaukoti jiems Danielį. — (31) *Tuomet neduota jiems nieko.* Kadangi anksčiau Danielis išbuvo liūtų duobėje tik vieną naktį ir liko sveikas, tai babiloniečiai galėjo manyti, kad gal tuomet liūtai nebuvo visai alkani, ar rasi Danieliui pavyko juos užžavėti. Todėl dabar jis turi pasilikti duobėje ilgiau ir liūtai išanksto ierzinami.

32 Erat autem Habacuc pro-
pheta in Iudaea, et ipse coxerat
pulmentum, et intriverat panes in
alveolo: et ibat in campum ut fer-
ret messoribus. 33 Dixitque An-
gelus Domini ad Habacuc: Fer
prandium, quod habes, in Baby-
lonem Danieli, qui est in lacu
leonum. 34 Et dixit Habacuc: Do-
mine, Babylonem non vidi, et
lacum nescio. 35 Et apprehendit
eum Angelus Domini in vertice
ejus, et portavit eum capillo ca-
pitis sui, posuitque eum in Ba-
bylone supra lacum in impetu spi-
ritus sui. 63 Et clamavit Habacuc,
dicens: Daniel serve Dei, tolle pran-
dium, quod misit tibi Deus. 37 Et
ait Daniel: Recordatus es mei De-
us, et non dereliquisti diligentes te.
38 Surgensque Daniel comedit.
Porro Angelus Domini restituit
Habacuc confestim in loco suo.
39 Venit ergo rex die septimo
ut lugeret Danielem: et venit ad
lacum, et introspexit, et ecce Da-
niel sedens in medio leonum.
40 Et exclamavit voce magna rex,
dicens: Magnus es Domine De-
us Danielis. Et extraxit eum de
lacu leonum. 41 Porro illos, qui
perditionis eius causa fuerant, in-
tromisit in lacum, et devorati sunt
in momento coram eo. 42 Tunc rex
ait: Paveant omnes habitantes in
universa terra Deum Danielis: quia

32 Jūdėjoje tuo metu gyveno
pranašas Abakukas. Jis buvo iš-
siviręs tyrės, prisitrupinęs duo-
nos lovelyje ir ėjo į lauką nu-
nešti pjovėjams. 33 Tuomet Vieš-
paties angelas tarė Abakukui: Nu-
nešk valgį, kurį turi, į Babiloną
Danièliui; jis yra liūtų duobėje.
34 Abakukas atsakė: Viešpatie,
Babilono neesu matęs ir duobės
nežinau. 35 Tuomet Viešpaties
angelas nutvėrė jį už viršugal-
vio, nešė jį už jo galvos plaukų
ir pastatė jį savo dvasios greitu-
mu Babilone ant duobės. 36 Aba-
kukas gi šaukė sakydamas: Die-
vo tarne, Daniėli, imk valgį, kurį
atsiuntė tau Dievas. 37 O Dani-
ėlis tarė: Tu atsiminei mane, Die-
ve, ir nepalikai tų, kurie myli ta-
ve. 38 Po to Daniėlis atsikėlė ir
valgė. Viešpaties gi angelas tuo-
jau sugrąžino Abakuką į jo vietą.
39 Septintą dieną karalius atė-
jo apraudoti Daniėlio, priėjo prie
duobės ir pažvelgė į vidų; ir štai
Daniėlis sėdėjo liūtų tarpe. 40 Tuo-
met karalius sušuko dideliu bal-
su sakydamas: Didis esi, Vieš-
patie, Daniėlio Dieve, ir jis liepė
ištraukti jį iš liūtų duobės. 41 Tuos
gi, kurie norėjo pražudyti Daniė-
lį, jis liepė įmesti į duobę, ir jie
buvo tuojau suryti jo akyse. 42 Tuo-
met karalius tarė: Tegul visi vi-
sos žemės gyventojai bijo Dani-

---

(32) *Pranašas Abakukas.* Žiūrint kronologijos reikia manyti, kad šičia minimas pranašas Abakukas buvo ne tas pat, kurio knygą mes turime. — (35) *Nešė jį...* Šv. Rašte randame ir daugiau paminėtų stebuklingų perkėlimų iš vienos vietos į kitą. Plg. 3 Kar. 18, 12; 4 Kar. 2, 11. 16; Mt. 4, 5. 8; Apd. 8, 39. 40. Kadangi Abakukas nešė valgyti pjovėjams, tai to maisto turėjo būti gana daug ir jo galėjo užtekti Daniėliui kelioms dienoms.

(39) *Liūtų tarpe.* Šitų žodžių nėra pas Teodotijoną; nėra pas jį ir visos 42 eil. Visai panašūs žodžiai yra auk. 6, 26. 27. — (41) *Liepė įmesti į duobę...* Jie kėlė maištą prieš karalių. Daniėlis pasirodė nekaltas, tai turi žūti tie, kurie nusikalto karaliui ir stengėsi nužudyti karalių. — (42) *Tegul visos žemės gyventojai...* Taip Dievo visagalybė ir didenybė buvo dar kartą parodyta pagonims nepaprastu stebuklu.

ipse est Salvator, faciens signa, et mirabilia in terra: qui liberavit Danielem de lacu leonum.

ėlio Dievo, nes jis yra Gelbėtojas, ženklų ir stebuklų darytojas žemėje, jis, kurs išgelbėjo Danielį iš liūtų duobės.

